

BINNENSTADSPLAN 2033

Een levendige, groene
en verbonden Haagse
binnenstad

CONCEPT VERSIE

DIT CONCEPT-BINNENSTADSPLAN 2033 IS SAMEN MET BELANGHEBBENDEN UIT DE BINNENSTAD ONTWIKKELD. DIT CONCEPT WORDT NOG BESPROKEN IN HET COLLEGE VAN B&W EN DE GEMEENTERAAD. NA VASTSTELLING DOOR DE GEMEENTERAAD WORDT HET BINNENSTADSPLAN 2033 DEFINITIEF.

Binnenstad
Den Haag
Publiek Private
Samenwerking

Den Haag

BINNENSTADSPLAN 2033

Een levendige, groene
en verbonden Haagse
binnenstad

**Binnenstad
Den Haag
Publiek Private
Samenwerking**
><

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	4
Proloog	6
Totstandkoming Binnenstadsplan 2033: voor en door de stad	8
Hoofdstuk 1: Binnenstad in beweging	11
Waarom is Den Haag toe aan een nieuw binnenstadsplan? Wat is er allemaal in beweging? Waar bouwt het nieuwe plan op voort en welke onderwerpen behandelt het?	
Hoofdstuk 2: Toekomstbeeld 2033	31
Wat is het wenkend perspectief richting 2033 en welke stip zetten we op de horizon? Welke betekenis(sen) willen we dat de binnenstad krijgt?	
Hoofdstuk 3: De keuzes	41
Welke keuzes zijn nodig om het toekomstbeeld te realiseren? Op welke programmatische en ruimtelijke aanpassingen zetten we in de komende jaren?	
Hoofdstuk 4: Aan de slag in Haagse sfeergebieden	83
Wat betekenen de tien keuzes voor de functies en programma en ruimte in ieder sfeergebied? En wat zijn de concrete acties die eruit volgen?	
Hoofdstuk 5: Brug naar de uitvoering	137
Hoe werken we toe naar het geschetste toekomstbeeld richting 2033? Wat is er nodig om gezamenlijk resultaten te boeken en wie staat er de komende jaren waarvoor aan de lat?	
Bijlagen	149
Bijlage 1: Overzicht geraadpleegde experts	151
Bijlage 2: Overzicht participatietraject	152
Bijlage 3: Resultaten Binnenstadslab Online	154
Bijlage 4: Bronvermeldingen	168

SAMENVATTING

Voor u ligt het Binnenstadsplan 2033; het derde publiek-private meerjarenplan voor en door de Haagse binnenstad. Het zet voor iedereen die bij de binnenstad is betrokken, een nieuwe stip op de horizon. Het maakt duidelijk wat Den Haag op de lange termijn wil bereiken met de binnenstad én het scheidt een stevig kader voor het omgaan met dynamieken en vraagstukken die zich onderweg zullen voordoen. De belangrijkste opgaven in de Haagse binnenstad die om nieuwe keuzes vragen zijn: de verstedelijkingsopgave, het veranderend belang van de detailhandel, de mobiliteitstransitie, klimaatverandering en de brede welvaart. Bewoners, ondernemers, bezoekers, eigenaren en andere belanghebbenden hebben in verschillende vormen en op meerdere momenten hun mening gegeven over waar we met de Haagse binnenstad op zouden moeten koersen.

Toekomstbeeld 2033

De Haagse binnenstad transformeert de komende jaren nog sterker naar een bruisende ontmoetingsplek. Door haar palet aan functies te verbreden, krijgt de binnenstad meer relevantie, betekenis en balans. Een binnenstad waar je niet alleen winkelt, maar ook studeert, recreëert, woont, werkt of onderneemt. Een gebied waar mensen met verschillende sociale, culturele en professionele achtergronden elkaar ontmoeten en zich thuis voelen. En waar het typische Haagse karakter overal voelbaar en zichtbaar is. Een binnenstedelijke kern met een historische binnenstad en het hoogstedelijke CID die elkaar versterken. Ontmoeting en verblijf worden ook centraal gesteld in de inrichting en uitstraling van de openbare ruimte. De Haagse binnenstad als aangename en levendige plek waar de voetganger op één staat. Een toegankelijk en gastvrij gebied, met veel groen en levendige grachten.

De keuzes

Met tien keuzes wordt de basis gelegd voor voor de toekomstige Haagse binnenstad. Samen vormen ze het fundament

waarop de binnenstadspartners de komende jaren doorbouwen. De in de keuzes besloten programmatische en ruimtelijke aanpassingen hangen nauw samen en versterken elkaar. Samen maken zij de Haagse binnenstad richting 2033 levendig, groen en verbonden. We continueren de succesvolle aanpak via de typische Haagse sfeergebieden, waarbij we wél kiezen voor een vereenvoudiging naar zes sfeergebieden. Voor elk sfeergebied zijn de tien keuzes 'vertaald' naar een gebiedsprofiel.

- > 1. Een grotere binnenstad
- > 2. Binnenhof Ensemble als ziel van de binnenstad
- > 3. Contrasten als kracht
- > 4. Een levendige mix
- > 5. Betaalbaar wonen en ondernemen
- > 6. Een gastvrije binnenstad
- > 7. De voetganger centraal
- > 8. Een groene binnenstad
- > 9. Levendige grachten
- > 10. Bruisende pleinen

De uitvoering

Het Binnenstadsplan 2033 is een door de gemeenteraad vastgesteld kaderstellend document en dé leidraad voor de integrale ontwikkeling van de Haagse binnenstad richting 2033. In de gemeentelijke Uitvoeringsagenda 2023 – 2026 legt het college van B&W vast aan welke concrete activiteiten uit het binnenstadsplan in de eerste periode wordt gewerkt. Het Binnenstadsplan 2033 en het Coalitieakkoord vormen de basis voor de uitvoeringsagenda.

Richting 2033 bouwen we ook voort op de sterke publiek-private samenwerking. De gemeente Den Haag en de Stichting Binnenstadsmanagement Den Haag stellen elke vier jaar een uitvoeringsconvenant op. Daarnaast sluiten het bestuur van de Stichting Binnenstadsmanagement Den Haag en het college van B&W een samenwerkingsovereenkomst op. De financiering van het Binnenstadsplan 2033 is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle binnenstadspartners en kan gedeeltelijk worden gedekt uit de reguliere programmabegroting van de gemeente. Aan de hand van een Binnenstadsmonitor 2033 maken we de ontwikkeling van de Haagse binnenstad inzichtelijk. En... mijlpalen, resultaten en successen gaan we vieren!

Den Haag is een stad die kansen biedt en energie geeft, met de binnenstad als ons visitekaartje. Het historische karakter, het Koninklijke tintje, het Binnenhof en het diverse aanbod van winkels, horeca, evenementen en culturele voorzieningen maken Den Haag aantrekkelijk en een economische factor van betekenis. Met 45.000 banen en jaarlijks 30 miljoen bezoekers is de binnenstad het bruisende centrum van Den Haag.

Ook de afgelopen jaren is gewerkt aan het versterken van de aantrekkelijkheid van de binnenstad. De komst van de Universiteit Leiden, de ontwikkeling van Amare en de nieuwe winkels-, horeca en hotels in de Grote Marktstraat, de Nieuwe Passage en het Hofkwartier zijn daar voorbeelden van. Resultaten die veelal niet bereikt kunnen worden zonder de goede samenwerking tussen partners in de binnenstad.

Onze binnenstad is natuurlijk nooit af. We bewegen mee met alle ontwikkelingen en blijven investeren. Uitdagingen in ondernemen, cultuur, klimaat en mobiliteit vragen om een heldere visie. Daarin moet veel samenkomen: de ontwikkeling van de binnenstad met behoud van de cultuurhistorische kwaliteiten. Maar ook de renovatie van het Binnenhof en de ontwikkeling van het Central Innovation District (CID) en De Binckhorst. Dat vraagt om stevige keuzes.

Voor u ligt het derde Binnenstadsplan voor de komende tien jaar. De afgelopen anderhalf jaar zijn verschillende betrokken partijen vanuit de binnenstad bij elkaar gekomen om de opgaven en ambities voor de Haagse binnenstad te bespreken. Ook is er bij bewoners en ondernemers getoetst welke thema's zij belangrijk vinden. Het college is blij met de grote betrokkenheid en inspiratie die zij heeft gezien tijdens deze sessies en presenteert met trots de opbrengst.

We zien dat de binnenstad over haar grachten groeit en verbinding maakt met omliggende buurten en wijken zoals de Stationsbuurt en Zeeheldenkwartier, maar ook CID en de Binckhorst. Hierdoor bestaat het nieuwe stedelijke hart van de stad uit een historisch deel en een hoogstedelijk deel met een modern karakter.

Voor een levendige, groene en verbonden Haagse binnenstad zijn een aantal duidelijke keuzes gemaakt;

- > **1.** We versterken het Haagse karakter: De binnenstad ontwikkelt zich verder tot de ontmoetingsplek van de stad en regio waar mensen wonen, werken, recreëren en studeren en iedereen zich thuis voelt.
- > **2.** Een stevige vergroening van de binnenstad en verlevendiging van de grachten.
- > **3.** Het aanbod in de binnenstad wordt nog diverser met een brede mix aan functies. Naast wonen wordt de diversiteit gezocht in de bezoekers-economie, onderwijs en innovatie en creativiteit en ambacht.
- > **4.** Verduurzaming: zonnepanelen, klimaatadaptieve maatregelen en duurzaam vervoer met oog voor de bereikbaarheid.
- > **5.** En we zetten de voetganger centraal.

We bouwen samen aan een stad die klaar is voor de toekomst en tegen een stootje kan. Een stad met veel gezichten. Waar mensen betrokken zijn bij wat er om hen heen gebeurt.

De stad is wat Hagenaars en Hagenezen bindt. Samen zijn we Den Haag.

> **Saskia Bruines,**

wethouder Financiën, Cultuur en Economie

Binnenstadsplan 2033 is geschreven namens de brede groep binnenstedelijke partners die dit binnenstadsplan gezamenlijk hebben ontwikkeld (zie Bijlage 2 voor een beschrijving van deze partners). Het gebruik van de 'eerste persoon meervoud' (we) in dit plan slaat dus op al deze partners. Het is uitdrukkelijk niet zo dat alle partners verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van elke stap. De uitvoeringsconvenanten, die na de vaststelling van het Binnenstadsplan 2033 worden afgesloten, bevatten precieze afspraken over ieders rol en verantwoordelijkheid in de realisatie.

CONTRASTEN

'Ik ben opgegroeid in het Zeeheldenkwartier. Dat was toen nog geen echt woongebied. Ook niet hip, eerder een 'heftige' wijk. De binnenstad voelde ver weg. Als kind kon je er fantastisch spelen, overal waren spannende plekken. Later, in mijn puberteit, hing ik rond in de binnenstad. Op het Spui stond een kraakpand; een oude winkel met een lelijke luifel die als podium fungeerde voor alternatieve bands. Op zaterdag zat ik met mijn vrienden tussen het winkelend publiek, op de grond. Kistjes aan, haar in de war: hangen, onzelf laten zien, andere mensen prikkelen. We ontmoetten er elkaar, op zoek naar onze identiteit. Die vibe, van toen, inspireert me nog altijd. Dat gevoel dat je zomaar eigenaar kon zijn van een plek – in de binnenstad. Hoe cool is dat? Tegenwoordig is alles een bestemming. Terwijl een stad pas echt tot leven komt als er ongewone dingen gebeuren. Daarom creëer ik graag contrasten. Op onverwachte plekken podia scheppen bijvoorbeeld, door kunstenaars voor heel weinig geld leegstaande panden te laten gebruiken. Dat maakt een binnenstad uniek en eigen.'

> Willemijn de Boer,
directeur ANNA Vastgoed & Cultuur

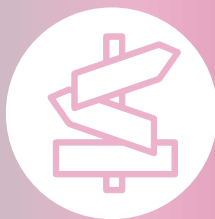

TOTSTANDKOMING

BINNENSTADSPAN 2033:

VOOR EN DOOR DE STAD

Het Binnenstadsplan 2033 is in samenspraak met zoveel mogelijk relevante gebruikers van de binnenstad tot stand gekomen. Iedereen die in de 'huiskamer van Den Haag' woont, werkt, onderneemt, ontspant of studeert, is immers bij uitstek ook iemand die weet wat er speelt en wat er beter kan. Bewoners, ondernemers, bezoekers, eigenaren en andere belanghebbenden hebben in verschillende vormen en op meerdere momenten hun mening gegeven over waar we richting 2033 op zouden moeten koersen. Hiertoe is een uitgebreid participatietraject opgezet, dat in maart 2020 van start ging. In Bijlage 2 wordt een verdere toelichting gegeven op dit traject.

Identificeren opgaven

De gemeente Den Haag en Stichting Binnenstad formuleerden samen met verschillende betrokkenen van de binnenstad, de belangrijkste opgaven. Wat gaat er op de binnenstad afkomen en hoe spelen we daar slim op in?

Formuleren toekomstperspectief 2033 en keuzes

Gezamenlijk kwamen we tot een gewenst toekomstbeeld: hoe ziet de Haagse binnenstad er in 2033 uit? Wat zijn de belangrijkste keuzes die we maken?

Online toetsen keuzes in de binnenstad

Via een online platform raadpleegden we inwoners en gebruikers van de Haagse binnenstad en legden we hen de belangrijkste keuzes voor richting 2033. De bevindingen zijn terug te lezen in Bijlage 3.

PARTICIPATIE TIJDENS CORONA

De coronamaatregelen veroorzaakten dat een deel van de participatie online moest plaatsvinden. Toch werd er ook bij de online sessies met veel enthousiasme en betrokkenheid deelgenomen door de verschillende belanghebbenden.

En ondanks de zorgen die velen hadden naar aanleiding van corona, zowel privé als zakelijk, zag men het belang ervan in om met elkaar na te denken over de toekomst van de binnenstad.

Voorlopige Binnenstadsplan 2033 gereed

We verwerkten de uitkomsten van de online raadpleging, participatiebijeenkomsten en een schriftelijke feedbackronde. Op basis hiervan kwamen we tot een voorlopig Binnenstadsplan.

Presentatie concept- Binnenstadsplan 2033

We presenteerden het voorlopige binnenstadsplan aan een brede groep betrokkenen en verwerkten hun reacties voor de gemeenteraad.

Vaststelling Binnenstadsplan 2033 door gemeenteraad

De gemeenteraad stelde het definitieve Binnenstadsplan vast.

BINNENSTAD IN BEWEGING

WAAROM IS DEN HAAG TOE AAN EEN
NIEUW BINNENSTADSPAN? WAT IS ER
ALLEMAAL IN BEWEGING? WAAR BOUWT
HET NIEUWE PLAN OP VOORT EN WELKE
ONDERWERPEN BEHANDELT HET?

Voor u ligt het Binnenstadsplan 2033; het derde publiek-private meerjarenplan voor en door de Haagse binnenstad met 2033 als horizon. Het plan zet een nieuw toekomstperspectief neer voor de binnenstad van Den Haag en is richtinggevend voor de activiteiten van alle partners in het gebied. In essentie geeft het antwoord op twee vragen. Hoe ziet de toekomst van onze binnenstad eruit? En hoe ziet onze binnenstad er in de toekomst uit?

Al eeuwenlang is de binnenstad het visitekaartje van Den Haag. Een economisch kerngebied, maar bovenal het hart van onze stad. Nergens anders in de stad komen zo veel verschillende gebruikers en functies zo intensief samen. En nergens anders in Nederland zijn bestuur, recht en democratie zo tastbaar. Dit maakt de Haagse binnenstad een geliefde én unieke plek met vele gezichten.

1.1 Waarom een nieuw binnenstadsplan?

Het vorige binnenstadsplan bestreek de periode 2010 - 2020. Inmiddels vragen nieuwe opgaven en ontwikkelingen en een veranderend krachtenveld om een nieuwe visie op de binnenstad. Een visie op dé plek waar alle uitdagingen van de mo-

derne stad bij elkaar komen. We hebben opgaven op het gebied van: retail, horeca, cultuur, openbare ruimte, mobiliteit, sociale cohesie, klimaatadaptatie en leefbaarheid. Daarnaast is een herijking van de functiemix en het ondernemersklimaat noodzakelijk, extra aangejaagd en versneld door de aanhoudende woningbehoefte en de coronacrisis. Ook prominent op de agenda staan de renovatie van het Binnenhof en de ontwikkelingen in het Central Innovation District (CID) en de Binckhorst.

De coronapandemie heeft directe en indirecte gevolgen voor bewoners, ondernemers, bezoekers, maatschappelijke instellingen én de gemeente. Het is gissen naar de langdurige economische en sociale gevolgen hiervan op de Haagse binnenstad, maar het is duidelijk dat de behoefte aan een toekomstbestendig langetermijnperspectief groter is dan ooit. Dit uit zich ook in verschillende raadsinitiatieven die voor de binnenstad zijn ingediend. Het is dan ook een uitdaging van formaat om de Haagse binnenstad in deze complexe en dynamische omgeving de komende jaren op een geactualiseerde leest te zetten. Daartoe moeten er beredeneerde keuzes worden gemaakt. Het Binnenstadsplan 2033 geeft een stevig houvast aan alle partners: het zet de belangrijkste lijnen uit waarlangs de binnenstad zich de komende jaren kan ontwikkelen en waar (nieuwe) initiatieven aan worden getoetst. Het binnenstadsplan is echter geen blauwdruk. Inspelen op veranderende opgaven is een continu proces. De binnenstad is nooit af.

1.2 Een rijke traditie

Het Binnenstadsplan 2033 staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van een reeks. Het bouwt voort op de fundamenten van twee voorgaande binnenstadsplannen en de resultaten daarvan, en op twee integrale plannen die de inrichting van de openbare ruimte in de binnenstad als vertrekpunt hanteerden.

1989 – 2008

De Kern Gezond

Den Haag zette in de jaren tachtig met het integrale plan *De Kern Gezond* als eerste stad in Nederland de standaard voor planmatig werken aan de binnenstad. De nota was haar tijd ver vooruit. Ze vroeg

LOKAAL EN MONDIAAL TEGELIJK

'Ik wil weten hoe steden historisch gegroeid zijn. In Duitse steden bijvoorbeeld, parkeer ik altijd in de Altstadt. Daarna ga ik lopen. Dan ontdek je vanzelf waar zo'n stad vandaan komt. In Den Haag is dat de Hofvijver. Dat is de oorsprong van onze stad. Je voelt het overal, maar het sterkst in de binnenstad. Hier wordt bestuurd, gedebatteerd en richting bepaald. Dit maakt onze binnenstad uniek. Doordat we residentie zijn, kan je hier ook buitenlandse staatshoofden, leden van de regering en koninklijke familie tegenkomen. Veel grote gebeurtenissen spelen zich hier in de binnenstad af. Dat geeft een heel eigen sfeer: lokaal en mondiaal tegelijkertijd.'

> **Ad Dekkers**, directeur Bureau Binnenstad

SHOWTIME

'De Bijenkorf voelt voor mij als de binnenstad in het klein. Iedere dag is het 'showtime'! Ik vind het heerlijk om gastvrij te zijn en klanten op de best mogelijke manier te helpen. Ook als dat betekent: ze naar een ander verwijzen. Dat is service en daarvoor komen ze vanzelf weer een keer terug. In Den Haag willen klanten je leren kennen. Heel anders dan in Rotterdam bijvoorbeeld. Ik bouw echt een band op met vaste klanten, zodat ze ook komen als ze 'alleen' inspiratie zoeken. Dat vind ik zo leuk aan de Haagse binnenstad; de diversiteit! De Grote Marktstraat met de grote warenhuizen. De Papestraat met al die kleine ondernemers en gepassioneerde specialisten. Chinatown, waar je heerlijk kunt eten in een heel eigen sfeer. De Spinozahof! Ik kreeg kippenvel toen ik die ontdekte. Ik weet het nog goed. Ik was aan het wandelen en kwam er bij toeval terecht. Wat een fantastische plek en onverwachte oase in de binnenstad. Het voelt als een grote tuin in de stad voor jezelf.'

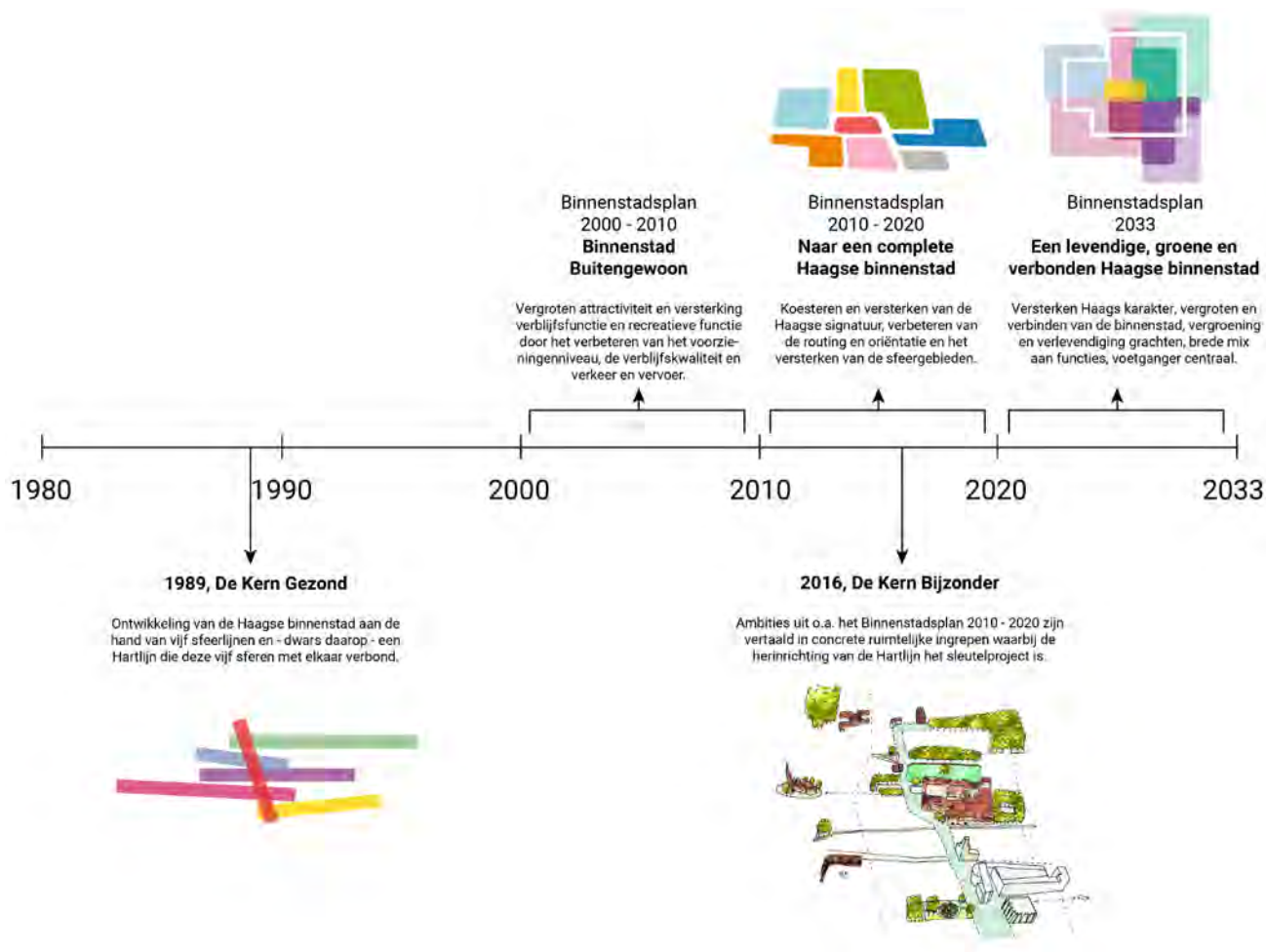
> **Rishin Chedoe**, bewoner binnenstad en sales advisor de Bijenkorf

aandacht voor wonen en werken in de stad en de positie van de voetganger. De binnenstad moest weer een plek worden voor ondernemers, bezoekers en inwoners. Het autoverkeer verdween grotendeels uit de binnenstad en terrassen en voetgangers kwamen ervoor terug. Ook richtte het plan zich op het realiseren van één signatuur voor de inrichting van de openbare ruimte in de binnenstad. De Kern Gezond is nog steeds een belangrijke basis voor de kwaliteit van de Haagse binnenstad.

2000 – 2010

Binnenstad Buitengewoon

Het ruimtelijke plan *De Kern Gezond* gaf de aanzet voor het eerste binnenstadsplan. Dat verscheen in 2000 en had als titel *Binnenstad Buitengewoon!* De belangrijkste doelen waren versterking van de aantrekkelijkheid, functionaliteit en de verblijfskwaliteit van de binnenstad. Het plan was een antwoord op de decennia daarvoor, waarin kwantitatieve groei het denken domineerde. Toen eind jaren negentig de uitbreiding van de Haagse binnenstad tot stilstand kwam, ontstond er behoefte aan een nieuw perspectief. Dit werd gevonden in integraal werken aan meer kwaliteit; het begin van de Haagse publiek-private samenwerking.

TIJDLIJN VAN DE STRATEGISCHE (BINNENSTADS)PLANNEN VOOR DE HAAGSE BINNENSTAD EN HUN SPEERPUNTEN

2010 – 2020

Naar een complete Haagse Binnenstad!

In 2010 ging het tweede Binnenstadsplan in uitvoering. Dit had als titel *Naar een complete Haagse Binnenstad!* In dit plan is de ‘Haagse signatuur’ gedefinieerd: koninklijk en alledaags, bestuurlijk en politiek, statig en chique, historisch en modern, internationaal en multicultureel, muziek en dans. Ook zijn acht sfeergebieden onderscheiden. Door in ieder deelgebied consequent en integraal te werken aan eigen ambities en opgaven op basis van de Haagse signatuur, is de aantrekkingskracht van de complete binnenstad duurzaam versterkt. Aansprekende resultaten zijn onder meer

de komst van de Universiteit Leiden, de ontwikkeling van Amare, de herinrichting van de stadsentrees, de nieuwe horeca en hotelformules in onder andere de Grote Marktstraat, de Nieuwe Passage en het Hofkwartier.

2016 – 202*

De Kern Bijzonder

In navolging van het nieuwe binnenstadsplan werd in 2016 ook een nieuwe nota openbare ruimte in de binnenstad van kracht: *De Kern Bijzonder*. Dit stuk verbindt de vijf sfeerlijnen en de Hartlijn uit *De Kern Gezond* met de acht sfeergebieden uit *Naar een complete Haagse Binnenstad!*

1.3 Belangrijke ontwikkelingen en opgaven in de Haagse binnenstad

Het Binnenstadsplan 2033 bouwt niet alleen verder op succesvolle keuzes van vorige binnenstadsplannen, het zet ook nieuwe accenten. Dit zijn de belangrijkste thema's, ontwikkelingen, kansen en opgaven die om nieuwe keuzes vragen:

De verstedelijkingsopgave in en rondom de binnenstad vergroot de vraag naar voorzieningen en verhoogt de druk op de openbare ruimte

De gemeente Den Haag is in de voorbijgaande decennia fors gegroeid. Al geruime tijd groeit de stad tegen haar grenzen aan; er is nauwelijks nog ruimte voor uitbreidingslocaties. De komende jaren zet de gemeente daarom in op binnenstedelijke verdichting in de gebieden CID en Binckhorst (zie kader *CID & Binckhorst*).

Het aantal inwoners in Den Haag blijft de komende jaren stijgen (zie kader *Demografie*). In de toekomst wonen, werken, studeren en recreëren er aanzienlijk meer mensen in de stad. Hun behoefte aan (deel)voorzieningen in hun directe woonomgeving creëert kansen voor ondernemers en geeft een extra impuls aan meer functiemenging in winkelgebieden.

CID & BINCKHORST

Het belang van de binnenstad groeit, onder andere vanwege de ontwikkeling van het Central Innovation District (CID) en de Binckhorst. Het CID vormt een economisch knooppunt in de stad dat de komende twintig jaar verder wordt ontwikkeld als aantrekkelijk gebied om te wonen, werken, studeren en recreëren. Het CID bestrijkt het gebied tussen en rondom de stations Den Haag Centraal, Hollands Spoor en Laan van NOI. Er vindt een intensieve verdichting plaats naar een hoogstedelijk woon- en werkmilieu.¹ Aangrenzend aan het CID wordt de Binckhorst ontwikkeld. Dit is een voormalig bedrijven- en kantorenterrein dat wordt getransformeerd naar een gemengd hoogstedelijk woon-, werk- en leefgebied. Ook biedt de Binckhorst ruimte voor onder andere startups, creatieve bedrijvigheid in een industriële sfeer, kantoren en maakbedrijven.

DEMOGRAFIE

De Haagse bevolking blijft naar verwachting groeien; de coronapandemie heeft hier een tijdelijk dempend effect op.

- > Op basis van verschillende prognoses is de verwachting dat de Haagse bevolking tot 2030 groeit met 10% naar 601.000 inwoners. Ook na 2030 zet deze groei naar verwachting door tot een totale bevolking van zo'n 617.000 tot 633.000 inwoners in 2040;
- > Tot 2030 groeit het aantal huishoudens in de hele gemeente Den Haag van bijna 271.500 in 2020 naar circa 303.000 in 2030, op de lange termijn zal het aantal toenemen tot 312.000 – 319.400 huishoudens. Hierbij laten vooral de oudere huishoudens de sterkste groei zien;²
- > De bevolking in de buurten aan de zuidoostzijde van de binnenstad (Uilebomen, Rivierenbuurt, Binckhorst, Bezuidenhout en Laakhaven) groeit het sterkst de komende jaren. Dit valt logisch te verklaren door de ontwikkelingen in en rondom het CID en de Binckhorst (zie kader).

De vraag naar stedelijk wonen is groter dan het aanbod. Het transformeren van lege verdiepingen en winkels in aanloopstraten naar woningen wordt dan ook als kansrijk gezien voor zowel bewoners, bezoekers, ondernemers als investeerders.³ Hierbij worden vier concrete voordelen gezien:

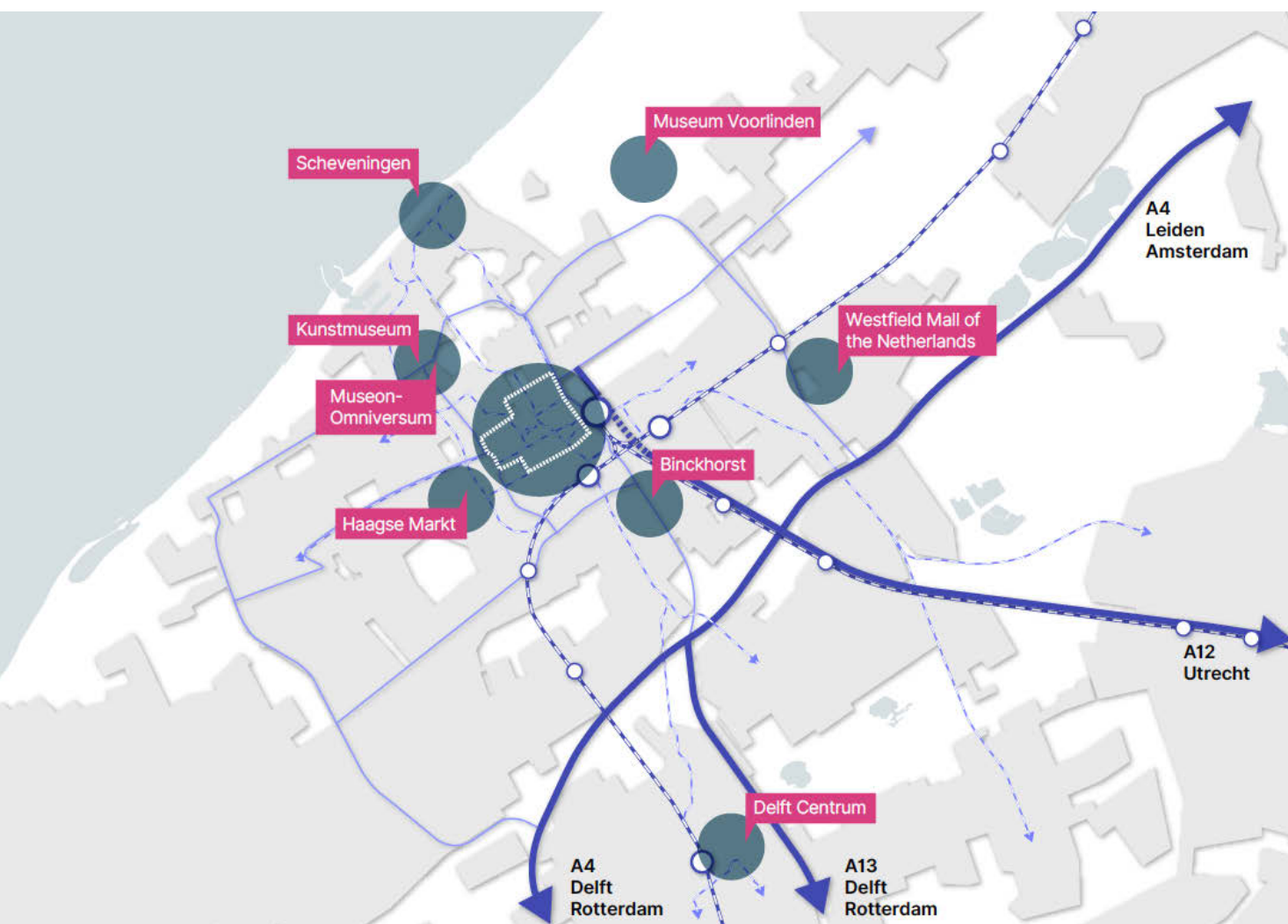
- > **1.** Extra draagvlak voor (winkel)voorzieningen;
- > **2.** Voorzien in een stedelijke woonbehoefte;
- > **3.** Mogelijkheden om de doorstroming op de (lokale) woningmarkt te vergroten;
- > **4.** Hogere leefbaarheid door meer reuring overdag en 's avonds in de winkelstraat.

Om bij het transformeren van (leegstaande) verdiepingen in de Haagse binnenstad de grootste meerwaarde te bereiken, is het van belang om op het schaalniveau van de binnenstad een visie te hebben op transformatie. Het Binnenstadsplan 2033 biedt daartoe houvast. Belangrijk hierbij is

dat er met een berde blik naar de kansen wordt gekeken: niet alleen naar wonen, maar ook naar een transformatie die een ander gebruik van de verdiepingen mogelijk maakt. Denk aan voorzieningen en aan activiteiten als werken, studeren en sporten. Inzet op een goede mix is hierbij van belang.

De bevolkingsgroei en de daarmee samenhangende binnenstedelijke bouwopgave hebben tot gevolg dat de betekenis van de Haagse binnenstad nog groter zal worden dan hij al was. Rondom de binnenstad ontstaan nieuwe binnenstadsmilieus bij de stations (CID) die samen met de historische binnenstad het stedelijk hart van Den Haag gaan vormen. Dit biedt belangrijke kansen voor de (regionale) positionering. Tegelijkertijd komt er een grotere druk op de openbare ruimte en zal deze intensiever worden gebruikt. Dit betekent ten eerste dat er scherpere keuzes moeten worden gemaakt met betrekking tot de inrichting en het gebruik van de openbare ruimte. Ten tweede is het essentieel dat er wordt geïnvesteerd in de basis: een binnenstad die schoon, heel en veilig is.

DE VERBONDENHEID VAN DE HAAGSE BINNESTAD MET DE DE REGIO HAAGLANDEN

De binnenstad verandert van (vooral) een aankoopplek naar een belangrijke ontmoetingsplek: de positie van de retail neemt af en de binnenstad wordt multifunctioneler

Trends zoals online winkelen zijn versneld doorgezet vanwege de coronapandemie. Dit heeft ervoor gezorgd dat het bestaansrecht van winkelgebieden een nog urgenter onderwerp is geworden. Niet alleen heroverwogen grote modeketens hun positie in binnensteden, ook laten prognoses zien dat het aandeel toonbankbestedingen niet meer op het niveau zal komen van vóór de pandemie. De veranderingen in het retaillandschap beïnvloeden het denken over schaalgrootte van winkelgebieden. Veel binnensteden en dorpscentra bewegen terug naar een compacte kern.⁴ Het aantal winkels in binnensteden neemt af, de groei van horecazaken vlakt af, en vanuit de woningmarkt is er een grote druk op de ruimte.⁵

Landelijk transformeren binnensteden naar een plek waar verblijven en ontmoeten centraal staat, waar de diversiteit aan functies toeneemt en waar binnenstedelijke herontwikkeling plaatsvindt gericht op de versterking van het woon-werkmilieu. Onderzoek laat zien dat versterking van de veelzijdigheid van binnensteden, oftewel verbreding van de functiemix, belangrijk en kansrijk is voor de toekomst. Hetzelfde geldt voor de mate waarin binnensteden als ontmoetingsplekken kunnen functioneren. Binnensteden als gebieden met sociale meerwaarde: plekken waar mensen elkaar ontmoeten in plaats van plekken waar mensen alleen naartoe gaan voor het doen van aankopen.⁶ Het belang van de binnenstad als publieke ruimte. Ook andere patronen die mogelijk blijvend zijn, zoals een toename in thuiswerken en in het gebruik van de (groene) openbare ruimte, hebben impact op het gebruik van de binnenstad.

Ook de Haagse binnenstad dient mee te bewegen in de sterk veranderende markt en aantrekkelijk te blijven voor verschillende doelgroepen, waaronder bewoners, ondernemers, bezoekers en talent. Het veranderend belang van de detailhandel biedt kansen voor innovatie, zoals mengvormen (blurring) en omnichannel verkoop.⁷ Ook biedt de afname van vierkante meters voor detailhandel (vooral op verdiepingen) ruimte voor (meer) cultuur, wonen, recreatie, werken, studeren, verblijf en nieuwe dienstverlening. In het vorige binnenstadsplan werd ook al ingezet op een meer multifunctionele Haagse binnenstad. In de Haagse binnenstad is de verschuiving van monofunctioneel winkelen naar meer en andere functies daardoor al gaande. Denk bijvoorbeeld aan restaurants, cafés, hotels, leisure (sporten op verdiepingen) en ambachten. Ook is ingezet op het uitbreiden van onderwijshuisvesting, waaronder de komst van de Leidse Universiteit naar de binnenstad.

Een goed opgeleide beroepsbevolking en een hoogwaardig onderwijsaanbod dragen in belangrijke mate bij aan de ontwikkeling van welvaart.⁸ Het (sterker) verbinden van onderwijs en kennisinstellingen op alle niveaus aan Den Haag, inclusief de binnenstad, is dan ook belangrijk voor de economie.

Ook de gemeente en vastgoedeigenaren bewegen mee, door gemengd gebruik te stimuleren en zich in te spannen om de juiste formules aan te trekken en een passend aanbod te creëren. De balans tussen lokaal ondernemerschap en (internationale) trekkers en tussen een bruisende avondstad en prettig wonen in de binnenstad, is hierbij een continu aandachtspunt.

DE IMPACT VAN CORONA

De impact van de coronapandemie op de Haagse binnenstad is fors. De bezoekersaantallen en de omzetten blijven achter met als gevolg dat de leegstand zichtbaar groeit. De al eerder ingezette trends zoals afname van het aantal winkelmeters zetten versneld door. Het Koopstromenonderzoek 2021 laat zien dat de grootste binnensteden terrein verliezen. Hierin wordt bevestigd dat in 2021 duidelijk minder is besteed bij winkels in de Haagse binnenstad en dat er sprake is van een negatieve omzetontwikkeling ten opzichte van 2016 en 2018, wat conform verwachting grotendeels te wijten is aan de corona-maatregelen in combinatie met de opening van The Westfield Mall of the Netherlands.

RENOVATIE BINNENHOF

De renovatie van het Binnenhof duurt naar verwachting in ieder geval tot 2028. De gebruikers van de gebouwen zijn verhuisd naar tijdelijke locaties aan de Bezuidenhoutseweg en het Lange Voorhout. Naast de historische, hedendaagse en ruimtelijke betekenis van het Binnenhof in de binnenstad, is het een toeristische trekpleister. Jaarlijks bezoeken honderdduizenden mensen de monumentale gebouwen; publiek waar de omliggende horeca, winkels en musea van profiteren. Het is essentieel om alles op alles te zetten om tijdens de werkzaamheden de bezoekersstromen op peil te kunnen houden en de overlast te beperken.

De mobiliteitstransitie vraagt om nieuwe prioriteiten in de verkeersdeelnemers van de binnenstad

De Haagse binnenstad is een brandpunt van vervoersstromen. Dit is niet verwonderlijk met twee nabijgelegen intercitystations, tram- en buslijnen die het centrum doorkruisen, een verkeersstructuur die autobereikbaarheid en -parkeermogelijkheden faciliteert, fietsers die dwars door de binnenstad fietsen en heel veel voetgangers die van, naar en door de binnenstad lopen.

Sinds de jaren 90 van de vorige eeuw heeft een omslag plaatsgevonden in de verkeersbewegingen die een relatie hebben met de Haagse binnenstad. Er is een duidelijke verschuiving zichtbaar naar duurzamere mobiliteitsvormen als hoofdvervoerwijze. Anno 2021 is circa 10 tot 15% van de verplaatsingen van, naar en door de binnenstad toe te schrijven aan de auto. Circa 85 tot 90% van de verplaatsingen is lopend, fietsend of met het openbaar vervoer.

Bereikbaarheid is richting 2033 geen autonome opgave meer, maar een vraagstuk dat nauw verweven is met leefbaarheid, veiligheid en aantrekkelijkheid. Daarbij is duurzame mobiliteit steeds belangrijker. In de Strategie Mobiliteitstransitie 2022-2040 wordt de mobiliteitstransitie beschreven als een transitie naar een toekomstbestendig en stadsvriendelijk mobiliteitssysteem.^{9,10}

Mobiliteit wordt gezien als dienend aan de grotere opgaven van de stad, zoals leefbaarheid, brede welvaart, klimaatverandering en de woningbouwopgave, en niet als doel op zich. Voor de binnenstad geldt dat, vanwege de schaarse ruimte in het gebied, de mobiliteitstransitie een belangrijke sleutel is voor het kunnen verwezenlijken van de andere genoemde doelen

> Voetganger

Sinds *De Kern Gezond* in 1989 staat de voetganger centraal in de inrichting van de binnenstad. Hiermee was Den Haag haar tijd vooruit. Investeren in lopen heeft baten op verschillende vlakken, waaronder gezondheid, milieu, veiligheid, sociale aspecten en economie. Zo laten diverse onderzoeken bijvoorbeeld een stijging zien in de omzet bij winkeliers nadat er maatregelen waren genomen om de situatie voor voetgangers te verbeteren en het autoverkeer te reduceren.¹¹

> Fietser

Het fietsgebruik in Den Haag groeit al jaren, ook in de binnenstad. In de Fietsstrategie Den Haag 2040 – Ruim baan voor de fiets – wordt de ambitie uitgesproken dat Den Haag een echte fietsstad wordt, voor alle Hagenaars.¹² Hiertoe wordt – stadsbreed – ingezet op aantrekkelijke en veilige fietsroutes, gemakkelijk fietsparkeren en het stimuleren van fietsgebruik. Op sommige plekken schuurt de aanwezigheid van fietsers met die van voetgangers. In de Fietsstrategie is hierover opgenomen dat waar fietsverkeer en voetgangers elkaar in de weg zitten, er moet worden gezocht naar maatwerkoplossingen die de positie van voetganger én fietsers verbeteren.

WESTFIELD MALL OF THE NETHERLANDS

Op 18 maart 2021 opende in Leidschendam het 'grootste winkelcentrum van Nederland' haar deuren. De Westfield Mall integreert winkelen en uitgaan door alle faciliteiten onder één dak aan te bieden en is maximaal ingericht op service en bereikbaarheid per auto (inclusief parkeerruimte voor 4.000 auto's). Naast het uitgebreide winkelaanbod zijn er een bioscoop, foodmarket, spa en selfiemuseum gevestigd, en worden er activiteiten en evenementen georganiseerd. De winkelvloeroppervlakte bedraagt 116.000 m². Ter vergelijking: de volledige Haagse binnenstad heeft een winkelvloeroppervlakte van circa 174.800 m².¹³ De Westfield Mall biedt kansen voor bovenregionaal dagbezoek en toerisme, en is complementair aan de binnenstad. Tegelijkertijd is het winkelcentrum een concurrent voor de lokale en regionale markt.

> Openbaar vervoer

De binnenstad is goed bereikbaar per openbaar vervoer. Er zijn twee intercity-stations binnen loopafstand, het randstadrailnetwerk heeft twee haltes in het kernwinkelgebied en ook de aanwezigheid van de stadse tram en buslijnen dragen bij aan een bereikbare binnenstad met het OV vanuit alle windrichtingen. De investeringen in het kader van de Schaalsprong OV, maar ook de invoering van toegankelijke nieuwe trams, zijn nodig om de groeiende en verdichtende stad bereikbaar te houden en het aantal autoritten van en naar het centrum te beperken.

De Koningscorridor en de Zuidwestlandcorridor gaan in de toekomst als hoogwaardige OV-verbindingen de Binckhorst, het Centraal Station en het gebied rondom Madurodam met elkaar verbinden, en het zuidwesten van Den Haag met het centrum.^{14,15} Deze ontwikkelingen bieden kansen onder andere voor het beter ontsluiten van de binnenstad, met name in zuidwestelijke richting.

> Deelmobiliteit

Voor de bereikbaarheid van Den Haag wordt deelmobiliteit steeds belangrijker, en het wordt gezien als een effectieve manier om ruimte te creëren voor groen, spelen en een verkeersveilige inrichting.¹⁶ De gemeente Den Haag nam deel aan de Green Deal Autodelen II, waarin door verschillende partners werd samengewerkt aan de ontwikkeling en groei van autodelen. Inmiddels staat de gemeente Den Haag landelijk op de derde plek qua deelauto's per 100.000 inwoners en op de vierde plek qua absolute aantal deelauto's.¹⁷ Ook heeft de gemeente bijgedragen aan de ontwikkeling van Moves: een app waarmee reizigers in de omgeving van Den Haag en Rotterdam een deur-tot-deur reis kunnen plannen, boeken, en betalen. Indien bij deze deelmobiliteit vooral gebruik wordt gemaakt van het openbaar vervoer, en het voor- en natransport vooral uit wandelen of het gebruik van een (deel)fiets en (deel)auto bestaat, kan dit bijdragen aan de leefbaarheid in de stad. Een toenemend gebruik van deelfietsen en deelscooters kan op bepaalde plekken in de binnenstad echter ook gepaard gaan met overlast rondom het stallen van de voertuigen.

> Privéauto

De druk op de (openbare) ruimte en de behoefte aan meer verkeersveiligheid en verblijfskwaliteit maken het noodzakelijk om de positie van de auto in de binnenstad (doorgaande routes, snelheidslimiet, parkeren) kritisch onder de loep te nemen. In de Strategie Mobiliteitstransitie wordt de ambitie uitgesproken om de groei van mobiliteit in de groeiende stad op te vangen zonder een toename van het autoverkeer. Opvallend is dat 43% van het autoverkeer op Haagse wegen (exclusief snelwegen) minder dan 5 kilometer aflegt.¹⁸ Dankzij een divers palet aan mogelijkheden, van frequent en divers openbaar vervoer, deelmobiliteit en een veelheid aan voorzieningen op loop- of fietsafstand, parkeerregulering en verminderde reistijdwinsten met de auto, worden alternatieven voor de auto steeds aantrekkelijker.¹⁹

> Emissievrije distributie

Als gevolg van het in 2018 gesloten publiek-private Convenant Stedelijke Distributie mag vanaf 2025 alleen nog emissieloos vrachtverkeer de stad in. Ondanks dat deze ontwikkeling eventueel meer bevoorradingsbewegingen (want kleinere voertuigen) met zich mee kan brengen draagt het vooral bij aan de leefbaarheid van de stad via betere luchtkwaliteit en minder congestie.²⁰

De effecten van de klimaatverandering bedreigen het leefklimaat in de binnenstad

De klimaatverandering verhoogt de kans op extreem weer in de vorm van stortbuien, langdurige hitte en ernstige droogte. Wateroverlast en hittestress zijn daardoor reële bedreigingen van het leefklimaat, ook in de Haagse binnenstad. Ondanks de aanwezigheid van grote groene ruimtes zoals de Lange Vijverberg en verscholen groene hofjes en binnentuinen, is er nu veelal sprake van het hitte-eiland effect en een hogere gemiddelde temperatuur. Dit komt onder meer door de vele versteende plekken, zoals de Grote Marktstraat en diverse pleinen in het kernwinkelgebied, de beperkte hoeveelheid vegetatie en een tekort aan oppervlaktewater. Ook is te

merken dat er in de zomer en in het najaar vaker korte felle regenbuien vallen. Uit stresstestkaarten blijkt dat bijvoorbeeld de omgeving Grote Marktstraat kwetsbaar is voor wateroverlast door extreme neerslag; hier kan mogelijk veel overlast en schade optreden.²¹

Daarnaast biedt groen kansen voor versterking van de stadsnatuur.²² Want de binnenstad is niet alleen het domein van mensen, maar ook van vele Haagse planten en dieren. Door groen toe te voegen (bomen, struiken, bloemen), bestaand groen te versterken en groene verbindingen met de omgeving te realiseren, wordt de biodiversiteit vergroot – niet alleen in de binnenstad, maar in de hele stad. En een stad met een vitale stadsnatuur is een gezonde stad.

De Wegwijzer Den Haag Klimaatbestendig biedt criteria voor een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van de stad. Richting 2033 wordt substantiële en structurele vergroening op verschillende schaalniveaus – waaronder extra kroonoppervlakte van bomen – essentieel. Ook draagt vergroening bij aan de ambitie van de gemeente Den Haag om in 2033 een klimaatneutrale stad te zijn.

Vergroening van de binnenstad verhoogt tevens de leef- en verblijfskwaliteit en speelt in op een groeiende behoefte van inwoners. De afgelopen jaren is het gebruik van parken en duingebieden in Den Haag door de Hagenaars gestegen: van 71% in 2016 naar 83% in 2020 (meer dan 6 keer per jaar). Ook draagt een groene leefomgeving bij aan de gezondheid;

mensen zijn meer geneigd te bewegen, sporten en recreëren in groene omgevingen en voelen zich er prettiger.²³

Om verdere klimaatverandering tegen te gaan, speelt energietransitie een belangrijke rol. Aan de ene kant gaat het om beperking van de vraag naar energie, bijvoorbeeld door de aanpak van slecht geïsoleerde woningen in Kortenbos. Aan de andere kant gaat het om de overstap op schone energie door alle partijen in de binnenstad: in de Policy Campus wordt hiervoor samengewerkt binnen het samenwerkingsverband EnergieRijk Den Haag. Naast aanpassing van gebouwen, vraagt het ook een nieuwe blik op de inrichting van de ondergrond (uitbreiding stads-warmtenet, verzwaring elektriciteitsnet).

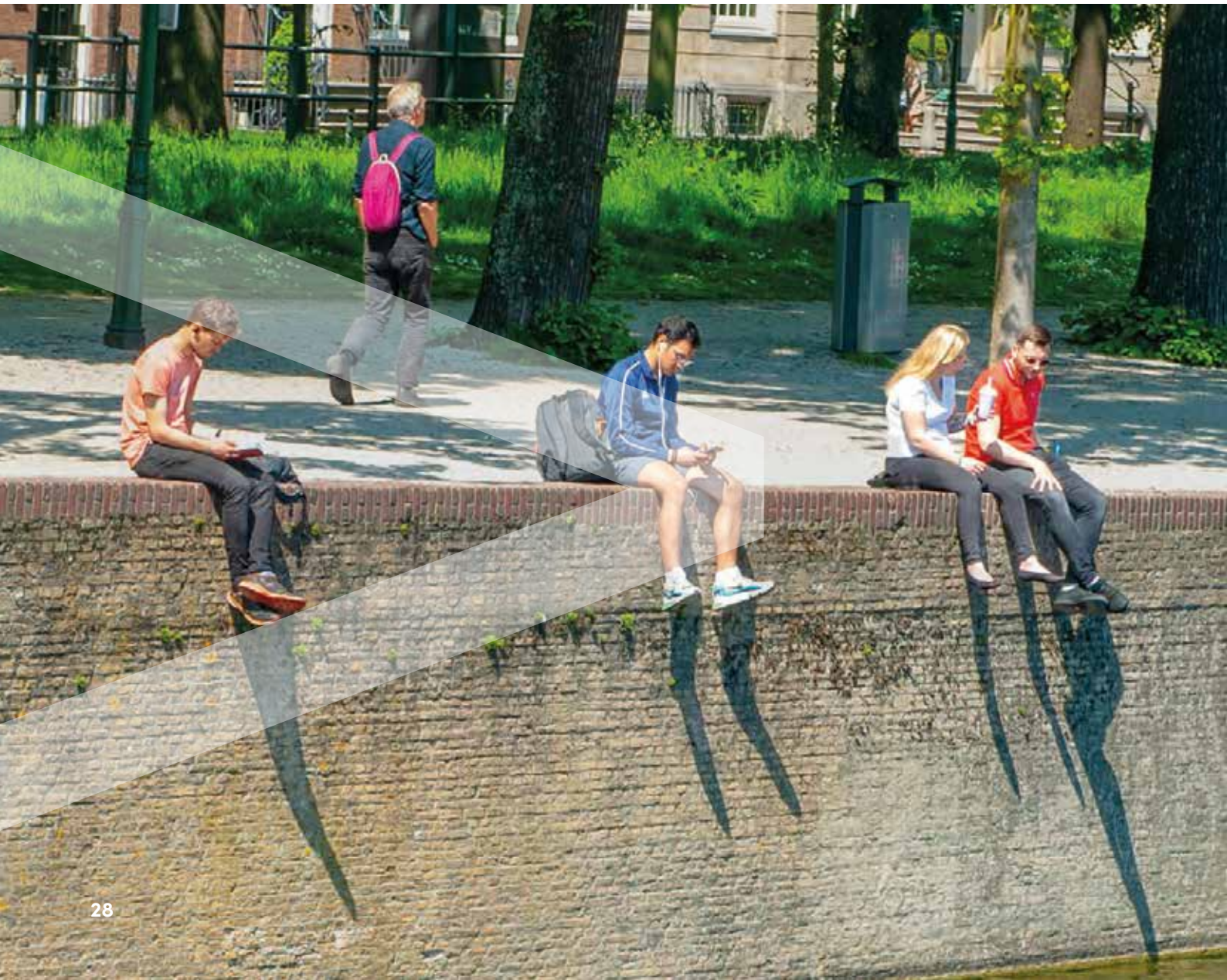
Het belang van de binnenstad voor de brede welvaart van Den Haag

Het begrip *brede welvaart* wordt steeds meer als basis gebruikt voor beleid. Het omvat een veelheid van aspecten die mensen van waarde vinden. Niet alleen materiële welvaart, maar bijvoorbeeld ook de kwaliteit van hun leefomgeving, hun gezondheid, veiligheid, de mogelijkheden tot persoonlijke ontplooiing, vrijetijdsbesteding en het onderhouden van sociale contacten.²⁴

Volgens de Brede Welvaartsindicator (BWI) scoort de agglomeratie 's-Gravenhage landelijk het laagst op brede welvaart van de in totaal veertig regio's.²⁵ Specifiek in-

zoomend op Den Haag is opvallend dat de stad koploper is qua onderlinge verschillen tussen wijken. Bijvoorbeeld als het gaat om woontevredenheid, de vraagprijs voor woningen, gezondheid, milieukwaliteit, het gevoel van veiligheid en de toegang van voorzieningen. Ook is de verdeling van inkomensgroepen en kwetsbare bewoners in Den Haag zeer gesegregeerd: lage inkomens zijn geconcentreerd op 'het veen' en de hoge inkomens op 'het zand'.

Omdat de dynamiek van nieuwkomers en vertrek in Den Haag hoog is, en er in en rondom de binnenstad steeds meer mensen komen wonen, is het belangrijk om aandacht te hebben voor 'fijn en veilig samenleven'. Aan de ene kant een stad waar

nieuwkomers zich op hun gemak voelen en zich aan de stad verbinden, en aan de andere kant een stad waar geboren en getogen inwoners van Den Haag zich ondanks de snelle veranderingen nog op hun plek voelen.

De binnenstad kan een belangrijke rol vervullen in het verhogen van de brede welvaart van Den Haag. Als huiskamer van de stad schakelt ze immers verschillende 'werelden' aan elkaar. Meer dan andere wijken is de binnenstad een gedeelde plek waar mensen uit alle hoeken van de stad en daarbuiten elkaar tegen het lijf lopen. Winkels, horeca, werkplekken, onderwijs, cultuur, sport- en zorgvoorzieningen kunnen als bestemming fungeren voor

stadsbewoners en bezoekers van verschillende leeftijden en achtergronden. En ook betaalbare woningen en werkruimte kunnen bijdragen aan het gevoel dat de binnenstad van iedereen is, evenals ontmoetingsplekken in de openbare ruimte waar je kunt verblijven zonder iets te besteden. Daarnaast geldt dat de sterke toename van het aantal inwoners gevolgen heeft voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Tot slot speelt mobiliteit een rol: lopen, fietsen en openbaar vervoer zijn laagdrempelig omdat ze geen of lage aanschaf- of opleidingskosten vergen.²⁷ Beter faciliteren van deze verkeerswijzen vergroot de gastvrijheid van de binnenstad.

2

TOEKOMSTBEELD

2033

WAT IS HET WENKEND PERSPECTIEF
RICHTING 2033 EN WELKE STIP ZETTEN WE
OP DE HORIZON? WELKE BETEKENIS(SEN)
WILLEN WE DAT DE BINNENSTAD KRIJGT?

TOEKOMSTBEELD

De Haagse binnenstad transformeert de komende jaren nog sterker naar een bruisende ontmoetingsplek. Door haar palet aan functies te verbreden, krijgt de binnenstad meer relevantie, betekenis en balans. Een binnenstad waar je niet alleen winkelt, maar ook studeert, recreert, woont, werkt of onderneemt. Een gebied waar mensen met verschillende sociale, culturele en professionele achtergronden elkaar ontmoeten en zich thuis voelen. En waar het typische Haagse karakter overal voelbaar en zichtbaar is. Een binnenstedelijke kern met een historische binnenstad en een hoogstedelijk CID die elkaar versterken. Ontmoeting en verblijf worden ook centraal gesteld in de inrichting en uitstraling van de openbare ruimte. De Haagse binnenstad als aangename en levendige plek waar de voetganger op één staat. Een toegankelijk en gastvrij gebied, met veel groen en levendige grachten.

SFEERIMPRESSIE TOEKOMSTBEELD

Vitale binnensteden zijn voortdurend in beweging. De Haagse binnenstad beweegt zich *reactief* en *proactief* richting toekomst. Ze reageert op mondiale en landelijke ontwikkelingen, zoals beschreven in Hoofdstuk 1. Denk aan het veranderende retaillandschap, de klimaatverandering, de coronapandemie, mobiliteitsontwikkelingen en de toenemende vraag naar woningen in de binnenstad. Daarnaast beweegt ze als gevolg van lokale ontwikkelingen zoals het CID, de Binckhorst, de renovatie van

het Binnenhof en de Westfield Mall of the Netherlands. Tegelijkertijd anticipeert de binnenstad ook op de toekomst en willen de publieke en private partijen investeren in een toekomstbestendige binnenstad. Gezamenlijk wordt de binnenstad verder ontwikkeld als aantrekkelijk multifunctioneel hart én huiskamer van de stad voor bewoners, bezoekers, talent en bedrijven. Een binnenstad die ook in de regio een meer stevige positie inneemt. En een binnenstad die, in lijn met de stedelijke ambitie, klimaatneutraal is in 2033.

Belangrijke successen uit eerdere binnenstadsplannen houden we vast en geven we een doorvertaling richting 2033. Zo bouwen we voort op de sterke publiek-private samenwerking. Ook continueren we de succesvolle aanpak via de typische Haagse sfeergebieden. Wél kiezen we voor een vereenvoudiging van de sfeergebieden. In Hoofdstuk 3 gaan we daar verder op in. In Hoofdstuk 4 laten we zien hoe de tien keuzes van dit binnenstadsplan 'landen' in elk van de sfeergebieden.

De collage verbeeldt het gezamenlijk ontwikkeld toekomstbeeld voor onze binnenstad in 2033. Erna beschrijven we de belangrijkste doelen waar we aan gaan werken om dit toekomstbeeld waar te maken.

SLOW CITY

'Ideaal is een binnenstad die je uitdaagt. Die de nieuwsgierigheid prikkelt en zich een beetje 'spannend' presenteert. Die triggert om te gaan struinen en onverwachte plekken te ontdekken. En dus verrast te worden. Dát onthouden mensen. In mijn ogen is de Haagse binnenstad erg mannelijk: functioneel, rationeel, veel nadruk op economische aspecten, stenig... Alleen daarom al moet de binnenstad een stuk groener, zodat je ook andere mensen aanspreekt en andere accenten zet. Verblijven, ontmoeten, vermaken, wonen, dat soort functies. Die brengen ook een heel andere sfeer met zich mee. Meer slow city. Het grootste gevaar is te denken dat alle binnensteden eenheidsworst zijn. Dat is niet zo. Hoe beter een stad haar eigen atmosfeer en ziel onderkent en accentueert, hoe langer je er dwaalt en dingen doet.'

> **Cees-Jan Pen**, *lector Fontys De ondernemende regio;*
als expert deelgenomen bij een sessie met Kennislab

In 2033...

In 2033... is het unieke Haagse karakter van de binnenstad herkenbaarder en zichtbaarder in de openbare ruimte en in de programmering (zoals kunst, cultuur, evenementen, onderwijs en ondernemerschap).

> EEN STERK HAAGS KARAKTER

In de Haagse binnenstad van 2033 is het Haagse karakter beter voelbaar dan ooit. Dit karakter steunt op het verhaal van de stad die is gegroeid rond het Binnenhof, de plek waar de Nederlandse rechtstaat is begonnen. Maar Den Haag is ook de stad van zand en veen, van de welgestelden

en arbeiders. Dit unieke DNA draagt de Haagse binnenstad in 2033 sterk uit: een stad met krachtige en tot de verbeelding sprekende contrasten: koninklijk en alledaags, lokaal en internationaal, historisch en modern. Een smeltkroes waar mensen van verschillende rangen, standen, culturen en achtergronden elkaar tegenkomen.

In 2033 ervaren bewoners en bezoekers het Binnenhof en omgeving, als hét levendige en bruisende hart van de Haagse binnenstad. Óók tijdens de renovatie van de parlamentsgebouwen. Aantrekkelijke programmering die de bijzondere sfeer en het unieke karakter van het gebied versterkt, speelt hierin een grote rol. Het gebied staat verder bekend als hotspot voor innovatieve vormen van bestuur, recht en democratie. En als plek voor ondernemerschap, ambacht en creativiteit.

Ingrepen in de openbare ruimte en programmatische keuzes hebben de Haagse binnenstad beter voel- en beleefbaar gemaakt. De herkenbaarheid is vergroot door nog meer groen en kwaliteit aan de openbare ruimte toe te voegen en goed te onderhouden. Ook is de 'leesbaarheid' verhoogd door bekende bakens en parels, zoals pleinen, musea en gebouwen, beter zichtbaar en vindbaar te maken. Hierdoor kunnen bezoekers en andere gebruikers zich gemakkelijker oriënteren.

In 2033... is de positie van de binnenstad versterkt door een betere programmatische en ruimtelijke verbinding met de omliggende gebieden.

> VERGROTEN EN VERBINDEN VAN DE BINNENSTAD

In 2033 is de Haagse binnenstad vergroot: het gebied is programmatisch en ruimtelijk verbonden met omliggende gebieden als CID en Zeeheldenkwartier. Hiermee kent Den Haag een

binnenstedelijke kern met een historische binnenstad en een hoogstedelijk CID. De invloedssfeer van de binnenstad reikt richting 2033 dus óver de grachten en kent ook interactie met gebieden als Binckhorst en Schilderswijk (inclusief de Haagse Markt). De groei maakt de relevantie en aantrekkelijkheid van de binnenstad hoger en maakt het mogelijk om beter in te spelen op de groeiende ruimtedruk. Daarnaast biedt het kansen voor de ontwikkeling van vestigingsmilieus voor nieuw talent, ondernemers en bewoners.

Den Haag is de enige grote stad in Nederland die direct aan zee ligt. Vanaf het strand is het een kwartier fietsen naar de binnenstad. Deze unieke ligging maakt Den Haag, en de binnenstad, een populaire plek om te wonen, te werken en te verblijven. Ook het internationale karakter, zoals de meer dan 480 internationale non-profitorganisaties die er gevestigd zijn, is als kans benut om Den Haag extra op de kaart te zetten. In 2033 is de binnenstad zowel programmatisch als ruimtelijk beter verbonden met andere bestemmingen in Den Haag en omgeving, waardoor de stad nog meer betekenis heeft gekregen als wereldstad aan zee en een grotere aantrekkingskracht heeft als hart van de regio.

In 2033... zijn de openbare ruimte, panden en daken in de binnenstad fors vergroend en zijn de grachten beter benut ten behoeve van klimaatadaptatie, biodiversiteit, verblijf, recreatie en stadslogistiek.

> STEVIGE VERGROENING EN LEVENDIGE GRACHTEN

In 2033 is de openbare ruimte in onze binnenstad fors vergroend, net als de daken en de gevels. Dit heeft het straatbeeld aantrekkelijker gemaakt, draagt bij aan de klimaatbestendigheid van en biodiversiteit in het gebied en maakt de hele binnenstad aangenamer om te verblijven. De aanleg van groen werd mogelijk door andere keuzes te maken qua functies in de openbare ruimte. Via robuuste en duurzame groenstructuren is de binnenstad verbonden met de omringende wijken.

Eigenaren, bewoners en ondernemers zijn gefaciliteerd bij het verduurzamen en vergroenen van hun panden, als bijdrage aan de energietransitie en klimaatadaptatie. Daarnaast is geïnvesteerd in het aantrekkelijker en 'actiever' maken van de grachten. Door de kwaliteit van de watergangen én hun omgeving te verhogen, is extra verblijfs- en recreatieruimte ontstaan. De grachten zelf dragen richting 2033 substantieel bij aan een klimaatbestendiger en biodiversere binnenstad. Ook zijn de mogelijkheden onderzocht voor stadslogistiek op de grachten.

In 2033... is de kwaliteit en veelzijdigheid van het aanbod in de binnenstad verhoogd: in de panden (verschillende verdiepingen), op de daken en op straat.

> EEN BREDE MIX

Onze binnenstad toont in 2033 nog markerender haar kenmerkende veelzijdigheid. Internationale allure én lokale trots. Winkel en studeren. Wonen én democratie. Koninklijk én ambachtelijk. De nieuw gecreëerde ruimte voor wonen, werken, cultuur, ambacht, innovatie, studie en recreatie heeft de binnenstad belangrijker en betekenisvoller gemaakt voor meer en andere mensen.

Er is ingezet op kwaliteit en diversiteit, passend bij elk sfeergebied. Een deel van de (leegstaande) winkelruimte is getransformeerd naar andere functies. Er is ook geïnnoveerd en geëxperimenteerd, bijvoorbeeld door verblijfsplekken op daken te creëren en door verschillende functies in één pand te combineren. En er is extra aandacht besteed aan de plinten om de binnenstad ook op ooghoogte levendig en aantrekkelijk te houden.

Het kunst-, cultuur- en evenementenaanbod in de binnenstad is versterkt. De pleinen spelen hierin een belangrijkere rol in. Ze profileren zich duidelijk met aantrekkelijke eigen programma's en een passende inrichting. Ook zijn ze met elkaar verbonden via logische en aantrekkelijke

wandelroutes. Met haar unieke karakter en aanbod levert het Popdistrict hier ook een waardevolle bijdrage aan. Daarnaast voegen de sfeergebieden elementen toe aan het aanbod, vanuit hun typische karakters. Bewoners en bezoekers 'ontdekken' steeds meer de héle binnenstad en genieten van het rijke aanbod, dat goed de balans houdt tussen levendigheid en leefbaarheid.

In 2033... heeft de Haagse binnenstad een groter gebied waar de voetganger prioriteit heeft en waar auto en fiets te gast zijn. De binnenstad is aantrekkelijker, veiliger en beter verbonden voor de voetganger.

> VOETGANGER CENTRAAL

In 2033 staat de voetganger nadrukkelijk centraal in onze binnenstad. De verblijfskwaliteit van het gebied is verhoogd en de afname van andere vervoersmodaliteiten brengt klimaatneutraliteit dichterbij. Het gebied waar de voetganger prioriteit heeft – en auto en fiets te gast zijn – is vergroot,

MADURODAM VAN DE WERELD

'Toen mijn man en ik elkaar leerden kennen, woonde hij in Denemarken. Hij is Engelsman en is nu docent op een internationale school. In onze begintijd was het nooit een vraag waar we elkaar zouden zien. Hij kwam wel naar Den Haag. Graag zelfs. Hij vond en vindt het een fantastische stad. De relaxte sfeer, wat er allemaal te doen is, de mensen... In de jaren erna heb ik ook heel wat vrienden van hem rondgeleid. Die willen dan naar de beste kroeg, en de beste dit en de beste dat. Ik neem ze dan mee door de binnenstad en krijg altijd geweldige reacties. Ik zie de binnenstad van Den Haag daarom ook vaak als het Madurodam van de wereld. In de Passage ben je in Milaan, in Chinatown eet je de beste dim sum, in het Hofkwartier waan je je in een Spaans stadje en als je naar het strand gaat, zit je in Barcelona.'

> **Daphne Wray**, chef de bureau Marketing Haagse Binnenstad

2. TOEKOMSTBEELD 2033

de verkeersveiligheid is verhoogd en de looproutes naar en in de binnenstad zijn aantrekkelijker en beter vindbaar. Voetgangers worden op een 'natuurlijke' wijze naar het hart van de binnenstad geleid dankzij de duidelijke hoofdstructuur in het wandelnetwerk. Nieuwe lopers naar de aangrenzende wijken bouwen voort op de succesvolle *Haagse Loper* en de *Loper Oude Centrum*.

Ook fietsers voelen zich welkom. Bijvoorbeeld door meer stallingsruimte vlakbij belangrijke bestemmingen en voorzieningen, maar ook door de uitbreiding van de doorgaande fietsroutes rond de binnenstad. Voor bewoners er hun bezoekers blijft de binnenstad met de auto bereikbaar. Parkeren op straat zal niet overal mogelijk zijn, maar daar waar op straat minder parkeerplaatsen zijn, zal ingezet worden op alternatieve parkeer-mogelijkheden in voorzieningen. Bezoekers aan voorzieningen als winkels, horeca en cultuurinstellingen kunnen vooral gebruikmaken van de parkeer- en overstapmogelijkheden rond de binnenstad. Voor bezoekers met een (fysieke) beperking blijven verspreid over de binnenstad parkeerplaatsen beschikbaar, zowel in de openbare ruimte als in parkeervoorzieningen. De ontstane extra ruimte in binnenstedelijke (bezoekers)parkeergarages, wordt in samenspraak met eigenaars en beheer-

ders onder andere benut voor (bak)fietsen, bewonersparkeren, deelvoertuigen en als meer multifunctionele HUB-voorzieningen. De binnenstad is tijdens de 'verbouwing' steeds optimaal bereikbaar gebleven, dankzij slim plannen en een strakke regie.

In 2033...is de publiek-private samenwerking in de binnenstad verder uitgebreid en nog professioneler geworden.

> UITBREIDING EN PROFESSIONALISERING PUBLIEK-PRIVATE SAMENWERKING

Onze binnenstad profiteert al tientallen jaren van de opgebouwde voorsprong en ervaring (ten opzichte van andere grote steden) door de publiek-private samenwerking in het gebied. Het heeft tot de overtuiging geleid dat een sterk publiek-privaat samenwerkingsverband ook voor de toekomst essentieel is. In 2033 is de samenwerking daarom uitgebreid en verbreed. Het binnenstadsmanagement en de collectieve financiering zijn verbeterd en de betrokkenheid van alle binnenstedelijke partners is verstevigd. Ook de vastgoedeigenaren participeren volwaardig.

3

DE KEUZES

WELKE KEUZES ZIJN NODIG OM HET
TOEKOMSTBEELD TE REALISEREN?
OP WELKE PROGRAMMATISCHE EN
RUIMTELIJKE AANPASSINGEN ZETTEN
WE IN DE KOMENDE JAREN?

3. DE KEUZES

Met tien keuzes leggen we de basis voor de toekomstige Haagse binnenstad. Samen vormen ze het fundament waarop de binnenstadspartners de komende jaren doorbouwen. De in de keuzes besloten programmatische en ruimtelijke aanpassingen hangen nauw samen en versterken elkaar. Samen maken zij de Haagse binnenstad richting 2033 levendig, groen en verbonden.

Binnenstad
Den Haag
Publiek Private
Samenwerking

KEUZE 1:

EEN GROTERE

BINNENSTAD

De sfeer en economie van de Haagse binnenstad zijn ook buiten de grachten voelbaar en beïnvloeden de bredere omgeving. In 2033 gaat de Haagse binnenstad een krachtig samenspel aan met de nieuwe, hoogstedelijke ontwikkelingen zoals CID en Binckhorst.

Den Haag groeit en is volop in ontwikkeling. De opwaardering van de Stationsweg en The Social Hub The Hague (voorheen The Student Hotel) hebben de Stationsbuurt een stuk aantrekkelijker gemaakt. Ook het Zeeheldenkwartier, de Frederikstraat en de Piet Heinstraat bruisen. Aan de randen van de binnenstad reikt de invloed van de sfeergebieden al over de grachten, die het gebied voorheen formeel begrensd. Tegelijkertijd neemt de druk op de openbare ruimte en voorzie-

ningen toe. De bouw van duizenden extra woningen in het CID en Binckhorst zal deze druk nog extra doen toenemen.

Richting 2033 leiden zowel de groeiende invloed van de binnenstad als de toenemende druk in het gebied tot het ontstaan van een grotere binnenstedelijke kern. Hiertoe wordt ingezet op het programmatisch en ruimtelijk verbinden van de binnenstad met ontwikkelende gebieden eromheen, zoals het CID en het Zeeheldenkwartier.

Voorbeelden van betere aansluitingen:

- > Het aansluiten van de Binckhorst op de binnenstad met een fiets- en wandelroute van Spui naar Trekvliet (Verlengde Hartlijn);
- > Het opnieuw inrichten van kruispunten waar nodig en het verwijderen van andere belemmeringen;
- > In de Pletterijstraat, tussen de binnenstad en de Binckhorst, stimuleren we de komst van meer dagelijkse commerciële en maatschappelijke voorzieningen, zoals horeca, sport, zorg en onderwijs, voornamelijk voor degenen die wonen en werken in het gebied;
- > De Haagse Loper wordt ook voorbij het Centraal Station doorgetrokken tot bij de Grotiusplaats en richting het Beatrixkwartier.

KEUZE 2:

BINNENHOF ENSEMBLE ALS

ZIEL VAN DE BINNENSTAD

Het verhaal en de betekenis van het Binnenhof en zijn omgeving maakt Den Haag uniek. Het Binnenhof Ensemble is de ziel van de binnenstad. De bijzondere kenmerken van het gebied geven volop inspiratie op allerlei vlakken, denk aan: kunst, cultuur, evenementen, onderwijs en ondernemerschap.

Het bestaansrecht en de identiteit van onze binnenstad vinden hun oorsprong in de omgeving van het Binnenhof. Hier komen bestuur, politiek en burgers elkaar tegen en staan ze soms lijnrecht tegenover elkaar. Het hele gebied ádemt bestuur, recht en democratie; gedachtengoed dat zich door de jaren heen in allerlei gedaantes door de hele binnenstad heeft verspreid. We zien het terug in karakteristieke bakens als het Binnenhof met het Torentje en de Tweede Kamer. En in het kielzog hiervan is nog een tweede laag - gerelateerde - activiteiten, instituten en uitingen ontstaan. Ook deze zijn onderdeel van de typische identiteit van de Haagse binnenstad. Ze vertegenwoordigen afgeleide functies als 'schrijftafel van Nederland', bron van maatschappelijk nieuws, 'megafoon van de samenleving' en 'motor van democratische vernieuwing'. Dit verhaal willen we in de binnenstad van Den Haag sterker uitdragen, meer laten beleven én vernieuwen.

Informereren en inspireren

- > Met programmering actief inzetten op een levendige en bruisende omgeving van het Binnenhof - zeker gedurende de verbouwingsjaren maar ook daarna. Een deel van de programmering is gericht op het informeren van bezoekers. Denk aan: rondleidingen, een bezoekerscentrum en een (interactief) uitkijkpunt.

Andere activiteiten hebben als doel om bezoekers te inspireren, zoals artistieke evenementen die bijdragen aan (ver) nieuwe(nde) interpretaties van de Haagse identiteit. Maar ook satire en cabaret passen uitstekend in de traditie van 'politiek en samenleving een inspirerende spiegel voorhouden'. Ook zoeken we sterker de verbinding op tussen het gebied rondom het Binnenhof en het Museumkwartier.

Innoveren en excelleren

- > Het positioneren van de binnenstad van Den Haag als dé plek voor nieuwe en innovatieve concepten, bedrijven en onderwijsinstellingen die zich bezighouden met bestuur, vrede, recht en veiligheid, democratie, politiek, sociale wetenschappen, beleid, journalistiek en media. Denk aan de Koninklijke Bibliotheek en Spreek, waar wordt gedebatteerd over én geëxperimenteerd met 'new democracy'. Hiertoe praten we proactief met onderwijsinstellingen, werkgevers, vastgoedeigenaren en bedrijven en versterken we hun onderlinge netwerken;
- > Met onderwijsinstellingen zetten we gezamenlijk in op het aanwakken van het kennismilieu. Dit doen we door het aantrekken van en ruimte bieden aan onderzoekinstellingen, start-ups,

studeer- en flexwerkplekken. Het is onze inzet om bestaande banden, onder andere met Universiteit Leiden, TU Delft en TNO, verder te benutten en te versterken. De innovatieprogramma's zetten we voort en de koppelingen aan vernieuwende bedrijven en werkgevers. Zo zoeken we actief de verbinding op met het CID, waar alle drie de stationsgebieden een eigen campus krijgen, gericht op interactie tussen kennisinstellingen, werkgevers en de overheid;

- > We bieden actief ruimte aan innovatieve lokale, nationale en internationale ondernemers en faciliteren hen waar mogelijk. We bewaken daarbij de balans tussen grote kantoren en bedrijfsruimten voor internationale spelers en (kleinere) betaalbare bedrijfsruimten voor lokale Haagse ondernemers.

KEUZE 3:

CONTRASTEN ALS KRACHT

De diversiteit van de Haagse binnenstad, gegroeid vanuit haar oorsprong op zand en veen, biedt ook in het heden een bijzondere aantrekkingskracht. Ze vormt de basis van de Haagse sfeergebieden. De unieke contrasten van de binnenstad gaan we nog sterker uitdragen.

De unieke identiteit en positie van de Haagse binnenstad – zowel binnen de stad als in Nederland – wortelt in het verhaal van het hofgebied en omgeving. Het hofgebied – de omgeving Binnenhof, Buitenhof, Plaats, Lange Vijverberg – werd gebouwd op een oude strandwal (zand) en was een wereld op zich. Waar andere (binnen)steden in Nederland hun ontstaansgeschiedenis meestal danken aan hun handelspositie, ontleent onze binnenstad haar bestaansrecht aan haar positie als staatkundig middelpunt van Nederland. In de omgeving van het hofgebied verrezen in de loop van de geschiedenis monumentale panden voor de elite. Het hofgebied was statig en ceremonieel, voor de welgestelde burgerij. Er was een duidelijke scheiding met het deel ten zuiden van het Buitenhof: Die Haghe, dat op het veen lag.

Dit was de ‘stad van de dorpelingsen’; hier leefden de mensen van de markt en handel, en werden via de haven goederen aangevoerd en overgeslagen.

Rondom het centraal gelegen hofgebied ontstonden vier kwartieren met elk een eigen economie. De welgestelden woonden rond de jachtgronden van de graaf in het noorden, arbeiders woonden rond de markt, andere arbeiders vestigden zich nabij de haven in het zuiden, en de burgerij woonde rond Die Haghe in het westen. De verschillen van toen zijn diepgeworteld en zijn nog altijd voelbaar. De vier kwartieren, met elk hun eigen sfeer, functies, reuring en economie, vormen namelijk ook de basis van de Haagse sfeergebieden.

DE STRUCTUUR VAN DE ZES SFEEERGEBIEDEN

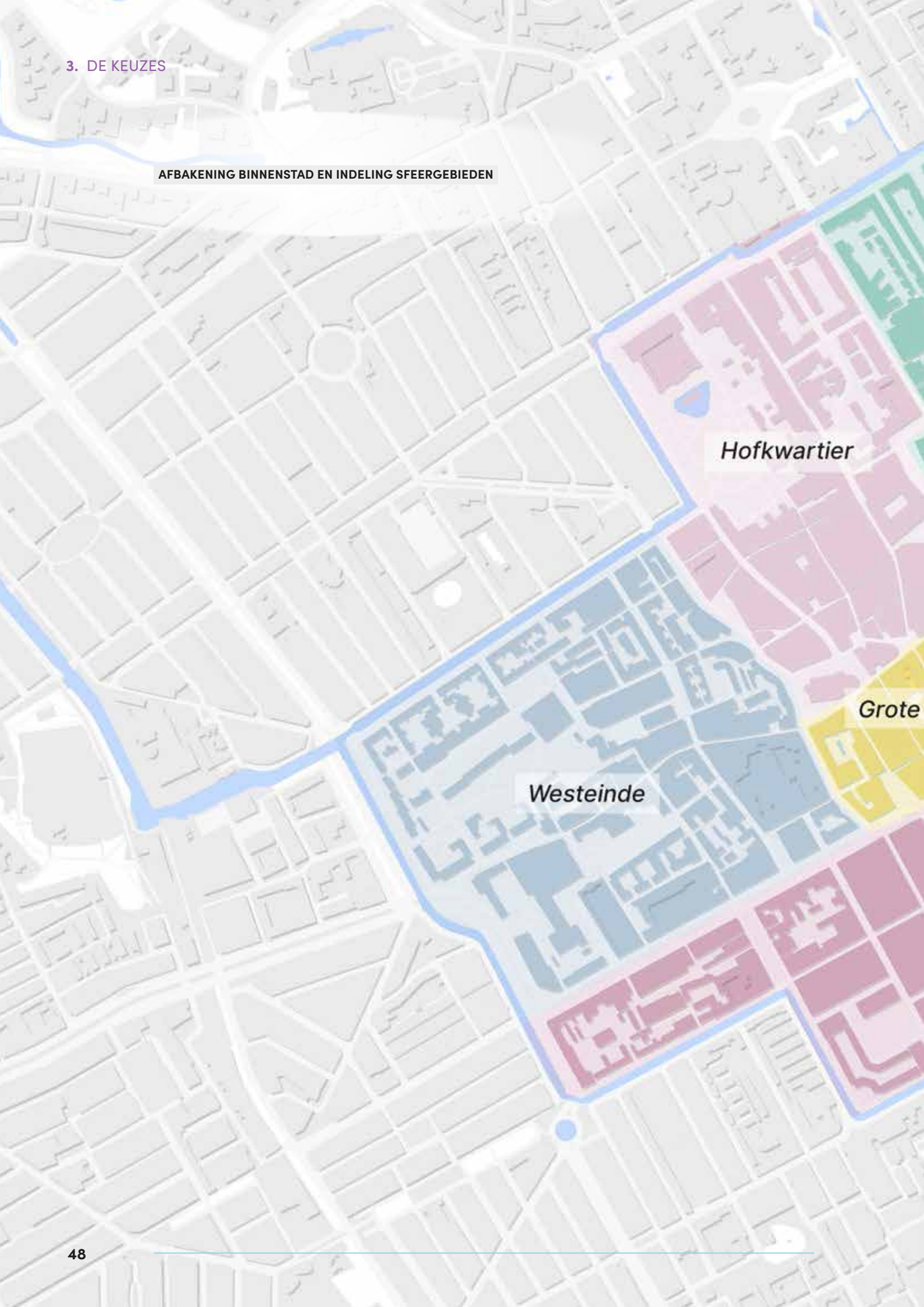
Ontwikkeling van de sfeergebieden

In het vorige binnenstadsplan zijn acht typische Haagse sfeergebieden onderscheiden. Deze kijk op, en indeling van de binnenstad, is zeer succesvol gebleken. Het hebben van verschillende sfeergebieden is uitgegroeid tot één van de grondbeginselen van de wijze waarop aan de Haagse binnenstad wordt gewerkt. We houden ze daarom stevig vast. Tegelijkertijd zijn er ontwikkelingen (zie Hoofdstuk 1), waaronder de verschuiving naar een multifunctionelere binnenstad en gebiedsontwikkelingen als CID en Binckhorst, die om een aanscherping van deze deelgebieden vragen. Sommige hadden een beperkte

omvang of een weinig uitgesproken karakter, zoals Uilebomen. We kiezen daarom voor een herindeling en herijking van de sfeergebieden, die tevens is geënt op de oorspronkelijke indeling van de Haagse binnenstad in kwartieren. Daarmee kunnen we beter antwoord geven op de opgaven en ambities waar de Haagse binnenstad voor staat. Ook zetten we in op het verbeteren van de verbindingen tussen de sfeergebieden, zowel fysiek als programmatisch, zodat het gevoel van één Haagse binnenstad sterker wordt. In Hoofdstuk 4 presenteren we voor elk sfeergebied een gebiedsprofiel waarin we laten zien hoe de tien keuzes daar ‘landen’.

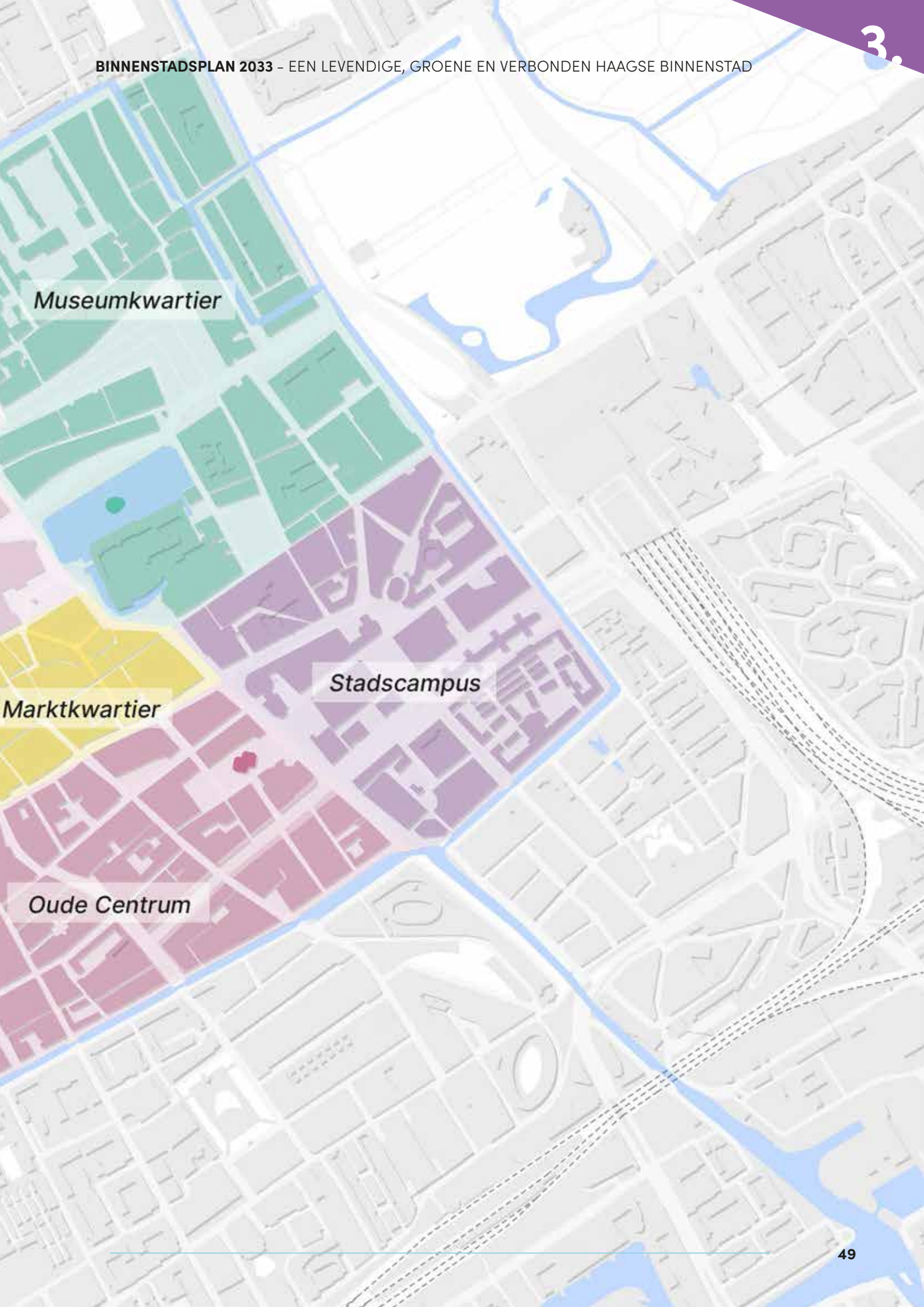
AFBAKENING BINNENSTAD EN INDELING SFEEERGEBIEDEN

Hofkwartier

Westeinde

Grote

Museumkwartier

Marktkwartier

Stadscampus

Oude Centrum

3. DE KEUZES

ONTWIKKELING

Ik studeer Security Studies aan de faculteit Governance and Global Affairs. Toen ik hier nog niet woonde, associeerde ik Den Haag altijd met politiek en internationale rollen. Een 'grote' stad, zeg maar. Nu ik hier woon, vind ik de stad best compact. Het valt me op dat in veel wijken de bewoners elkaar kennen. Toen ik een baantje vond in de binnenstad groeide mijn netwerk en begon ik me al snel thuis te voelen. Ik denk niet aan teruggaan, na mijn studie. De kans dat ik hier een passende baan vind, is een stuk groter dan waar ik vandaan kom. Ik ben best trots op hoe ik me heb ontwikkeld. Mijn ouders en vrienden zeggen het ook: ik ben serieuzer en doelbewuster geworden. Stadser. Dat klopt als een bus: ik ben ook echt van het stadsleven gaan houden!

> **Nadine Louissen**, student en assessor
faculteitsbestuur Universiteit Leiden

Sfeergebieden in de Haagse binnenstad

- > Hofkwartier;
- > Museumkwartier;
- > Grote Marktkwartier (voorheen bekend als de winkelkern);
- > Stadscampus: bedrijvigheid (handel), onderwijs (kennis) en overheid (strategie);
- > Oude Centrum (inclusief Chinatown);
- > Westeinde.

Het Binnenhof Ensemble is geen apart sfeergebied. Het is in feite het fundament van de héle binnenstad en voedt daardoor alle sfeergebieden, zowel programmatisch als ruimtelijk.

KEUZE 4:

EEN LEVENDIGE MIX

Alle sfeergebieden in de Haagse binnenstad zijn multifunctioneel. Ze hebben een levendige mix aan functies, zoals cultuur, onderwijs, wonen, werken, horeca, winkelen, recreëren en uitgaan. De invulling van de mix sluit aan op de unieke eigenschappen en mogelijkheden van elk afzonderlijk sfeergebied.

Den Haag is door haar oorsprong uitgegroeid tot een smeltkroes van mensen van verschillende rangen, klassen en achtergronden. De Haagse binnenstad is nog altijd dé plek waar al deze groepen samenkomen en elkaar (kunnen) ontmoeten. Naast het Binnenhof en omgeving zijn er ook plekken met rauwe randjes, waar innovatie, creativiteit, ondernemerschap en 'dingen maken' een prominente rol spelen. Ook deze dragen bij aan de identiteit van de Haagse binnenstad.

Richting 2033 gaan we deze kenmerkende veelzijdigheid nog sterker profileren. Niet alleen om onze typisch Haagse eigenheid te accentueren, maar ook, of juist, om een toekomstbestendig antwoord te geven op alle veranderingen om ons heen.

We doelen op het verschuivende gebruik van de binnenstad en de veranderende betekenis van het gebied, door de gewijzigde binnenstedelijke context en nieuwe krachtenvelden. Ook verhoogt een levendige binnenstad haar aantrekkelijkheid voor bezoekers uit de regio, in aansluiting op de Strategie toerisme 2020 - 2025.

EIGENWIJS

'In Den Haag is de kleine ondernemer gewend dat er om de hoek grote beslissingen worden genomen. Het beïnvloedt hem verder niet. Dat laat 'ie niet toe. Hij volgt gewoon zijn eigenwijze pad. Ik ken geen stad waar je een groter contrast tegenkomt, waar de bestuurders van het land gebroederlijk een pintje pakken in lokale tenten die volzitten met volkse iconen uit dezelfde stad.'

> **Bas Winkler**, eigenaar restaurant Ratu X Raja

Haagse diversiteit

De beweging van de binnenstad naar ontmoetingsplek, in combinatie met de groei van de stad en toegenomen behoefte aan voorzieningen, vraagt om een grotere diversiteit aan functies in een groter gebied van de Haagse binnenstad. Dit betekent dat er in 2033 geen ruimte meer is voor monofunctionele sfeergebieden in de binnenstad. De focus in de Haagse binnenstad verschuift naar meer en andere andere functies, in aanvulling op retail. We verbreden het aanbod van de binnenstad en zorgen dat er op verschillende momenten van de dag reuring is. Daarom creëren we richting 2033 actief ruimte voor woningen, (flex)kantoren, maakbedrijvigheid, onderwijs, innovatie, dienstverleners, recreatie,

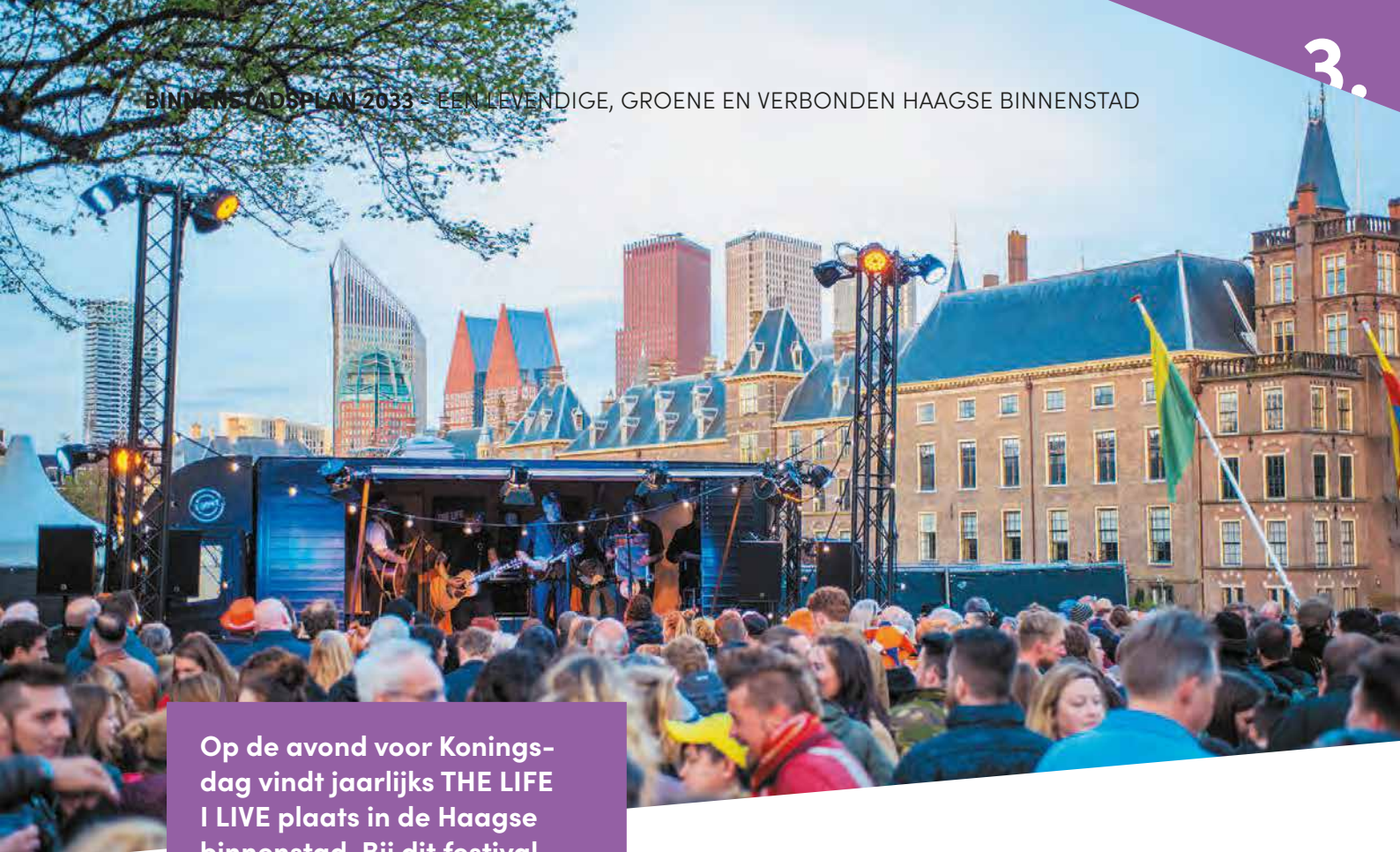
cultuur en horeca. Hierbij is ook ruimte om te experimenteren, bijvoorbeeld door leegstaande verdiepingen van winkelpanden of kantoorpanden te transformeren.

Ook zorgen we dat het programma van de binnenstad Haags is, bijvoorbeeld door de koninklijke allure verder te benadrukken (zoals in het winterprogramma *Have a Royal Winter*). We werken langs drie programmalijnen die aansluiten bij het typisch Haagse profiel, en bij de Economische Visie+ 2030 (zie kader):

- > Detailhandel, recreatie en cultuur: een sterke (bezoekers)economie;
- > Onderwijs en bedrijvigheid: leren en innoveren, verbonden met bestuur, politiek en beleid;
- > Creativiteit en ambacht: de maakeconomie hoog in het vaandel.

Deze drie programmalijnen krijgen op verschillende plekken in de binnenstad een meer of minder prominente uitwerking. Ze sluiten aan bij de rol en positie die een plek heeft in de binnenstad, en bij de eigenschappen en potentie van de sfeergebieden. Dit is per sfeergebied nader uitgewerkt in de gebiedsprofielen (Hoofdstuk 4).

Op de avond voor Koningsdag vindt jaarlijks THE LIFE I LIVE plaats in de Haagse binnenstad. Bij dit festival genieten muzikliefhebbers van gevestigde artiesten én aanstormend talent uit Den Haag en omgeving.

Bruisend aanbod

Het Haagse cultuur- en uitgaansaanbod versterken en beter op de kaart zetten. Doel is een (binnen)stad die niet alleen overdag bruist, maar ook 's avonds en 's nachts. Onder andere via activiteiten en evenementen die de identiteit van Den Haag en de sfeergebieden uitdragen, vernieuwende (horeca)concepten en culturele pop-up programmering op onverwachte plaatsen. Het aanbod van het Popdistrict sluit hier ook goed bij aan. Hierbij hebben we extra aandacht voor doelgroepen die voorsnog onvoldoende worden bediend, zoals jongeren. Bij de uitgaanskernen wordt in de nog op te stellen nachtvisie verkend hoe het wonen zich kan verhouden tot het uitgaan.

Actieve plinten

We stimuleren een levendig netwerk van actieve plinten met publieksfuncties en economische activiteit. De hele route ademt 'Haagse binnenstad'. We maken heldere keuzes over welke straten er wel en niet in worden opgenomen. We zien een duidelijke rol voor lokaal ondernemerschap als tegenhanger van de (inter)nationale formules.

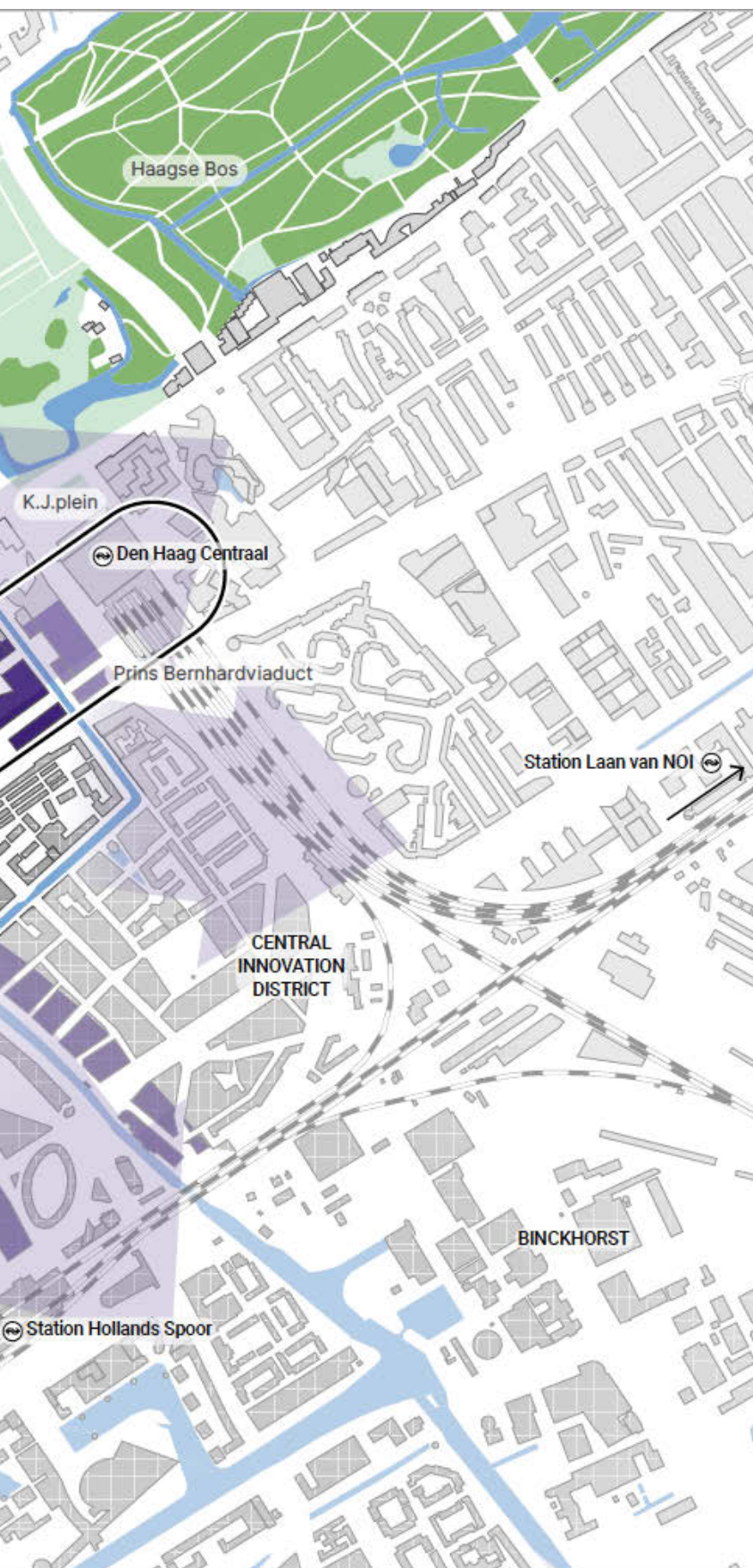
ECONOMISCHE VISIE DEN HAAG+ 2030

De Economische Visie+ 2030, die door de gemeenteraad in 2020 is vastgesteld, heeft tot doel: een brede economische bloei in een stad zonder grenzen. Om dit te bereiken, wordt gewerkt aan de hand van vier strategische doelen:

- > 1. De stad aantrekkelijker maken;
- > 2. De economische structuur veerkrachtiger maken;
- > 3. Ondernemers groeikansen bieden;
- > 4. Voldoende huisvesting creëren in aantrekkelijke werkmilieus.

RAAMWERK PROGRAMMA

De Haagse binnenstad kent een brede mix aan functies. Deze raamwerkkaart geeft op hoofdlijnen aan waar in de binnenstad welk programma wordt nagestreefd en welke clusters daarin te onderscheiden zijn.

Op veel plekken zijn deze functies gemengd, zowel in de plinten als op de verdiepingen. Genoemde functies zijn niet limitatief, maar geven wel aan waar het accent ligt.

Op een monumentaal negentien-eeuws pand in Rotterdam zijn drie slaapkamers in de vorm van kleine huisjes op het dak toegevoegd. Hiermee is er op het dak een mini-dorp ontstaan met een plein, een picknickplaats, openluchtdouche, banken, straatjes en steegjes. De slaapkamers zijn toegankelijk via zwevende wenteltrappen vanuit de woonkamer. Didden Village is een ontwerp van architectenbureau MVRDV. Het project past in de trend om nieuwe woon- en werkruimtes te vinden in het stedelijke daklandschap en zo te komen tot verdere verdichting van de bestaande stad.²⁸

Levendige bovenverdiepingen

Verdiepingen (boven ruimten met publieksfuncties) bieden niet alleen plek voor wonen, maar juist ook voor activiteiten als werken, studeren en recreëren. We ontwikkelen de binnenstad tot een gebied waar op meerdere verdiepingen iets te doen is, voor verschillende doelgroepen op verschillende momenten van de dag. De benodigde ingrepen voeren we uit met oog voor de context en zorg voor historische waarden. Hierbij hebben we ook aandacht voor de leefbaarheid en de leefkwaliteit van binnenstadsbewoners.

De daken op

Door de ruimte bovenop panden in de binnenstad beter te benutten, maken we slim gebruik van het dakenlandschap. Op

daken kan worden gewerkt aan oplossingen voor verschillende opgaven, zoals de woonopgave, energietransitie, klimaatadaptatie en inclusiviteit (zoals gratis verblijfsplekken). Op alle daken die geschikt zijn, of geschikt kunnen worden gemaakt, wordt extra ruimte gecreëerd voor verschillende functies. We hebben hierbij aandacht voor de toegankelijkheid van daken voor mensen met een fysieke beperking. We voegen functies toe om reuring te verhogen, zoals rooftop bars en sportplekken, maar ook plekken waar men tot rust kan komen, zoals daktuinen en moestuinen. Ook worden de daken benut om bij te dragen aan de klimaatadaptatie, bijvoorbeeld door er meer energie op te wekken, groen toe te voegen en de waterberging te verbeteren.

KEUZE 5:

BETAALBAAR

WONEN EN

ONDERNEMEN

De Haagse binnenstad biedt goede, betaalbare woningen en bedrijfsruimten voor verschillende doelgroepen.

Wonen is belangrijk voor zowel de levensdijheid als de leefbaarheid van de binnenstad. We werken daarom de komende

BOVEN HET ALLEDAAGSE

'Ik ben áltijd op zoek naar het ultieme liedje of bandje. Die zoektocht staat in feite model voor mijn werk: mensen verwondering en inspiratie bieden. Voor mij is dat de essentie van een evenement. Het verheft je boven het alledaagse. Geen gemakkelijk kunstje, zoals entertainment, maar een totaalbeleving. Een wondere wereld waar je - als je erin bent - niet meer uit weg wilt. Dat kun je ook, heel goed zelfs, in een binnenstad creëren. We moeten dan geen andere evenementen gaan kopiëren, maar dicht bij onszelf blijven. Koesteren wat er al is en daar onze eigen glanslaag aan toevoegen.

jaren aan een verrijking van de woningvoorraad. Hierbij stellen we kwaliteit boven kwantiteit: we voegen geen grote aantallen woningen toe in de binnenstad (dit gebeurt immers in o.a. het CID en Binckhorst). We bieden verschillende kansen om woningen toe te voegen. Bijvoorbeeld in woongebieden zoals Kortendbos en via wonen boven winkels of op andere verdiepingen die zich aantoonbaar niet meer voor economische functies lenen, zoals voormalige kantoorpanden. Hierbij differentiëren we het aanbod voor verschillende doelgroepen. Denk aan: studenten, starters, ouderen die dichtbij de voorzieningen willen wonen of mensen die van de binnenstedelijke dynamiek houden. Hierbij blijft de levendige uitstraling van de plinten van belang.

En vernieuwen! The Life I Live bijvoorbeeld geeft een podium aan nieuwe Haagse talenten en is een knipoog naar ons roemruchte pop-verleden. Het Embassy Festival vind ik helemaal fantastisch! De wereld komt al samen in Den Haag, maar normaal gesproken achter gesloten deuren en onder strenge beveiliging. Tijdens dit festival halen we de hekken weg en is het Lange Voorhout een openbaar podium, toegankelijk voor iedereen. Er wordt gedanst door mensen die anders nooit bewegen, naar klassieke muziek geluisterd door kinderen en naar hiphop door senioren. Alle culturen vinden elkaar hier en hebben plezier met elkaar. Grenzeloos, volslagen authentiek en gratis. Welke andere stad heeft dát?'

> **Arthur Pronk**, *Prooost Events*

Den Haag kiest er bewust voor om wonen op de begane grond niet toe te staan in winkelgebieden.

Naast meer woningen is het ook noodzakelijk meer betaalbare bedrijfsruimte in de binnenstad te creëren; voor startups, (maak)bedrijvigheid, creatieve broedplaatsen en ateliers. Zelfstandigen, 'creatieven', eigenaren en ambachtslieden vormen een (potentieel) krachtige motor achter ontwikkelingen in de Haagse binnenstad. Ze vergroten de leefbaarheid en aantrekkingskracht op tal van plekken en stimuleren daarmee ook het ondernemingsklimaat én de mogelijkheden om

studenten en andere talentrijke jongeren na hun opleiding – als volgende generatie smaak- en beleidsmakers – voor Den Haag te behouden. De energietransitie (verduurzaming voorraad) en de warmtetransitie kunnen worden aangegrepen om verdiepingen te transformeren tot bijvoorbeeld woonruimte en bedrijfsruimte.

De Constant Rebecqueplein (DCR)

DCR is een culturele hotspot in het Haagse Energiekwartier: een plek om te werken en om te bezoeken. In de voormalige kantoren van de Electriciteitsfabriek zijn vier culturele podia gevestigd, veertig studio's, expositieruimten, ontmoetingsplekken en een café. De studio's worden gehuurd door beeldend kunstenaars, ontwerpers, architecten, musici, organisatoren, filmmakers, schrijvers, choreografen, animatoren, dansers, aanjagers, bouwers, onderzoekers en lichtmakers. Ook zijn er drie gastateliers voor kunstenaars die projectmatig in Den Haag werken. De start werd gemaakt in 2004 in samenwerking tussen de gemeente Den Haag en een aantal vertegenwoordigers van kunst en cultuur; officieel werd de DCR in 2008 geopend.

KEUZE 6:

EEN GASTVRIJE BINNENSTAD

De Haagse binnenstad is gastvrij en brengt verschillende werelden en bevolkingsgroepen uit de hele stad bij elkaar.

De Haagse binnenstad schakelt door haar ligging en functies van oudsher verschillende 'werelden' aan elkaar. Ook in de toekomst blijft deze verbindende kwaliteit belangrijk, onder andere vanuit sociaal oogpunt: de binnenstad als huiskamer van de stad. De veranderde winkelfunctie doet er nog een extra beroep op, net als de ontwikkeling van de aangrenzende Binckhorst en het CID die de behoefte aan ontmoeting en verblijf in de openbare ruimte verder vergroot.

Voor 'iedereen' relevant en toegankelijk zijn, is een uitdaging voor elke binnenstad. Doordat de openbare ruimte in de binnenstad sterk is vercommercialiseerd,

staan de huiskamerfunctie en het gastvrije karakter van het gebied onder druk. Wij zetten krachtig in op een gastvrije Haagse binnenstad en maken de volgende keuzes:

Hoogwaardige en kwalitatieve openbare ruimte

- > Een binnenstad die schoon, heel en veilig is;
- > Een toegankelijke binnenstad, zonder (fysieke) obstakels voor mensen met een beperking;
- > Eén herkenbare vormgevingsstijl met voldoende 'eigen' ruimte voor ieder sfeergebied, die aansluit op het Handboek Openbare Ruimte.

Ontmoeten en verblijven

- > Het stimuleren van ontmoeting en verblijf in de openbare ruimte, ook 'zonder consumptie', bijvoorbeeld door zitmeubilair toe te voegen;
- > Het krachtig en breed online presenteren van de binnenstad, met onder meer actuele informatie over evenementen, bereikbaarheid en parkeren.

'OUDE DAME'

'A.s.r. heeft de Passage in 1999 gekocht. Staps-gewijs hebben we al heel veel opgeruimd en gerenoveerd. We zijn nog niet klaar. Er zijn nog steeds verborgen schatten in het pand. We hebben al de meest bijzondere vondsten gedaan. Van prachtig behang in de gedeelten waar vroeger werd gewoond tot een oude kinderwagen van onderduikers uit de Tweede Wereldoorlog. Als eigenaar doen we er alles aan om het karakter en de grandeur van de 'Oude Dame' te behouden. Niet alleen uit historisch besef, maar ook om jonge mensen te trekken die het fenomeen 'passage' niet kennen. Het is niet gemakkelijk om het winkelaanbod gevarieerd en divers te houden. Er komen steeds meer grotere retailers, niet alleen in de Spuistraat maar in de hele binnenstad. Toch lukt het in de Passage. Belangrijk, want goed bewaard historisch erfgoed dat ook in het hier en nu nog goed functioneert, geeft veel cachet aan een winkelgebied.'

- > **Mandy van Dijken Mouthaan** – a.s.r. real estate en voormalig voorzitter BIZ Eigenaren Spuistraat

Gastvrij en servicegericht ondernemerschap

- > Lokale ondernemers zijn potentieel krachtige ambassadeurs van hun gebied en van de hele binnenstad. We zetten ze meer in de schijnwerpers;
- > Het sterker op de kaart zetten van de unieke diversiteit van de meer kleinschalige gebieden; denk bijvoorbeeld aan het Hofkwartier, de Denneweg en de Boekhorststraat;
- > Ondernemers stimuleren om hun (online) gastvrijheid te versterken, bijvoorbeeld via omnichannel verkoopkanalen, loyaliteitsprogramma's en het verhogen van de online vindbaarheid van hun onderneming;
- > Het aanmoedigen van lokale gastvrijheidsinitiatieven en deze onder de aandacht brengen.

Entrees als visitekaartje

We werken aan uitnodigende en representatieve entrees naar de binnenstad als belangrijke oriëntatiepunten in de klantreis en dé visitekaartjes van de achterliggende sfeergebieden. De verkeerssituatie ter plaatse, de programmering van de plint (begane grond) en de kwaliteit van de openbare ruimte bepalen hoe de entree wordt vormgegeven.

KEUZE 7:

DE VOETGANGER CENTRAAL

In de Haagse binnenstad heeft de voetganger prioriteit. De verblijfskwaliteit is er hoog en wandelaars kunnen overal komen dankzij een goed, veilig en herkenbaar voetgangersnetwerk dat een reeks kenmerkende en unieke Haagse sferen aaneenrijgt. Voor andere verkeersgebruikers zijn er aantrekkelijke alternatieven.

Mobiliteit is zeer bepalend voor het gebruik en de uitstraling van de openbare ruimte. Fietsers, voetgangers, ov-reizigers en automobilisten claimen allemaal hun plek. Tegelijkertijd moet de binnenstad ruimte maken voor een meer klimaatadaptieve inrichting (bomen, groen, water) en nieuwe aangename verblijfsplekken. Daarnaast wil Den Haag een betere luchtkwaliteit. Door 'de voetganger centraal te stellen', kunnen we meerdere doelen met elkaar verbinden. En zetten we een goede Haagse traditie voort.

Conform de *Strategie Mobiliteitstransitie 2022 – 2024* is in Den Haag het

STOMP-principe (**S**tappen-**T**rappen-**O**V-**M**aaS-**P**rivéauto) het uitgangspunt bij het ontwerpen van de openbare ruimte. We kiezen daarom in de eerste plaats voor voetgangers en fietsers, gevolgd door ov-reizigers, MaaS-gebruikers (*Mobility as a Service*; deelmobiliteit) en automobilisten. Om dit principe goed toe te passen, ontwikkelt de gemeente een (verkeers) netwerkvisie die helpt de ruimteclaims van alle verkeersmodaliteiten af te wegen. Gezien de intensiteit en het meervoudige gebruik van de ruimte in de binnenstad, rekenen we op veel maatwerk.

Aanpak per verkeersmodaliteit

Dat de voetganger op één staat, wil niet zeggen dat fietsers, ov-reizigers en automobilisten minder belangrijk zijn. Integendeel, om voetgangers hun centrale positie te kunnen geven, zullen andere modaliteiten een aantrekkelijk alternatief moeten krijgen. De uitvoering van deze mobiliteitstransitie leidt onder meer tot opgaven in en rond het voetgangersgebied, het fietsnetwerk, parkeren en doorgaande routes. Integrale aandacht, inzet en keuzes rond mobiliteit zijn dus noodzakelijk, waarbij we ook moeten kijken naar alle typen verkeersstromen: verplaatsingen in de binnenstad, verplaatsingen van en naar de binnenstad en doorgaand verkeer. De tabel op de volgende pagina toont de aanpak per verkeersmodaliteit.

VOETGANGER

FIETS

VERPLAATSINGEN IN DE BINNENSTAD

Lopen is de belangrijkste manier om je in de binnenstad te bewegen. De voetganger op één betekent het realiseren van een kwalitatief en verbonden voetgangersnetwerk.

Na lopen, is fietsen de ideale manier om je in de binnenstad te verplaatsen. Veilige, comfortabele routes en voldoende inpannige stallingsvoorzieningen zijn hierbij belangrijk.

VERPLAATSINGEN VAN EN NAAR DE BINNENSTAD

De directe omgeving goed aantakken op het voetgangersnetwerk. Denk hierbij aan de routes Binckhorst - binnenstad, Hollands Spoor - binnenstad, en de verbinding met de omliggende wijken en buurten zoals het Zeeheldenkwartier en de Schilderswijk.

Optimaal faciliteren om van en naar de binnenstad te komen met de fiets. Voldoende stallingscapaciteit in de binnenstad nabij belangrijke bestemmingen en voorzieningen.

DOORGAAND VERKEER

Door een goed en comfortabel voetgangersnetwerk, gecombineerd met de hoofdstructuren van de stad, is er vanzelfsprekend de mogelijkheid voor doorgaande voetgangersbewegingen.

Doorgaand fietsvervoer (sterfietsroutes) zo veel als mogelijk situeren aan de randen van de binnenstad. Deze routes hoogwaardig en kwalitatief inrichten en aansluiten op logische routes zodat het als volwaardig alternatief dient.

OPENBAAR VERVOER

Voor bepaalde doelgroepen, zoals mensen met een fysieke beperking, is het ov geschikt voor het afleggen van korte afstanden in de binnenstad. Het ov is verder vooral geschikt voor langere afstanden.

Het openbaar vervoer is een belangrijk middel om naar de binnenstad te komen vanuit andere delen van Den Haag en omliggende gemeenten. Voor bestemmingsverkeer vanuit de regio Den Haag ligt het accent op tram en metro; het busverkeer heeft vooral een verbindende functie tussen de binnenstad en de wijken rond de binnenstad of met buurten die geen tramverbinding hebben met de binnenstad. De trein is het belangrijkste vervoermiddel voor mensen van buiten Den Haag die de stad bezoeken. Optimale aansluiting van de stations Den Haag Centraal en Hollands Spoor op het voetgangersnetwerk is cruciaal.

De binnenstad is een belangrijke bestemming voor reizigers uit alle windrichtingen. Tram- en busverkeer kan hiervoor worden gebruikt, maar de inpassing ervan in de openbare ruimte vraagt aandacht.

AUTO

Voor verplaatsingen in de binnenstad wordt vooral ingezet op voetgangers en fietsers. Dit is veelal sneller dan de auto en de openbare ruimte wordt daar steeds meer op ingericht.

Voor bewoners en hun bezoekers blijft het per auto bereikbaar. Ook bezoekers van de binnenstad kunnen in de toekomst met de auto komen, al zal dat niet overal op het hetzelfde niveau zijn. Om naar de binnenstad te komen, worden andere vervoerswijzen gestimuleerd. Aan de randen van de stad worden hubs (mobiliteitsknooppunten) ontwikkeld om de automobilist een alternatief te kunnen bieden. Deze worden goed aangesloten op het openbaar vervoer om daar de reis mee te vervolgen.

Autoverkeer met een bestemming in de binnenstad maakt gebruik van de CentrumRing/S100 en de parkeerroute vanaf de CentrumRing/S100. Autoverkeer dat van de ene zijde naar de andere zijde van de binnenstad wil rijden, maakt ook gebruik van de CentrumRing/S100. Uitgangspunt is dat dit geen negatieve effecten heeft voor de doorstroming op het netwerk.

Barcelona, een stad met meer dan 1,6 miljoen inwoners, zet de laatste jaren flinke stappen in het verhogen van de verkeersveiligheid, biodiversiteit, duurzame (deel)mobiliteit en leefbaarheid. Sinds 2017 legt de stad steeds meer zogeheten *superblocks* aan: samenvoegingen van negen huizenblokken tot grote autovrije zones. De vrijgekomen ruimte wordt als aantrekkelijke verblijfsruimte 'teruggegeven' aan de lokale gemeenschap, met veel groen, speel- en sportvoorzieningen en zitplekken. De eerste onderzoeksresultaten wijzen op een positieve bijdrage van de *superblocks* aan het welzijn en de gezondheid van de bewoners. Onder andere vanwege een lagere CO₂-uitstoot, minder hittestress en verkeerslawaaï, betere luchtkwaliteit en meer sociale cohesie.

We maken de volgende keuzes:

Wandelnetwerk opwaarderen

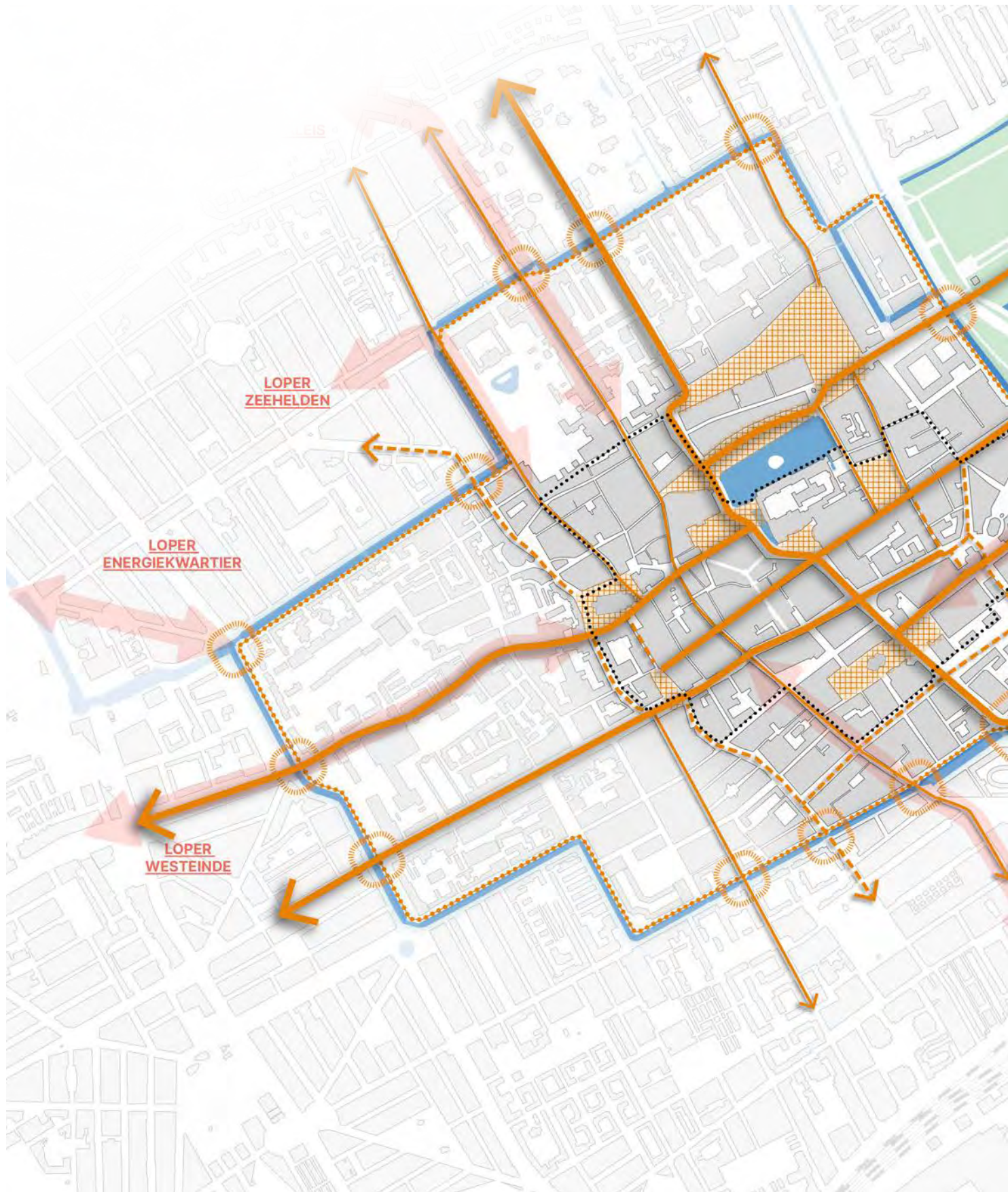
Als gevolg van opeenvolgende ingrepen in het gebied is de routing naar (het hart van) de binnenstad vertroebeld. We 'repareren' dit door heldere wandelverbindingen te maken, die een duidelijke hiërarchie, uitstraling en oriëntatie kennen. We maken de volgende keuzes:

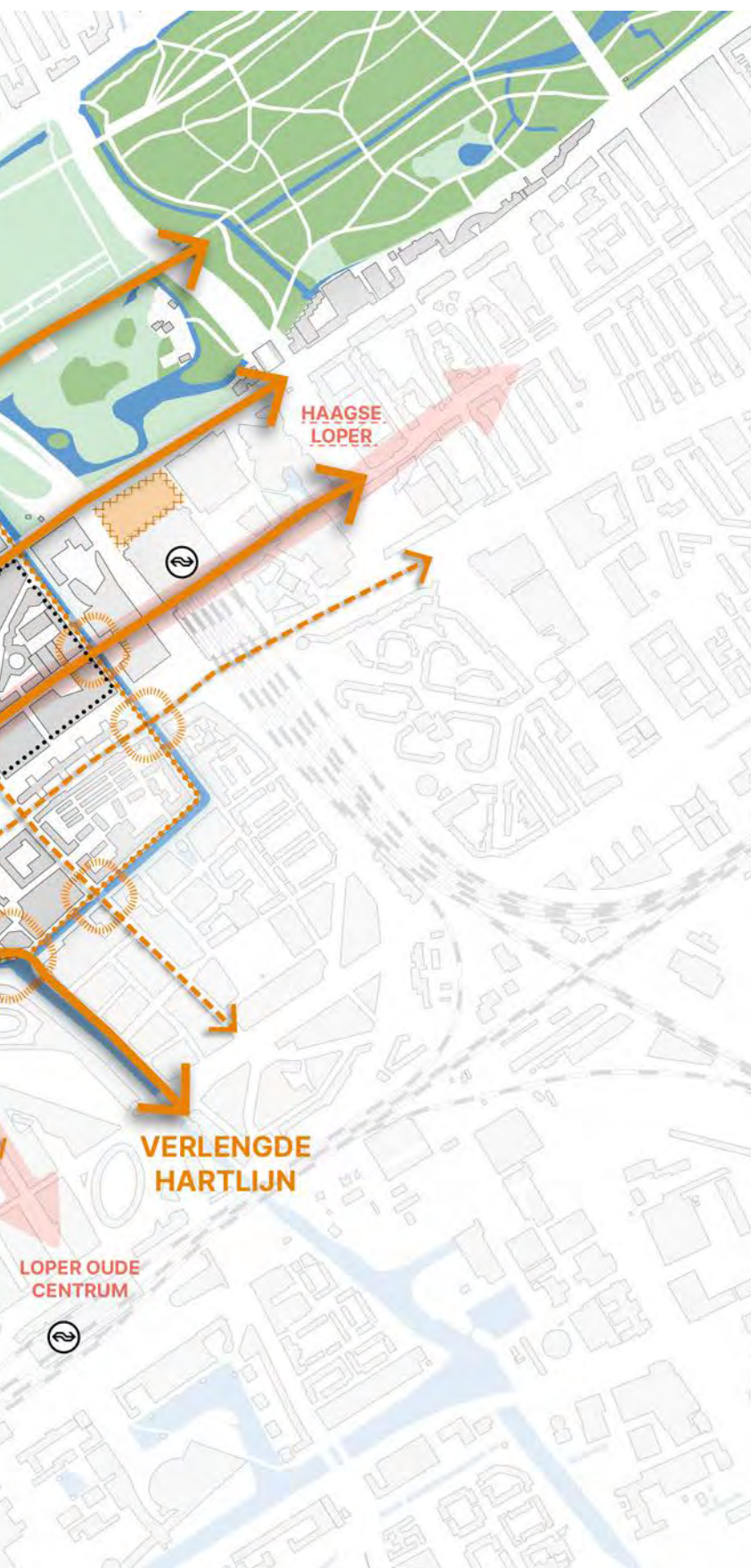
- > Het verbeteren van de kwaliteit van het bestaande wandelnetwerk in de binnenstad en het waar nodig aanleggen van nieuwe stukken om barrières te slechten;
- > Het creëren van een duidelijke hoofdstructuur in het wandelnetwerk in navolging van het succes van de Haagse Loper en de Loper Oude Centrum. Doelstelling is het volledige routenetwerk één herkenbare uitstraling te geven, onder andere door de hiërarchie, bewegwijzering en oriëntatiemogelijkheden gelijk te trekken. Waar mogelijk presenteren we afzonderlijke sfeergebieden, op dezelfde subtiele manier als Chinatown en het Hofkwartier dit doen. De belangrijkste routes in de hoofdstructuur zijn de lange lijnen die voetgangers van alle kanten naar het hart van de binnenstad leiden, deze lange lijnen zijn:
  - Alexanderstraat, Parkstraat, Buitenhof Kneuterdijk, Hofweg, Spui en via de Pletterijkade verbonden met de Trekvlizone (de verlengde hartlijn);
  - Koekamp, Korte Voorhout, Tournooiveld, Lange Vijverberg;
  - Bezuidenhoutseweg (met de tijdelijke Tweede Kamer), Herengracht, Korte Poten, Plein;
  - Turfmarkt - Spuiplein;
  - Westeinde, Dagelijkse Groenmarkt, Gravenstraat, Buitenhof;
  - Prinsegracht - Grote Marktstraat
- > Het nog verder versterken van de hoofdstructuur door consequente keuzes in de plinten. Denk aan: uitstraling van de gevels, publieksfuncties op strategische locaties en meer samenhang in de openbare ruimte. Materialisatie, straatprofiel, bewegwijzering en verlichting zijn hierin belangrijke factoren. Goed inpassen van de pleinen in de routes verstevigt en verlevendigt de hoofdstructuur nog verder;
- > Het versterken van de zichtbaarheid en vindbaarheid van alle fysieke parels en bakens die een boegbeeld zijn van de binnenstad. Denk aan historische pleinen, musea en monumenten, maar ook aan eigentijdse en nieuwe gebouwen zoals het Stadhuis, Amare en het Eschermuseum in de voormalige Amerikaanse ambassade;
- > Het versterken van de wandelroutes en zichtlijnen tussen de tijdelijke Tweede Kamer en het Binnenhof en tussen het Binnenhof en het Vredespaleis. Daarnaast besteden we aandacht aan de bewegwijzering en inrichting van de openbare ruimte én aan de programmering in de gebouwen langs de route.

3. DE KEUZES

RAAMWERK VOETGANGER

- Lopers
- **LOPER** Bestaande Loper
- **LOPER** Verlengen Haagse Loper
- **LOPER** Ontwikkelen nieuwe Loper
- Hoofdwandelstructuur
- Ontwikkelen ontbrekende schakels hoofdwandelstructuur
- Ontwikkelen recreatieve wandelroute langs gracht
- Aantrekkelijke pleinen
- Huidig voetgangersgebied
- Inzetten op prioriteit voetganger
- Aanpak entrees

Fietsnetwerk verbeteren

De fiets is een zeer belangrijke factor in de bereikbaarheid van de binnenstad. Een goed fietsnetwerk en stallingen dragen daarom sterk bij aan de mobiliteitstransitie. We geven de inrichting van de Grote Marktstraat als wandelpromenade als eerste aandacht, en realiseren voor het fietsverkeer een alternatieve route via de Gedempte Gracht/Gedempte Burgwal.

Doorgaand fietsverkeer organiseren we met een zo hoog mogelijke verblijfskwaliteit en veiligheid voor voetgangers. Dit betekent niet dat we de (ster)routes door de binnenstad opheffen. Wél onderzoeken we hoe we de routes aan de randen van de binnenstad kunnen verbeteren, om (een deel) van de fietsers te verleiden buitenom te fietsen.

We creëren voldoende inpandige stallingsruimte in de buurt van belangrijke bestemmingen en voorzieningen. Ook zetten we in op het aantrekkelijker maken van fietsen langs de grachten, zoals op de Prinsessegracht, Mauritskade en Prinsessewal. In de hele binnenstad bevorderen we dat fietsers, vooral 'elektrische', hun snelheid aanpassen aan de overige verkeersdeelnemers.

Openbaar vervoer onder de loep nemen

Kiezen voor de de voetganger centraal, meer groen en een hoge(re) verkeersveiligheid, stelt ook eisen aan het ov-netwerk in de binnenstad. We ontwikkelen hiervoor een aparte visie op de positie, plek(ken) en snelheid van het openbaar vervoer (bussen en trams) in de Haagse binnenstad.

Deelmobiliteit stimuleren en overlast beperken

Vormen van deelmobiliteit die niet ten koste gaan van ruimte voor andere keuzes (voetgangers, fietsers, verblijf, groen) blijven we stimuleren. Voor het stallen en reguleren van deelvoertuigen wordt in en om de binnenstad uitgegaan van een station based principe in plaats van het free floating principe. Hiermee kan het stallen van deze deelvoertuigen beter gereguleerd worden. In delen van het kernwinkelgebied is het stallen van deelvoertuigen uitgesloten. We geven de voorkeur aan inpandige stallingscapaciteit voor deelvoertuigen. Waar dit niet kan, kiezen we voor geconcentreerd stallen van deelmobiliteit in de openbare ruimte. Ook investeren we in mobiliteitshubs waar reizigers gemakkelijk kunnen overstappen op een ander (deel)vervoermiddel.

Autoverkeer reduceren

Mobiliteit vraagt veel van de openbare ruimte. Voor rijdend verkeer zijn voetpaden, fietspaden en rijbanen voor autoverkeer en verschillende soorten openbaar vervoer nodig. Daarnaast is ruimte nodig voor het stallen van fietsen, deelmobiliteit en auto's, voor haltevoorzieningen van het openbaar vervoer en voor logistiek verkeer. Van de ruimte die nodig is voor mobiliteit wordt verhoudingsgewijs een groot aandeel geclaimd door zowel rijdend als stilstaand autoverkeer. Om ruimte te kunnen geven aan de voetganger, vergroening en klimaatadaptatie is het noodzakelijk om

in te zetten op uitbreiding van het autoluwe en autovrije gebied in de binnenstad. Bezoekers aan de binnenstad kunnen overstappen op decentrale mobiliteitshubs aan de rand van de binnenstad met een goede aansluiting op het OV-netwerk naar het centrum. Hierdoor kan een deel van de parkeergarages in de binnenstad anders worden benut, voornamelijk in het zuidelijke deel. Waar mogelijk verbreden we in samenspraak met de eigenaren en beheerders de functionaliteit van bestaande parkeergarages, bijvoorbeeld ten behoeve van bewonersparkeren, het stallen van (deel)fietsen en (deel) scooters of voor logistieke doeleinden.

Autoverkeer dat geen bestemming heeft in de binnenstad, maar nu gebruik maakt van routes door (delen van) de binnenstad bijvoorbeeld via het Voorhout of (illegaal) door de Gravenstraat en over het Buitenhof, maakt in de toekomst gebruik van de CentrumRing/S100. Uitgangspunt is dat dit geen negatieve effecten heeft voor de doorstroming op het netwerk.

Maximumsnelheid van 30km/u

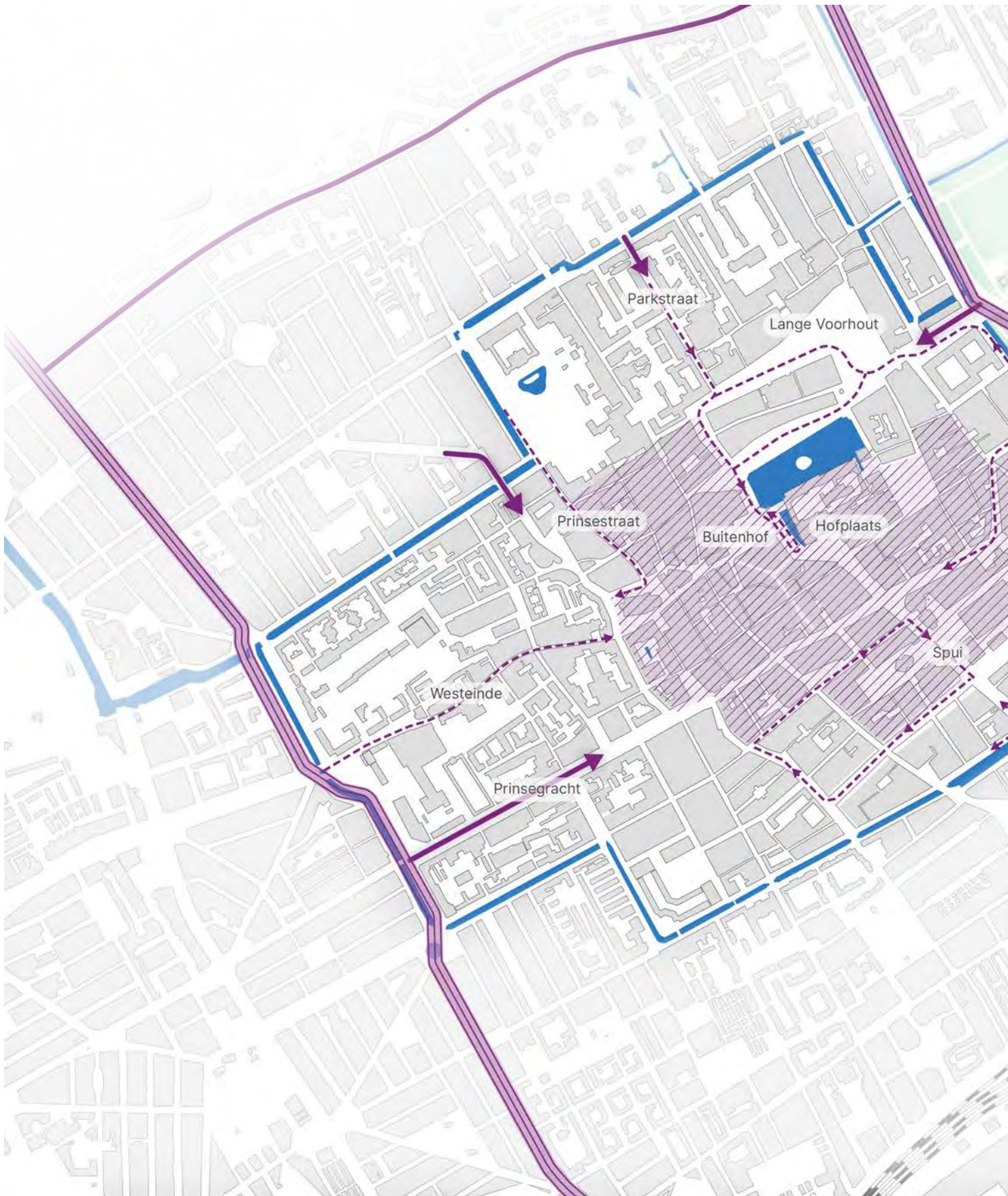
50 kilometer per uur vinden we te snel in de binnenstad. Tussen 2015 en 2018 viel in Den Haag meer dan 75% van de verkeersdoden en -gewonden op een 50 km/uur-weg.⁹ Richting 2033 wordt in de binnenstad een maximumsnelheid van 30 kilometer per uur de norm. We richten wegen in als erf toegangsweg of als een gebiedsontsluitingsweg 30 (GOW 30). Hiervan kan alleen onderbouwd worden afgeweken.

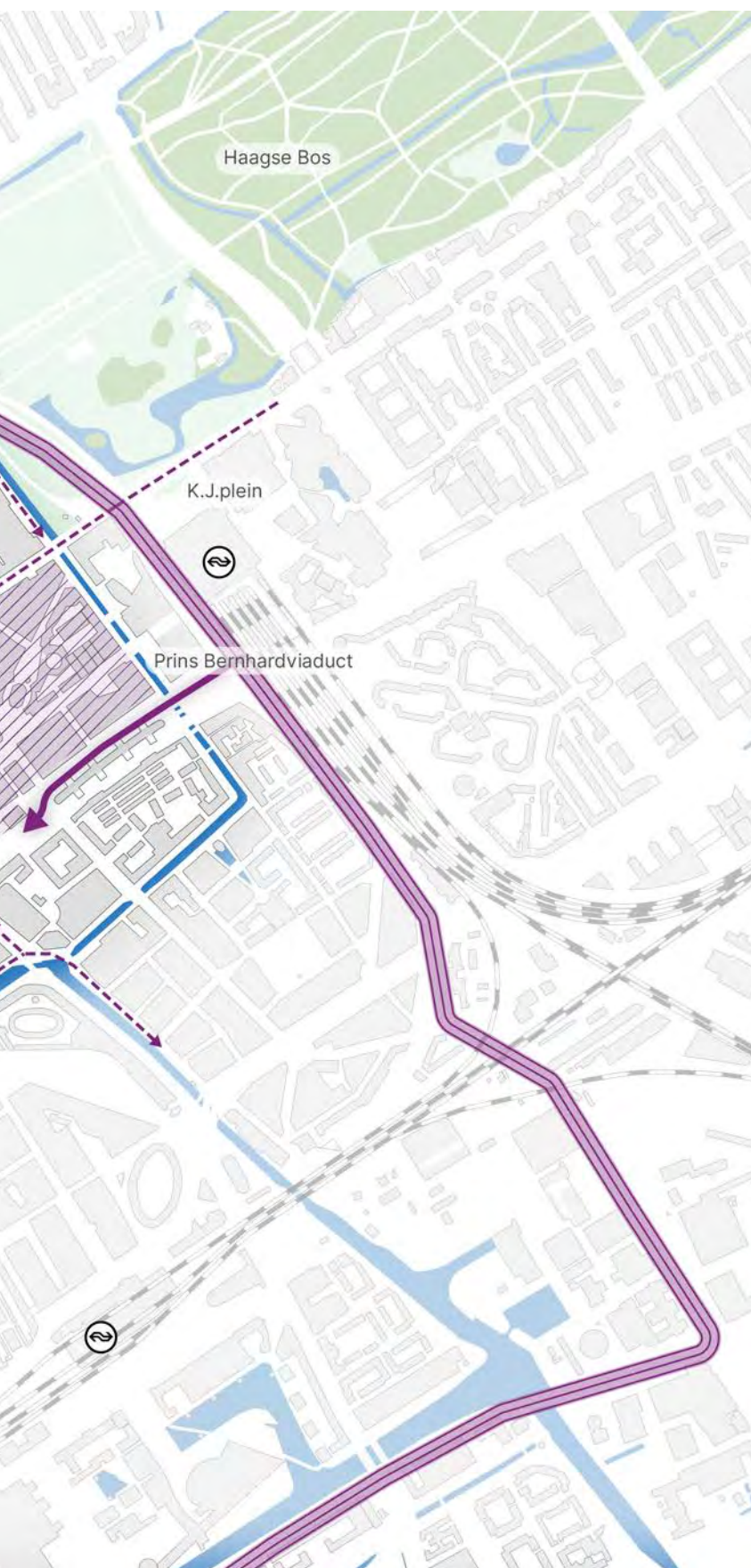

3. DE KEUZES

RAAMWERK AUTO

- Entree autoverkeer richting parkeergarages
- Verminderen autoverkeer t.b.v. ruimte voor langzaam verkeer, vergroening, economische functies en hoogwaardige inrichting
- Centrumring
- Voetgangersgebied

KEUZE 8:

EEN GROENE BINNENSTAD

Een coherente, robuuste en verbonden structuur van historisch, bestaand en nieuw groen vergroot de allure, verblijfskwaliteit en ecologische waarde van de binnenstad. Ook dempt meer groen de effecten van de klimaatverandering.

Wie op zoek gaat naar het allereerste begin van Den Haag, vindt een ven in de duinen, tegenwoordig bekend als de Hofvijver. Het water heeft zich ontwikkeld tot een bekende plek in binnen- en buitenland. Den Haag dankt er haar imago als groene stad aan, net als aan plekken als de Lange Vijverberg en het Lange Voorhout. Andere groene parels in de binnenstad zijn bijvoorbeeld de Paleistuin, het Plein en (buurtpark) Kortenbos.

GROENE ONTMOETINGSPLEK

'We waren van de zomer op vakantie in Parijs. De buurt waar we zaten was heerlijk en had een rafelrandje. Net als de plek waar wij wonen. En zo waren er wel meer gelijkenissen. Een verschil is dat in Parijs alle afstanden veel groter zijn. Maar verder... het voelde eigenlijk wel verwant. Ik was erg onder de indruk van het prachtige Parc de Belleville, midden in de wijk. Hier kwam alles bij elkaar en werd het beste uit dit kleine stukje groen gehaald. Het zou te gek zijn als we in Den Haag ook zo'n groene ontmoetingsplek in iedere buurt zouden hebben. Het Spuiplein bijvoorbeeld. Vergroenen is sowieso van belang omdat we steeds meer hittestress, droogte en wateroverlast krijgen in de stad. Hoe houden we anders onze woningen en winkelstraten comfortabel in een veranderend klimaat?'

> **Pauline van der Vorm**, *binnenstadbewoonster*

Rond de binnenstad vallen vooral groene plekken als de Koekamp, het Haagse Bos en Plein 1813 op.

Naast het groen, kent de binnenstad ook veel sterk versteende plekken. Door alle groene zones te verbinden, verbetert het leefklimaat in de binnenstad in vele opzichten. Robuust groen draagt bij aan de mogelijkheden voor (extra) waterberging, dringt het hitte-eilandeffect terug en heeft een positief effect op de ecosystemen in de binnenstad. We denken onder andere aan grote planten en bomen in de volle grond of op een substraatlaag. Met kleinschaliger groen, zoals plantenbakken, groene gevels en kleinere grasveldjes, voegen we meer verblijfskwaliteit en profilering toe. Samen versterken de ingrepen ook het groene imago van de (binnen)stad.

Groen verbinden

> Het ontwikkelen van een coherente en robuuste groenstructuur door de bestaande groene zones in de binnenstad aan elkaar te schakelen, en ook met historische groene plekken buiten de binnenstad te verbinden. Denk aan de Koekamp en het Haagse Bos. Aan de nieuwe groenstructuur koppelen we meetbare ecologische doelen en vermindering van het hitte-eilandeffect. De ambities uit de Haagse Lanen vormen hiervoor inspiratiebronnen. Plekken die zeker onderdeel uitmaken van deze structuur zijn:

- De grachten;
- De (verlengde) Hartlijn;
- De Grote Marktstraat.

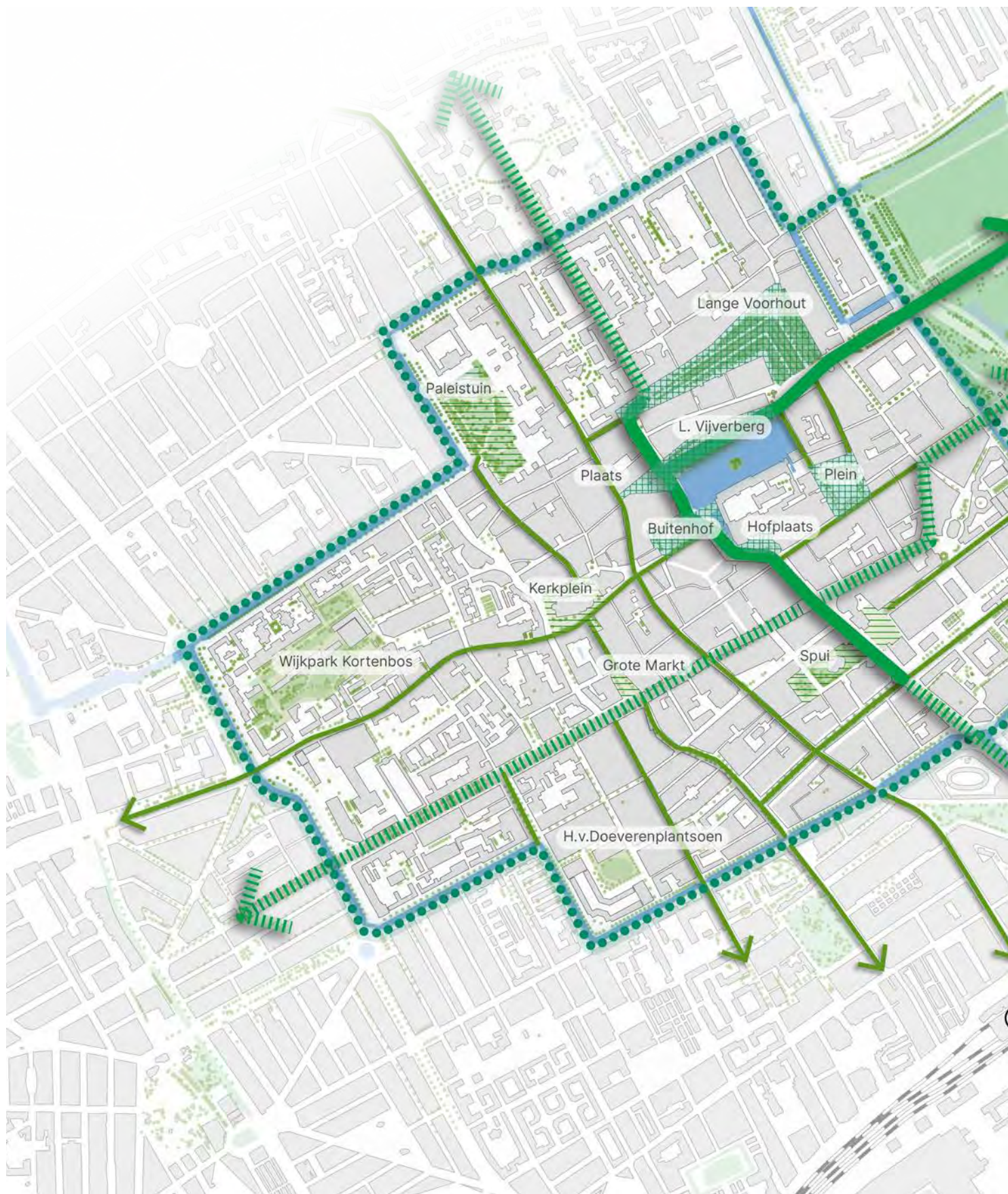

Aan de binnenkant van de singels, rondom de Leidse binnenstad, zijn groenstructuren aangelegd, verbeterd en met elkaar verbonden. Het Singelpark is met een lengte van ruim zes kilometer het 'langste' park van Nederland. Als leidraad voor het ontwerp zijn 'tien geboden' gebruikt, waaronder het versterken van de zeven singelgebieden en het creëren van ontmoetingsplekken. Ook was er veel aandacht voor de overgangsgebieden: er zijn vijf nieuwe parkbruggen aangelegd en de overgangen tussen deelgebieden worden gemarkeerd door 'poorten'. Het ontwerp tot en met het beheer van het Singelpark wordt in nauwe samenwerking tussen de gemeente en bewoners gedaan.²⁹

Groen toevoegen

- > Het vergroenen op straatniveau met een sterke boomstructuur en robuuste groenvoorzieningen. Voor de optimale groeiomstandigheden voor bomen kan het noodzakelijk zijn om de ondergrondse infrastructuur opnieuw te ordenen. Op plekken waar groen in de volle grond echt niet mogelijk is, vergroenen we met plantenbakken en ander kleinschalig groen. Dit draagt niet of nauwelijks bij aan het tegengaan van hittestress, maar levert wel een bijdrage aan een aantrekkelijke binnenstad.
- > Het ontwikkelen van een aanpak om de ondergrond in de binnenstad geschikt te maken voor vergroening zodat er een duurzame uitbreiding kan komen;
- > Het vergroenen van de daken in de binnenstad. Afhankelijk van de locatie, varieert dit van een 'simpel' groen dak tot groene stilteplekken, stadslandbouw, groene horecalocaties of festivalplekken. Groene daken bieden oplossingen voor verdichtingsvraagstukken, de klimaat- en biodiversiteitsopgave, de energietransitie en waterberging.

RAAMWERK GROEN

- Robuuste hoofdgroenstructuur: versterken bestaand netwerk
- Robuuste hoofdgroenstructuur: ontwikkelen ontbrekende schakels
- Groen netwerk versterken
- Vergroenen gracht
- Beeldbepalende pleinen: gekoppeld aan hoofdgroenstructuur
- Beeldbepalende parken en pleinen: gekoppeld aan groen netwerk
- Beeldbepalende parken: wijkniveau

KEUZE 9:

LEVENDIGE

GRACHTEN

De grachten zijn de zichtbare, bereikbare en beleefbare 'groene en blauwe longen' van de binnenstad.

De groei van Den Haag en de schaal-sprong van de binnenstad bieden uitstekende kansen om de potentie van de grachten te gaan benutten. Te denken valt aan: extra groen, wandel- en struinpaden, terrassen of zelfs fietsverbindingen op de kades. Maar ook aan: meer activiteiten op het water zoals de terrasboten op de (Dunne) Bierkade, andere (seizoens)horeca, rondvaarten of goederentransport en bevoorrading (logistiek).

Kansen voor grachten

- > Voor iedere gracht, in aanvulling op het bestaande kwaliteitskader Haagse grachten, worden de mogelijkheden onderzocht voor 'ontmoeting en verblijf' langs het water, extra vergroening en een klimaatvriendelijke inrichting. Hierbij houden we rekening met het omliggende sfeergebied en het straatprofiel. De resultaten werken we uit in een toolbox met vergroenings-, herinrichtings- en programmeringsopties;
- > Het treffen van voorzieningen voor de uitbreiding van waterrecreatie, rondvaart, horeca en stadslogistiek in/rond grachten die qua ruimte en publieksfunctie geschikt zijn;
- > Het versterken van de grachten als verkeersverbinding voor voetgangers en fietsers. Op deze plekken is het nodig om een afweging te maken in hoeverre het handhaven van parkeren in de openbare ruimte nog passend is. Voorwaarde daarbij is wel dat bijvoorbeeld voor bewoners en hun bezoek alternatieve parkeervoorzieningen op loopafstand beschikbaar zijn;
- > Het in ere herstellen van grachten kan een positieve bijdrage leveren aan het stadsbeeld, de waterbergingscapaciteit, het verminderen van hittestress en de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van de binnenstad. We verkennen de mogelijkheid om gedempte grachten te openen daar waar de gelegenheid zich voordoet vanwege andere ingrepen in de openbare ruimte; niet als op zichzelf staande projecten.

KEUZE 10:

BRUISENDE PLEINEN

De - grote en kleine - pleinen in de Haagse binnenstad zijn bruisende ontmoetingsplekken. Ze hebben elk hun eigen accent, sfeer, gebruiksmogelijkheden en programmering. Ook zijn ze 'ankers' in de hoofdstructuur van het wandelnetwerk.

Den Haag is een stad van pleinen. De reeks Binnenhof, Buitenhof, Plaats, Lange Vijverberg, Lange Voorhout, Korte Voorhout en Plein stamt uit de tijd van het grafelijk hof. Het waren, en zijn, opeenvolgende publieke ruimten met eigen karakters en functies; van weidse pleinen tot statige lanen. Samen vormen ze een aantrekkelijke combinatie van stedelijke bebouwing en groen. Een uniek en opvallend gegeven dat we richting 2033 verder willen benutten

en versterken. Ook in andere delen van de binnenstad komen reeksen van publieke plekken voor. Denk aan de Grote Markt en het Kerkplein, het Spuiplein, het Spui, het Rabijn Maarsenplein, Torenpolein, Koekamp en het Helena van Doeverenplantsoen.

Het onderscheidend vermogen van elk plein - denk aan sfeer, gebruiksopties en programmering - is niet overal even sterk voelbaar. Ook kunnen enkele pleinen een

upgrade gebruiken. We gaan de pleinen koppelen, door ze op te nemen in het wandelnetwerk, en waar nodig qua inrichting te verbeteren. Hiermee dragen we het Haagse karakter sterker uit, bevorderen we de levendigheid van de binnenstad – ook 's avonds en 's nachts – en lokken we ontmoetingen uit. We geven hiermee een vervolg aan de principes uit de Kern Gezond en Kern Bijzonder: de Haagse traditie van omgaan met de openbare ruimte.

Pleinen aanpakken

- > Het herinrichten, herprofilen en/of beter zichtbaar maken van de volgende pleinen:
  - Muzenplein;
  - Het Buitenhof
  - Plein Gravenstraat/
Grote Halstraat.

Daarnaast kijken we goed naar de kleine pleinen (verborgen parels) en zoeken we in de omgeving van de grachten naar plekken voor nieuwe pleintjes.

Programmavisie

- > Het ontwikkelen van een integrale visie op een aantrekkelijke dag- en nachtprogrammering van de pleinen, rekening houdend met de specifieke kenmerken en de ligging. Het complete programma geeft de binnenstad een duidelijk eigen profiel, in en buiten Den Haag. In de programmaconcepten maken we koppelingen met andere/aangrenzende functies en is nagedacht over minder voor de hand liggende doelgroepen.

SNIESTER JUNIOR

'De eerste keer dat we *Sniester Junior* op de Grote Markt organiseerden, had ik geen idee wat ik kon verwachten. Maar toen ik op zondagochtend aankwam, trof ik een plein aan vol met frisse ouders en enthousiaste kinderen. Normaal lopen er alleen nog wat dronken mensen van de nacht ervoor. En nu honderden kids, lawaai en chaos. Geweldig! Ze konden knutselen, muziek maken, optreden, papieren vliegtuigjes vouwen en vanuit de kerktoren gooien, enzovoort. Eigenlijk alles wat ze normaal niet mogen van hun ouders. Heel rock en roll! De sfeer was te gek. Goede sociale controle en een leuke mix van mensen. Ik heb zoals als dit nog nooit ergens anders gezien: een heel andere wereld op zondagochtend op deze plek. Echt een wauw-moment!'

- > **Conchitta Bottse**, programmeur PAARD

4

AAN DE SLAG IN HAAGSE SFEERGEBIEDEN

WAT BETEKENEN DE TIEN KEUZES VOOR DE FUNCTIES & PROGRAMMA EN RUIMTE IN IEDER SFEERGEBIED? EN WAT ZIJN DE CONCRETE ACTIES DIE ERUIT VOLGEN?

4. AAN DE SLAG IN HAAGSE SFEERGEBIEDEN

De gemeente Den Haag en haar binnenstedelijke partners staan voor de belangrijke opgave om de ambities uit het nieuwe binnenstadsplan waar te maken in de praktijk. Want hoewel het Binnenstadsplan 2033 een eindpunt is van het participatietraject dat in 2021 en 2022 plaatsvond, is het tegelijkertijd juist het beginpunt van het verder werken aan de binnenstad. In dit hoofdstuk geven we een toelichting op de Haagse aanpak in het werken met sfeergebieden, en vertalen we de tien keuzes naar gebiedsprofielen voor de zes sfeergebieden.

Per sfeergebied volgt hierna een kenschets van de huidige situatie en een ambitie voor de komende jaren.

De structuur van de zes sfeergebieden vormt de basis voor de uitvoering van het Binnenstadsplan 2033: via deze sfeergebieden gaan we aan de slag in lijn met de tien keuzes. We zetten deze hiernaast nog even op een rijtje.

Keuzes

- > 1. Een grotere binnenstad
- > 2. Binnenhof Ensemble als ziel van de binnenstad
- > 3. Contrasten als kracht
- > 4. Een levendige mix
- > 5. Betaalbaar wonen en ondernemen
- > 6. Een gastvrije binnenstad
- > 7. De voetganger centraal
- > 8. Een groene binnenstad
- > 9. Levendige grachten
- > 10. Bruisende pleinen

Gebiedsprofilen

Deze paragraaf beschrijft hoe de tien keuzes hun concretisering en doorvertaling krijgen in de sfeergebieden. Hierbij ontstaan per sfeergebied dus ook duidelijke verschillen in de uitwerking van keuzes, die eerder nog op het schaalniveau van de binnenstad werden beschreven.

Elk gebiedsprofiel bevat de volgende onderdelen:

- > **A)** Kenschets van de kwaliteiten en kenmerken van het sfeergebied.
- > **B)** Kaart met:
  - Gebiedsafbakening
  - Ruimtelijke keuzes
  - Programmatische keuzes
- > **C)** Herkenbare doorsnede: wat verandert erin de ondergrond, maaiveld, plinten en op verdiepingen?
- > **D)** Diagramm typering gebruikers

A
KENSCHETS VAN DE KWALITEITEN EN KENMERKEN VAN HET SFEREGEBIED

> MUSEUMKWARTIER

Kenschets

Het Museumkwartier is gelegen in het noordoostelijke deel van de binnenstad, tussen Mauritskade, Prinsessegracht, Herengracht, Lange Poten, Buitenhof en Parkstraat. Het gebied fungeerde vroeger als jachtgronden ten behoeve van het statige Hof. Het Museumkwartier is gebouwd op zand en je vindt er historische, statige bebouwing en straten. Het kent een arce-

LEESWIJZER

Voor elk sfeergebied is een gebiedsprofiel opgesteld. Deze gebiedsprofilen maken voor elke gebruiker van de binnenstad in één keer duidelijk wat dit concreet betekent aan keuzes en ingrepen in het betreffende sfeergebied. Elk gebiedsprofiel fungeert als naslagwerk en gebiedsagenda om concreet mee aan de slag te gaan.

B
KAART MET: GEBIEDSAFBAKENING, RUIMTELIJKE KEUZES EN PROGRAMMATISCHE KEUZES

4. AAN DE SLAG IN HAAGSE SFEREGEBIEDEN

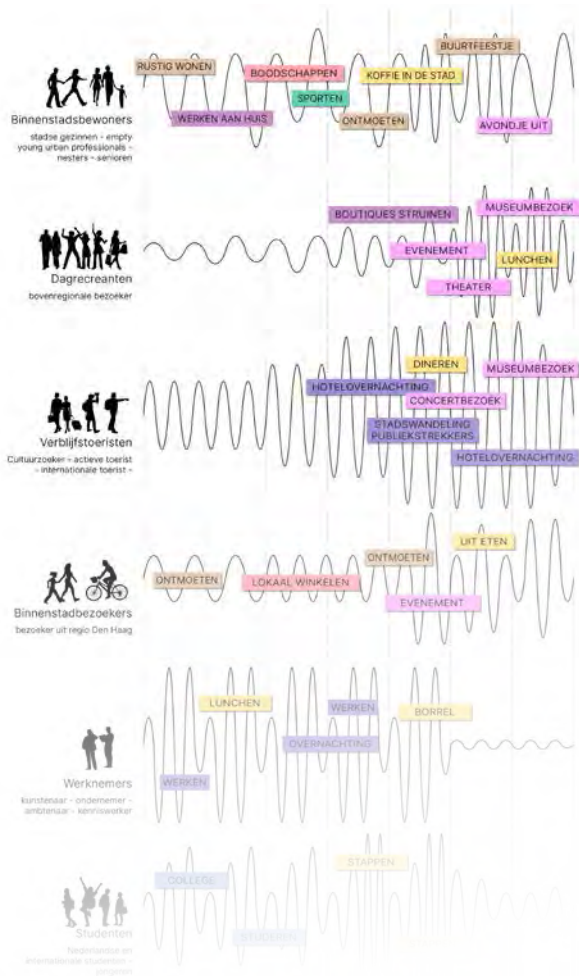
C

HERKENBARE DOORSNEDE: WAT VERANDERT IN HET STRAATBEELD, ONDERGROND EN OP VERDIEPINGEN? BEELD IS SCHEMATISCH EN DOET GEEN UITSPRAKEN OVER EXACTE LOCATIES.

D

DIAGRAM DOELGROEPEN: WIE ZIJN DE GEBRUIKERS VAN HET SFEREGEBIED EN WELKE ACTIVITEITEN ONDERNEMEN ZE?

GEBIEDSPROFIEL HOFKWARTIER

> HOFKWARTIER

Kenschets

Het Hofkwartier - het gebied tussen Torenstraat en Parkstraat/Kneuterdijk/Buitenhof, en tussen Hogewal/Mauritskade en Dagelijkse Groenmarkt - is van oudsher het gebied waar de gegoede burgerij woonde. Het Hofkwartier is ook nu nog nauw verbonden aan de Oranjegeschiedenis. Paleis Noordeinde, de Paleistuin en de Koninklijke stallen zijn deels nog altijd in gebruik door de Oranjes. Deze sfeer is nog steeds voelbaar in het Hofkwartier, met de statige, historische panden en luxewoningen. De oudste straten van Den Haag liggen in het Hofkwartier, met de Grote Kerk als een belangrijk historisch anker. Daarnaast kent het gebied veel religieuze plekken, zoals kerken, kloosters en schuilkerken.

De kleinschalige, historische straten met winkels en horeca sluiten aan op de statige identiteit van het sfeergebied. Met de aanwezigheid van een diversiteit aan chique en luxe speciaalzaken heeft het Hofkwartier een duidelijk high end-profiel, ook wel verenigd onder de noemer *royal shopping*. Maar ook is er veel aanbod te vinden met een eigengereid en eigenzinnig profiel. Daarnaast is er een gevarieerd horeca-aanbod. De belangrijkste exclusieve winkelstraten zijn het Noordeinde en de Prinsestraat. Daartussenin is sprake van een prachtig en meer verstillend dwaalnetwerk. Toch is hier ook bedrijvigheid te vinden, denk aan ambacht in de vorm van juweliers, kleermakers en edelsmeden. Ook dit zit diep verweven in het DNA van het Hofkwartier.

Inzet richting 2033

Het Hofkwartier functioneert goed en naar de toekomst toe worden deze kwaliteiten verder versterkt. Hiertoe vinden met name veranderingen plaats aan de randen van het sfeergebied, vooral langs de grachten. Hier ligt de wens om meer groen toe te voegen en de verblijfskwaliteit te versterken.

Gebiedsagenda Hofkwartier 2033

Funcities en programma

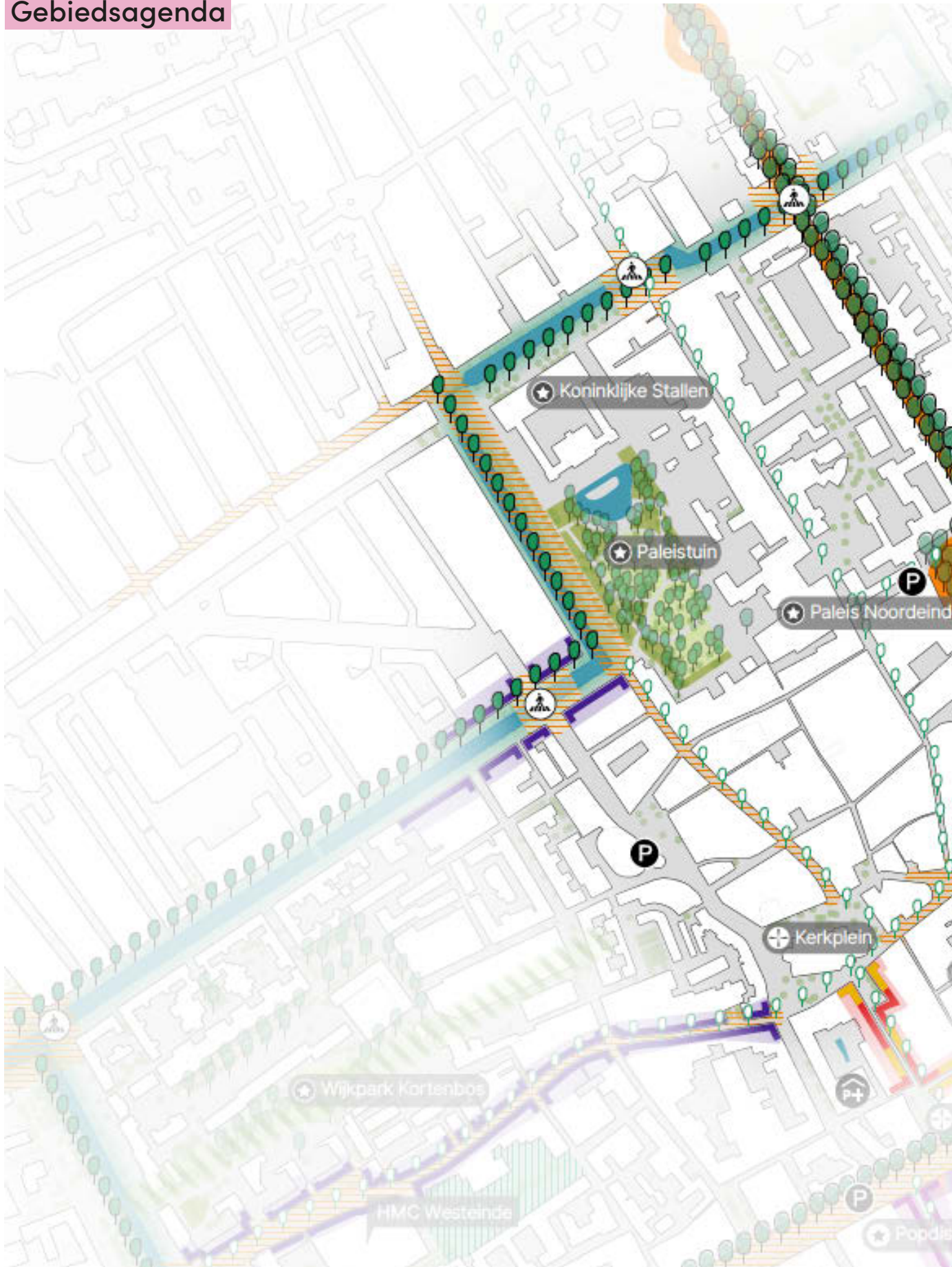
- > Inzetten op een bruisende en levendige omgeving van het Binnenhof – zeker in de verbouwingsjaren maar ook daarna. Programma en activiteiten dienen bezoekers te informeren maar ook te inspireren.
- > Beter onderhouden van Kerkplein en beter benutten in programmering en profilering, zowel voor Hofkwartier als voor gehele binnenstad. Vasthouden en verder uitbouwen van het profiel royal shopping.
- > Versterken levendige plinten Veenkade/ Noordwal: ruimte geven aan publieks-functies en lokaal MKB.
- > Inzet op aantrekkelijke (pop-up) programmering, passend bij de karakteristiek van het Hofkwartier en in samenwerking met de cultuur- en muzieksector uit het sfeergebied. Te denken valt aan programmering in de openbare ruimte, in en om de Paleistuin, of in waardevolle religieuze gebouwen.
- > Verbeteren verbinding met Passage.

Ruimte

- > Versterken vind- en zichtbaarheid Paleis Noordeinde en Paleistuin.
- > Voor voetgangers en fietsers inzetten op sterke hoofdroutes die de Haagse signatuur ademen – in uitstraling en functies – door in te zetten op vergroening en passende programmering. Dit geldt voor de route Westeinde/ Buitenhof en voor de route Buitenhof/ Parkstraat.
- > Verbeteren entrees naar de binnenstad (uitstraling en oversteekbaarheid), zoals de entrees aan de Zeestraat, Torenstraat en Parkstraat.
- > Versterken verblijfskwaliteit en ontmoetingsfunctie van de openbare ruimte, door meer ruimte te geven aan voetganger, fiets en groen. Dit vraagt keuzes in de ruimte voor (parkeerplaatsen in de openbare ruimte voor) de auto. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de Torenstraat (rekeninghoudend met recente aanpassingen) en Prinsestraat.
- > Inzet op groene wandelroutes langs de grachten.
- > Versterken groene wandelroutes naar Vredespaleis.
- > Inzet op aantrekkelijke pleinen. Te denken valt aan het versterken van de verblijfskwaliteit, gebruiksmogelijkheden en ontmoetingsfunctie Torenplein en plein Gravenstraat/Grote Halstraat.
- > Verbeteren aansluiting op Grote Marktkwartier aan Dagelijkse Groenmarkt en Buitenhof/Passage.

Gebiedsagenda

Legenda gebiedsagenda

- Versterken verblijfskwaliteit openbare ruimte
- Doortrekken en versterken verlengde hartlijn
- Vergroenen en beleefbaar maken gracht
- Versterken hoofdgroenstructuur
- Versterken groen netwerk

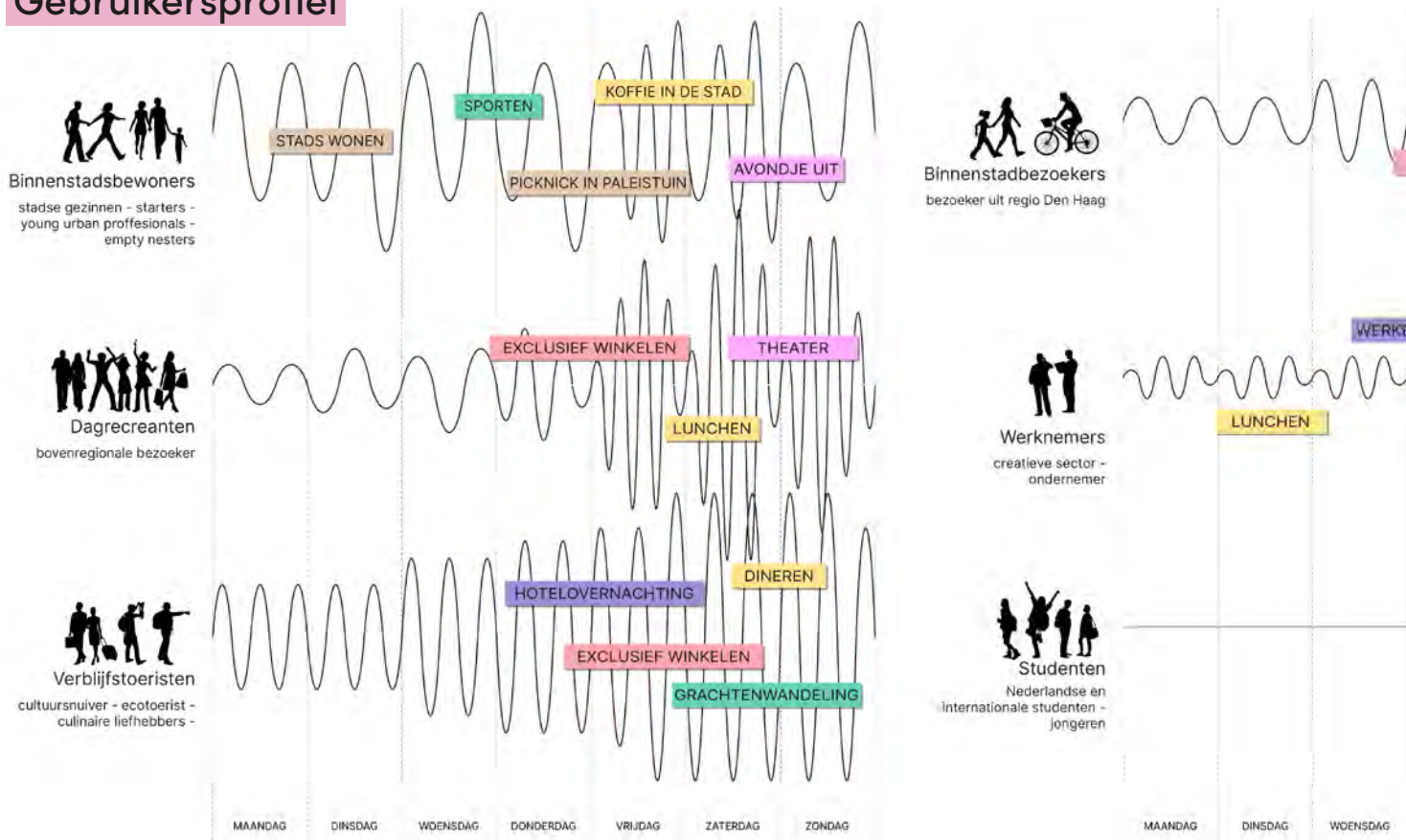
De Haagse binnenstad kent een brede mix aan functies, zowel in de plinten als op de verdiepingen. Op veel plekken functioneert het programma in de plint al goed. Op een aantal plekken kan dit beter en zetten we in op het activeren en/of versterken hiervan. De kleur geeft een indicatie van het programma in de plint, deze is niet limitatief, maar geeft aan waar het accent ligt.

- Activeren/versterken plint: accent op werken en publieksfuncties
- Bestendigen huidige parkeergarage
- Kwaliteitsverbetering stadsentrees

Legenda gebiedsprofiel

- Wonen
- Horeca
- Detailhandel
- Cultuur
- Ambacht en maakindustrie
- Onderwijs
- Werken en publieksfuncties
- Zorg

Gebruikersprofiel

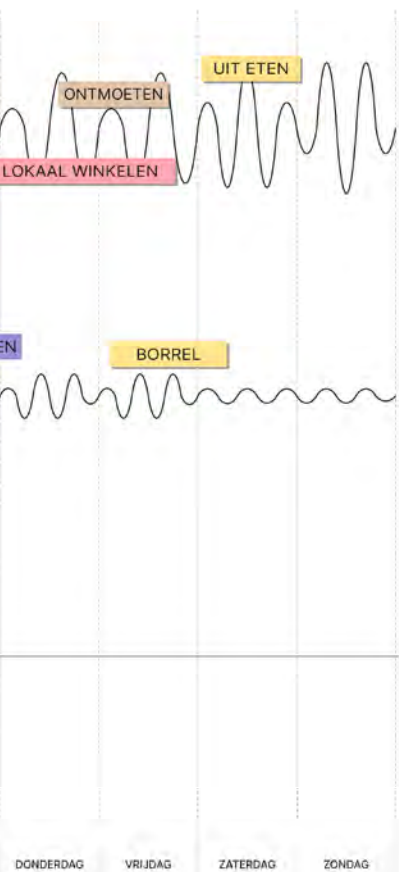
Gebiedsprofiel

Sterke hoofdroute voor langzaam
verkeer met Haagse signatuur

Verder uitbouwen profiel Royal
Shopping

GEBIEDSPROFIEL HOFKWARTIER

Programmatische lijnen

Detailhandel, recreatie en cultuur

Een sterke (bezoekers)economie

Onderwijs en bedrijvigheid

Leren en innoveren verbonden met bestuur politiek en beleid

Creativiteit en ambacht

De maakeconomie hoog in het vaandel

Versterken levendige plinten
Veenkade/Noordkade

GEBIEDSPROFIEL MUSEUMKWARTIER

> MUSEUMKWARTIER

Kenschets

Het Museumkwartier is gelegen in het noordoostelijke deel van de binnenstad, tussen Mauritskade, Prinsessegracht, Herengracht, Lange Poten, Buitenhof en Parkstraat. Het gebied fungeerde vroeger als jachtgronden ten behoeve van het statige Hof. Het Museumkwartier is gebouwd op zand en je vindt er historische, statige bebouwing en straten. Het kent een groene en lommerrijke sfeer. Het gebied is bij het grotere publiek bekend vanwege de route van de glazen koets tijdens Prinsjesdag, over het Lange Voorhout, naar het Binnenhof. In het gebied is een diversiteit aan cultureel aanbod te vinden, van de Koninklijke Schouwburg tot Theater Diligentia, van het Escher Museum, het Mauritshuis en het Haags Historisch Museum tot kunstgalerieën zoals Pulchri. Ook het iconische Hotel des Indes en de Koninklijke Academie voor Beelden de Kunsten, de oudste kunstacademie van Nederland, bevinden zich in het Museumkwartier. In de omgeving rond de Denneweg is een uniek winkelaanbod te vinden van boetiekjes, kleinere winkels en antiekzaken. Hier kun je authentiek en Haags shoppen. Het Museumkwartier is ook een gebied dat bij verblijfstoeristen op de radar staat, als plek waar hotels en restaurants te vinden zijn. Aan de rand van het sfeergebied zijn vele ambassades te vinden, maar ook

allerlei organisaties op het gebied van beleid en bestuur zijn in het Museumkwartier gevestigd, zoals de Hoge Raad der Nederlanden, het Huis van Europa, de Raad voor het Openbaar Bestuur en de Nederlandse School voor het Openbaar Bestuur. Ook is het Kabinet van de Koning er gevestigd. Daarnaast is het een gebied waar het stads maar rustig wonen is, in de luwte van de drukke binnenstad.

Inzet richting 2033

Richting toekomst wordt het culturele karakter van het Museumkwartier verder versterkt en worden kansen voor uitbreiding benut. De verhuizing van het Eschermuseum naar het voormalige pand van de Amerikaanse Ambassade en de verbouwing van het Haags Historisch Museum zullen hieraan bijdragen. Ook gaan we de culturele bestemmingen sterker aan elkaar verbinden om daarmee de nationale én internationale aantrekkingskracht van Den Haag te vergroten. Hierbij is een rol weggelegd voor het toevoegen van culturele invullingen op de strategische locaties. Daarnaast is het streven om meer kwaliteitstoeristen aan het Museumkwartier te binden, uit binnen- en buitenland. Hiertoe is een goed verbonden en aantrekkelijk voetgangersnetwerk van belang, met betere verbindingen met het Centraal Station, met aantrekkelijke entrees en met meer vergroening.

Gebiedsagenda 2033

Funcities en programma

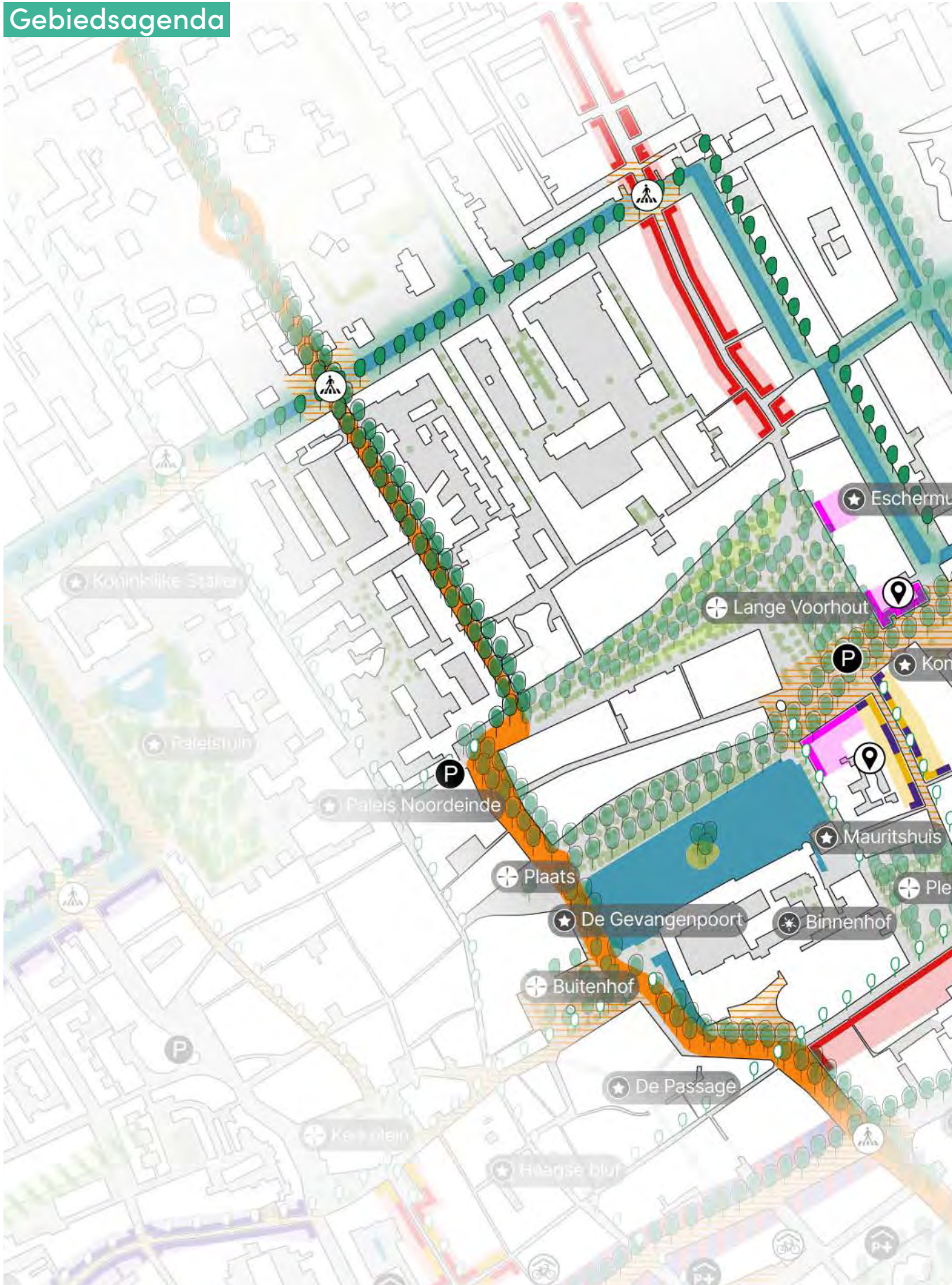
- > Inzetten op een bruisende en levendige omgeving van het Binnenhof – zeker in de verbouwingsjaren maar ook daarna. Programma en activiteiten dienen bezoekers te informeren maar ook te inspireren.
- > Verdere versterking van de profilering: interieur, mode, antiek etc. Hierbij gaat met name aandacht uit naar de omgeving Denneweg.
- > Inzetten op het versterken en verder aanjagen van de creatieve en ambachtelijke sfeer, met veel kleinschalig en lokaal MKB. Hierbij gaat vooral aandacht uit naar de omgeving Hooikade/Hooigracht.
- > Versterken van het culturele aanbod en verbinden van culturele bestemmingen, zoals met de invulling van de voormalige Amerikaanse Ambassade.
- > Inzet op aantrekkelijke programmering in de buitenruimte, passend bij het karakter van het Museumkwartier en in samenwerking met de culturele instellingen en podia uit het sfeergebied. Te denken valt aan programmering op het Plein, Buitenhof, Lange Voorhout of Lange Vijverberg.
- > Inzet op wonen op de verdiepingen, met oog voor leefbaarheid en leefkwaliteit van binnenstadsbewoners.

Ruimte

- > Voor voetgangers en fietsers inzetten op sterke hoofdroutes die de Haagse signatuur ademen – in uitstraling en functies – door in te zetten op herinrichting, vergroening en passende programmering. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de Hartlijn (route Buitenhof/Kneuterdijk/Parkstraat).
- > Versterken verblijfskwaliteit en ontmoetingsfunctie van de openbare ruimte door meer ruimte te geven aan voetganger. Voorzieningen en woningen in het Museumkwartier blijven voor bestemmingsverkeer bereikbaar, maar (doorgaand) autoverkeer dat geen bestemming heeft in het Museumkwartier wordt ontmoedigd. Hierbij gaat vooral aandacht uit naar Lange Vijverberg, Korte en Lange Voorhout (ontmoedigen doorgaand autoverkeer), Denneweg en de inrichting van de Lange Houtstraat. Ontbrekende schakels in het wandelnetwerk vragen hierbij specifieke aandacht.
- > Inzet op groene wandelroutes en betere verblijfskwaliteit langs de grachten (Mauritskade, Hooikade, Prinsessegracht, Bierkade, Hoofskade en Koninginnekade) met meer ruimte voor voetgangers en fietsers.
- > Verbeteren entrees naar de binnenstad (uitstraling en oversteekbaarheid) zoals de entrees aan de Parkstraat, Denneweg (t.h.v. kruispunt Mauritskade), Herengracht en Korte Voorhout. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar het verbeteren van de oversteekbaarheid van de Koningskade op de relatie Korte Voorhout – Koekamplaan.

Gebiedsagenda

Legenda gebiedsagenda

- Versterken verblijfskwaliteit openbare ruimte
- Doortrekken en versterken verlengde hartlijn
- Vergroenen en beleefbaar maken gracht
- Versterken hoofdgroenstructuur
- Versterken groen netwerk

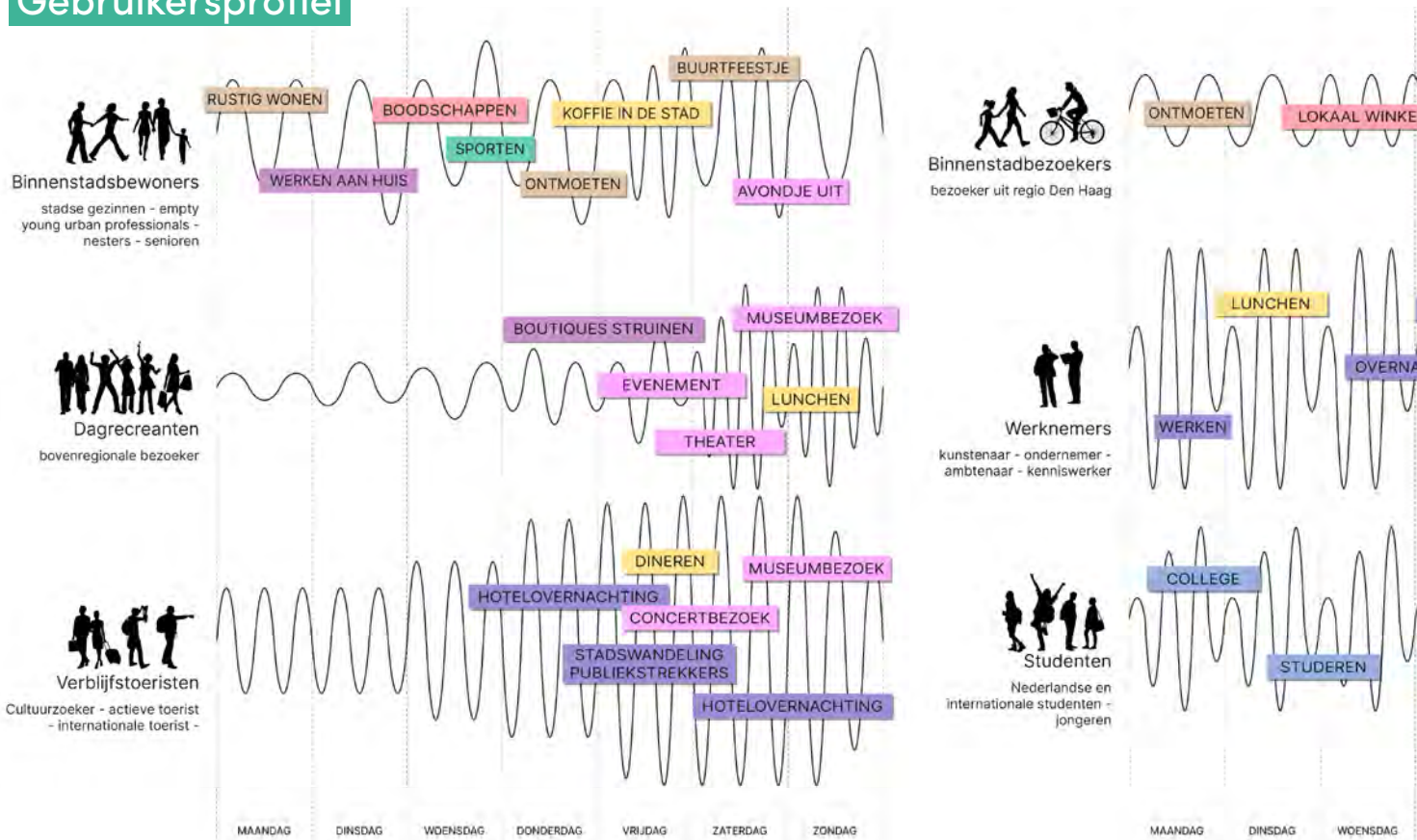
De Haagse binnenstad kent een brede mix aan functies, zowel in de plinten als op de verdiepingen. Op veel plekken functioneert het programma in de plint al goed. Op een aantal plekken kan dit beter en zetten we in op het activeren en/of versterken hiervan. De kleur geeft een indicatie van het programma in de plint, deze is niet limitatief, maar geeft aan waar het accent ligt.

- Activeren/versterken plint: accent op detailhandel
- Activeren/versterken plint: accent op werken en publieksfuncties
- Activeren/versterken plint: accent op cultuur
- Activeren/versterken plint: accent op horeca
- Bestendigen huidige parkeergarage
- Kwaliteitsverbetering stadsentrees
- Passende herbesteding, versterkt profiel sfeergebied

Legenda gebiedsprofiel

- Wonen
- Horeca
- Detailhandel
- Cultuur
- Ambacht en maakindustrie
- Onderwijs
- Werken en publieksfuncties
- Zorg

Gebruikersprofiel

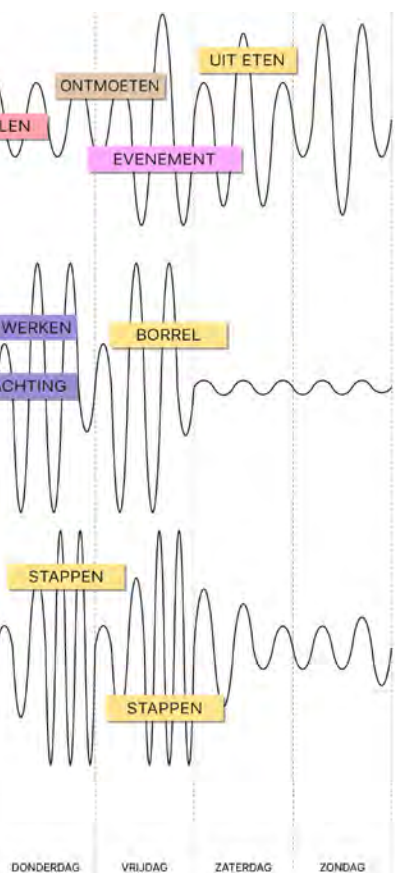

Gebiedsprofiel

Wonen op verdiepingen

Sterke hoofdroute voor langzaam
verkeer met Haagse signatuur

GEBIEDSPROFIEL MUSEUMKWARTIER

Programmatische lijnen

Detailhandel, recreatie en cultuur

Een sterke (bezoekers)economie

Onderwijs en bedrijvigheid

Leren en innoveren verbonden met bestuur politiek en beleid

Creativiteit en ambacht

De maakeconomie hoog in het vaandel

Versterken en verbinden
culturele bestemmingen
in robuust netwerk

1898

FOOD
HALL

BEER

FEVER-TREE

FEVER-TREE

FEVER-TREE

FEVER-TREE

FEVER-TREE

GEBIEDSPROFIEL

GROTE MARKTKWARTIER

> GROTE MARKTKWARTIER

Kenschets

Het Grote Marktkwartier - voorheen bekend onder de noemer Winkelkern - omvat het gebied tussen de Dagelijkse Groenmarkt/Gravenstraat, Hofweg, Grote Marktstraat en Jan Hendrikstraat. In dit sfeergebied is de hoogste concentratie winkels te vinden; in de Spuistraat wordt zelfs al sinds 1850 gewinkeld. Hoogwaardige (internationale) mainstream formules voeren de boventoon in het straatbeeld, een klein aandeel richt zich op het meer luxe en chique segment en dagelijks aanbod. Het gebied wordt gekenmerkt door straten met grote panden, waar winkelformules meerdere verdiepingen programmeren, die ingericht zijn op de doorstroming van grote groepen mensen. De laatste jaren is een voorzichtige verbreding in functies te zien in het Marktkwartier. Naast winkels zijn in dit gebied alle ingrediënten voor bruisend avondleven aanwezig zoals avond- en nachthoreca op de Grote Markt en poppodia zoals PAARD.

Inzet richting 2033

Richting de toekomst wordt het Grote Marktkwartier diverser met een breder palet aan functies en een bruisender avondleven. Retail is in 2033 nog steeds een belangrijke drager van het sfeergebied, maar kent een vernieuw(en)d gezicht. Daarnaast zal een deel van de vierkante meters aan winkelfuncties op etages (niet in de plint) plaatsmaken voor andere functies, zoals werken, studeren, wonen, maar denk ook aan meer dagelijkse voorzieningen. De invulling van de strategische locatie aan de Grote Marktstraat (voormalige Hudson's Bay) door de Leidse Universiteit is daarvan een goed voorbeeld. Daarnaast wordt specifiek gekeken naar ruimte op de verdiepingen van panden. Ook bestaat de wens om de verblijfskwaliteit van de openbare ruimte in het Grote Marktkwartier te verbeteren. Mede gezien de omvang en intensiteit van bezoekersaantallen vormt het (blijven) inzetten op schoon, heel en veilig hierbij een randvoorwaarde. Daarnaast door in te zetten op vergroening - en daarbij ook de relatief grote dakoppervlaktes mee te nemen, maar ook door de voetganger meer ruimte te geven en in te zetten op een andere verkeersafwikkeling van de fiets.

Gebiedsagenda 2033

Functies en programma

- > Stimuleren van een meer divers aanbod aan functies en aanjagen vernieuwende retailconcepten. Onderdeel hiervan is het pro-actief aantrekken, welkom heten en betrekken van nieuwe ondernemers. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de Grote Marktstraat, Spuistraat en Venestraat.
- > Verder versterken en uitdragen van het Popdistrict.
- > Inzetten op wonen, werken, recreëren en studeren op de verdiepingen, met oog voor leefbaarheid en leefkwaliteit van binnenstadsbewoners. Hierbij aandacht houden voor passende dagelijkse voorzieningen, maatschappelijke voorzieningen (bijvoorbeeld kinderdagopvang) en sport.
- > Inzetten op een betere balans tussen een hoogwaardig, kwalitatief winkel-aanbod en retail in het lagere segment.
- > Inzet op schoon, heel en veilig. Met name de gebieden die intensief gebruikt worden (omvang en intensiteit bezoekersaantallen) vragen hierbij specifieke aandacht, inclusief handhaving, beheer en onderhoud.
- > Benutten van het aanwezige grote dakoppervlak en kelders voor (nieuw) programma, onder andere cultuur, sport en horeca, om de profilering te versterken en te vernieuwen. Hierbij liggen met name kansen op de Grote Marktstraat.
- > Versterken programmering en uitstraling van de plinten van verbindingsstraten tussen Grote Markt en Grote Kerk. Hierbij gaat vooral aandacht uit

naar de Schoolstraat en de Visbanken, waarbij wordt ingezet op een aantrekkelijker gebied voor voetgangers.

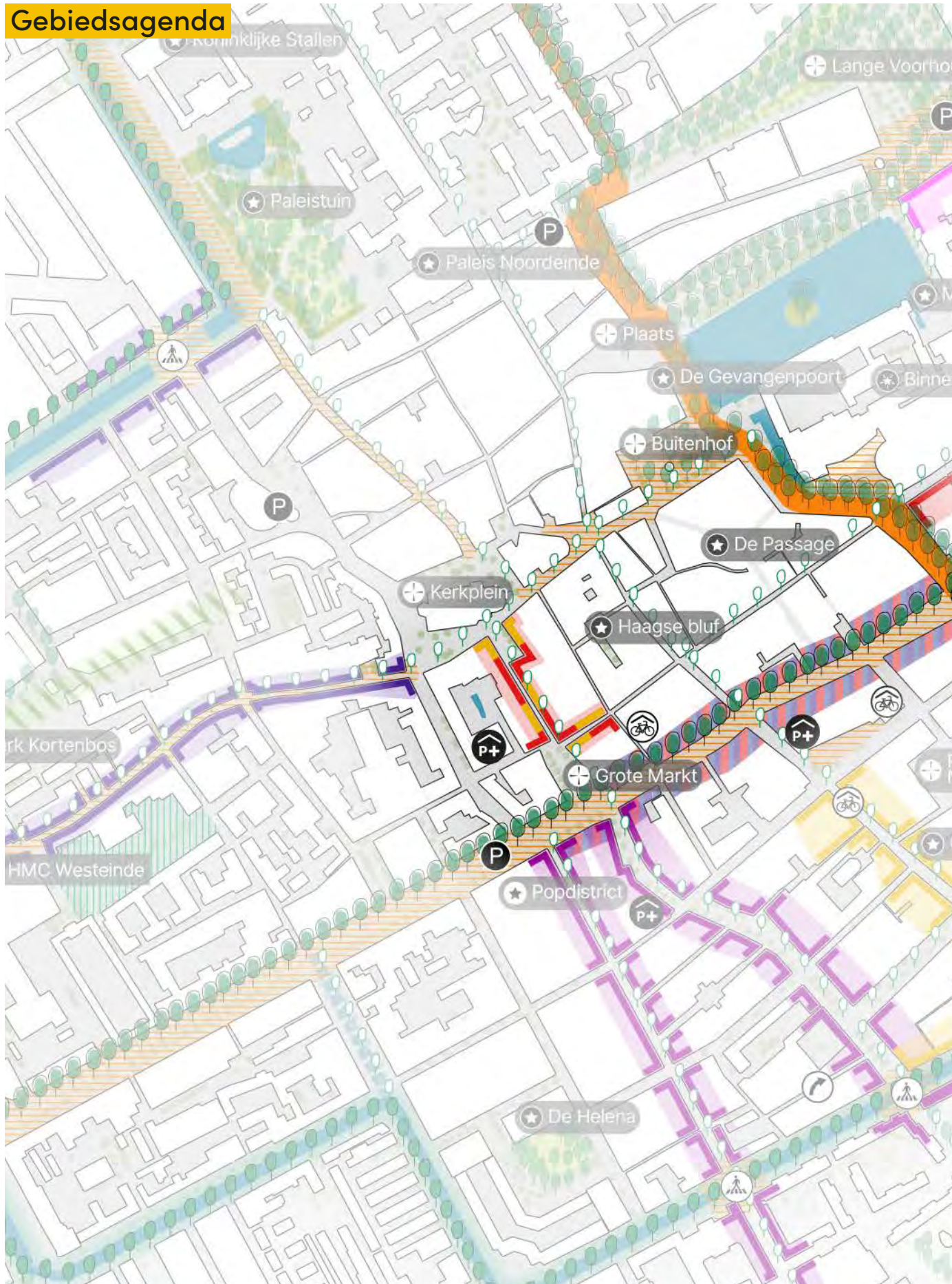
- > Vergroten mogelijkheden avond- en nachthoreca.

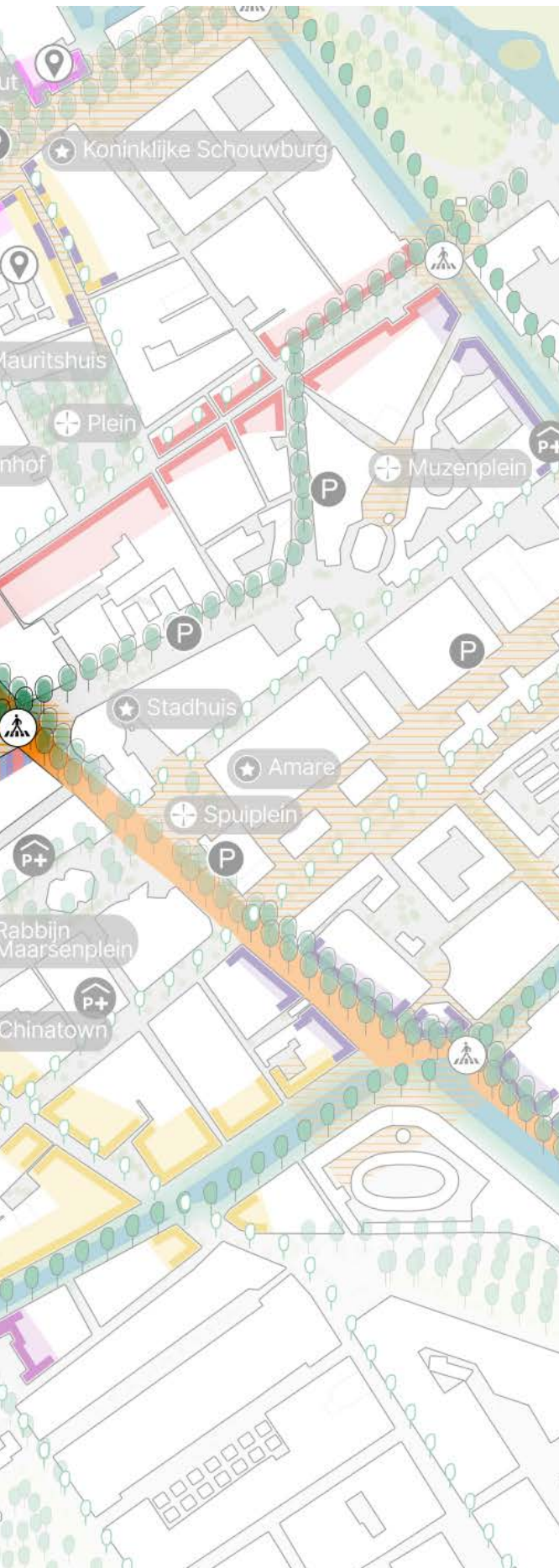
Ruimte

- > Voor voetgangers en fietsers inzetten op sterke hoofdroutes die de Haagse signatuur ademen – in uitstraling en functies – door in te zetten op vergroening en passende programmering. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de continuïteit van de Hartlijn (route Spui/Buitenhof). Daarnaast geldt dit voor de route Westeinde/Buitenhof die het sfeergebied doorsnijdt.
- > Versterken vindbaarheid en verbindingen met Passage.
- > Versterken verblijfskwaliteit en ontmoetingsfunctie openbare ruimte door meer ruimte te geven aan voetganger en groen. Hierbij gaat vooral aandacht uit naar de Grote Marktstraat: inzet op versterking verblijfskwaliteit en vergroening openbare ruimte (inclusief vergroening dakoppervlak). Voor (doorgaand) fietsverkeer wordt ingezet op alternatieve routes die minder belastend zijn voor het voetgangersgebied in het Grote Marktkwartier.
- > Inzet op verbreden gebruiksmogelijkheden parkeergarages, bijvoorbeeld door meer ruimte te bieden aan bewonersparkeren, fietsparkeren, deelmobiliteit en hubs (mobiliteit, logistiek). Hierbij valt te denken aan de parkeergarages aan Laan, Lutherse Burgwal en Gedempte Gracht.
- > Vergroenen van daken.

Gebiedsagenda

Legenda gebiedsagenda

- Versterken verblijfskwaliteit openbare ruimte
- Doortrekken en versterken verlengde hartlijn
- Vergroenen en beleefbaar maken gracht
- Versterken hoofdgroenstructuur
- Versterken groen netwerk

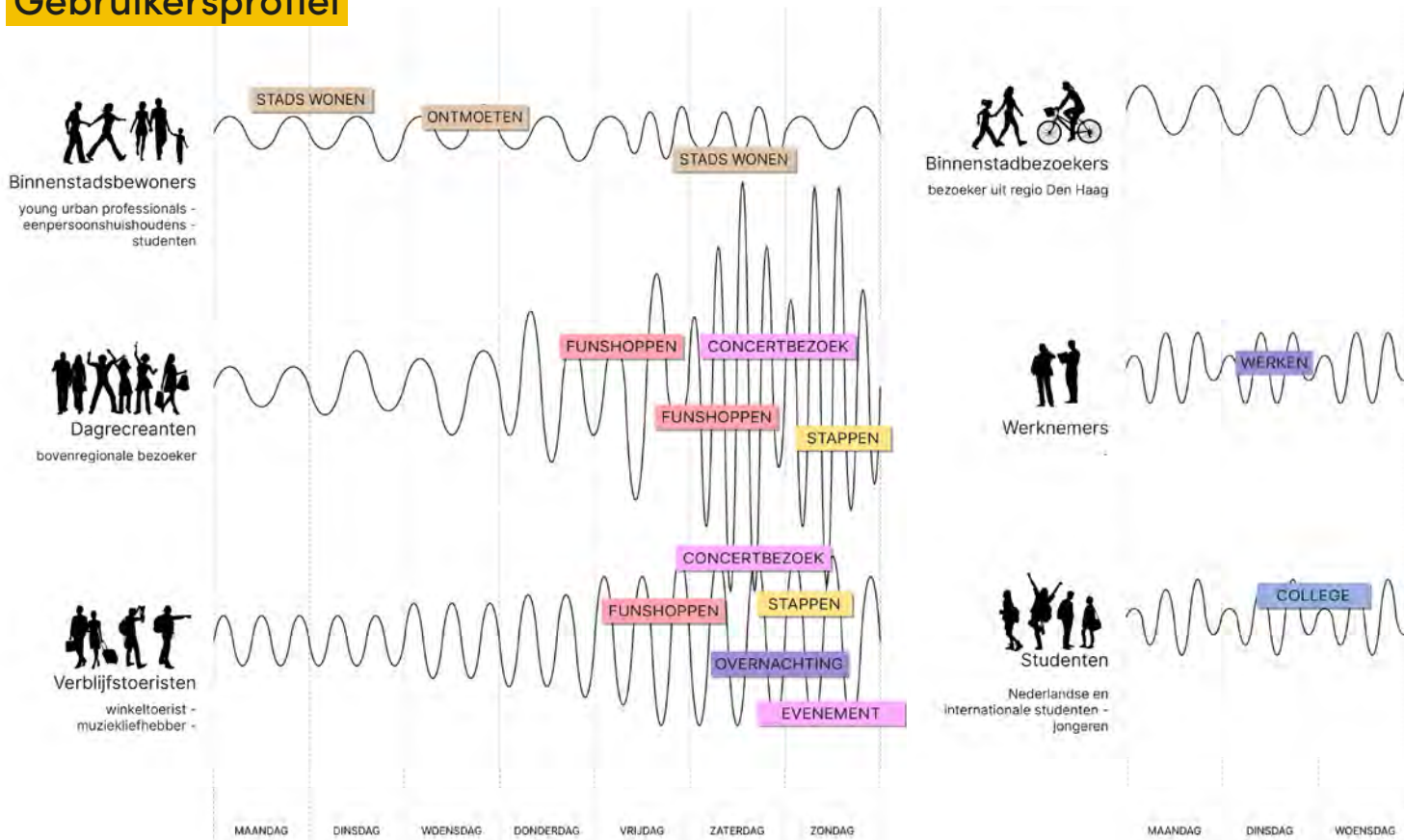
De Haagse binnenstad kent een brede mix aan functies, zowel in de plinten als op de verdiepingen. Op veel plekken functioneert het programma in de plint al goed. Op een aantal plekken kan dit beter en zetten we in op het activeren en/of versterken hiervan. De kleur geeft een indicatie van het programma in de plint, deze is niet limitatief, maar geeft aan waar het accent ligt.

- Activeren/versterken plint: accent op detailhandel
- Activeren/versterken plint: accent op horeca
- Verbreden programma
- Toevoegen (in pandige) fietsenstalling
- Bestendigen huidige parkeergarage
- Verbreden gebruiksmogelijkheden parkeergarage

Legenda gebiedsprofiel

- Wonen
- Horeca
- Detailhandel
- Cultuur
- Ambacht en maakindustrie
- Onderwijs
- Werken en publieksfuncties
- Zorg

Gebruikersprofiel

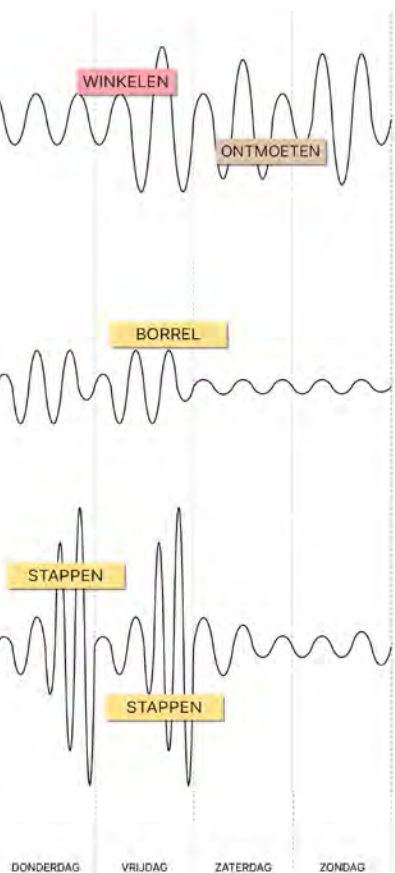
Gebiedsprofiel

Vergroten mogelijkheden
avond- en nachthoreca

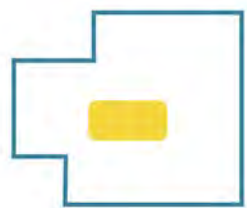
Dakoppervlak benutten door
vergroening of activiteit.

Meer ruimte voor
voetganger en groen in
Grote Marktstraat

GEBIEDSPROFIEL GROTE MARKTKWARTIER

Programmatische lijnen

Detailhandel, recreatie en cultuur

Een sterke (bezoekers)economie

Onderwijs en bedrijvigheid

Leren en innoveren verbonden met bestuur politiek en beleid

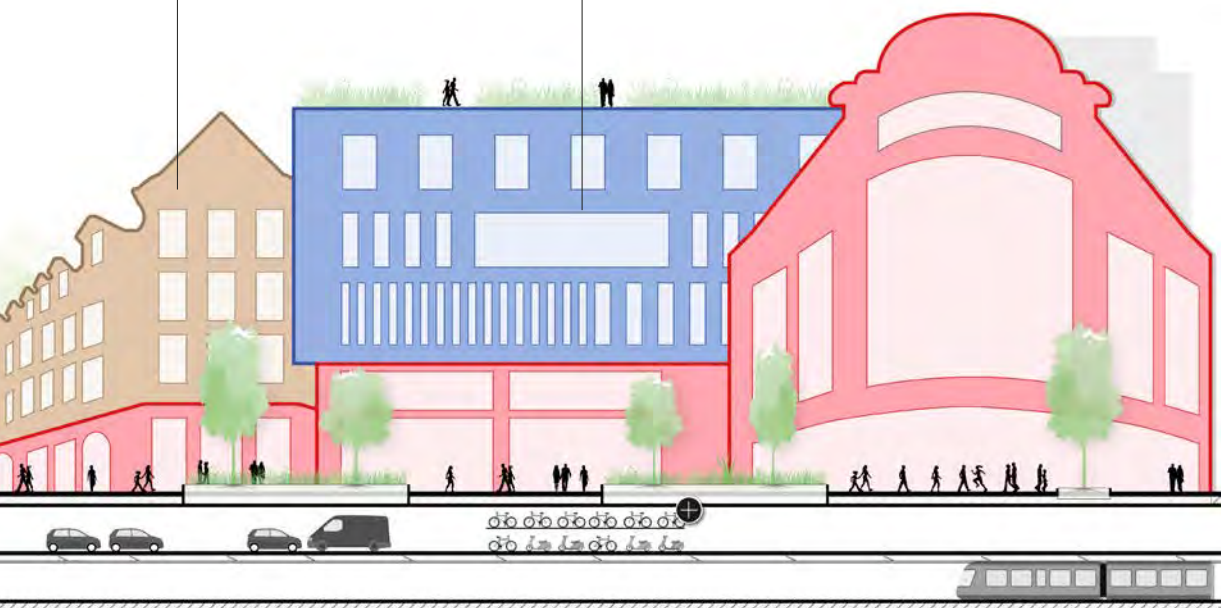
Creativiteit en ambacht

De maakeconomie hoog in het vaandel

Hoog stedelijk wonen
boven winkels

Werken, studeren en recreëren
op de verdiepingen

J. DE WOUDE
SPINOZA
1670 - 1677

SPINOZA

70

GEBIEDSPROFIEL OUDE CENTRUM

> OUDE CENTRUM

Kenschets

Het Oude Centrum omvat het gebied tussen de Prinsegracht/Grote Marktstraat, Zuidwal, (Dunne) Bierkade en Spui. Waar Chinatown in het vorige Binnenstadsplan een separaat sfeergebied vormde, is dat nu onderdeel van het Oude Centrum. Het Oude Centrum is een veelzijdig en veelkleurig sfeergebied. Van oorsprong was dit het gebied waar 'het gewone Haagse volk' woonde. Door de gelaagde ontwikkeling door de jaren heen zijn er tot op de dag van vandaag verrassende contrasten en een grote diversiteit aan bouwstijlen, woningtypes en sferen te vinden. Van statig en historisch tot stadsvernieuwingsprojecten en woonhofjes. Het Oude Centrum heeft de laatste jaren aan herkenbaarheid gewonnen door de profilering en programmering van de grachten (Dunne Bierkade en Zuidwal). Hier ligt ook de oorsprong van de verbinding met grote namen als Spinoza, Jan Steen en Multatuli – het is dan ook niet voor niets dat het Oude Centrum een heus Buitenmuseum kent. Het Oude Centrum heeft een aantal kenmerken – de rauwe randjes die het sfeergebied uniek maken, mede geënt op het krakersverleden. Dit eigenzinnige karakter is de laatste jaren ook op een andere manier terug te vinden; het Oude Centrum is steeds meer een plek geworden voor creatieve maakindustrie, ambacht en vernieuwend ondernemerschap, en waar non-profitwelzijnsfuncties zich goed kunnen huisvesten. Daarnaast is Chinatown een belangrijke trekker voor het Oude Centrum, met een omvang en aanbod dat uniek is in Nederland. De oosterse en Aziatische signatuur is sterk aanwezig, vooral in culinaire zin, waarmee Den Haag zich (inter)nationaal onderscheidt.

Inzet richting 2033

Richting de toekomst wordt het eigenzinnige, bedrijvige en veelkleurige karakter van het Oude Centrum verder versterkt. Enerzijds door dit sterker uit te dragen in de profilering, maar ook door met voldoende betaalbare bedrijfsruimtes een milieu te creëren waar ondernemers elkaar kunnen vinden en versterken. Voor Chinatown ligt het zwaartepunt

op het beter uitdragen van het profiel en het aantrekken en versterken van hoogwaardige Aziatische winkels en restaurants. Hiermee kan het Oude Centrum haar internationale en multiculturele karakter naar de toekomst bestendigen. Daarnaast is de inzet om het Oude Centrum nog meer een plek te laten zijn voor verschillende woonsegmenten, van sociale huur tot middeldure en dure huur en koop. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar het aantrekken van studenten en starters. Een andere wens is om aan de randen van het Oude Centrum, met name aan de zuidzijde langs de grachten, in te zetten op een stevige vergroening en het uitbreiden en bestendigen van de horecafunctie, zoals ook verwoord in het raadsinitiatief 'Groene oase Stationsbuurt en Oude Centrum'. Gezien de ligging, zal het Oude Centrum zich de komende jaren ook meer gaan verhouden tot de nieuwe ontwikkelingen in het CID en Binckhorst. Het Oude Centrum kan hierbij een tegenhanger zijn van de hoogstedelijke dynamiek die daar de boventoon zal voeren en hier een authentiek en rauwer gevoel van de Haagse binnenstad tegenover stellen.

Gebiedsagenda 2033

Funcities en programma

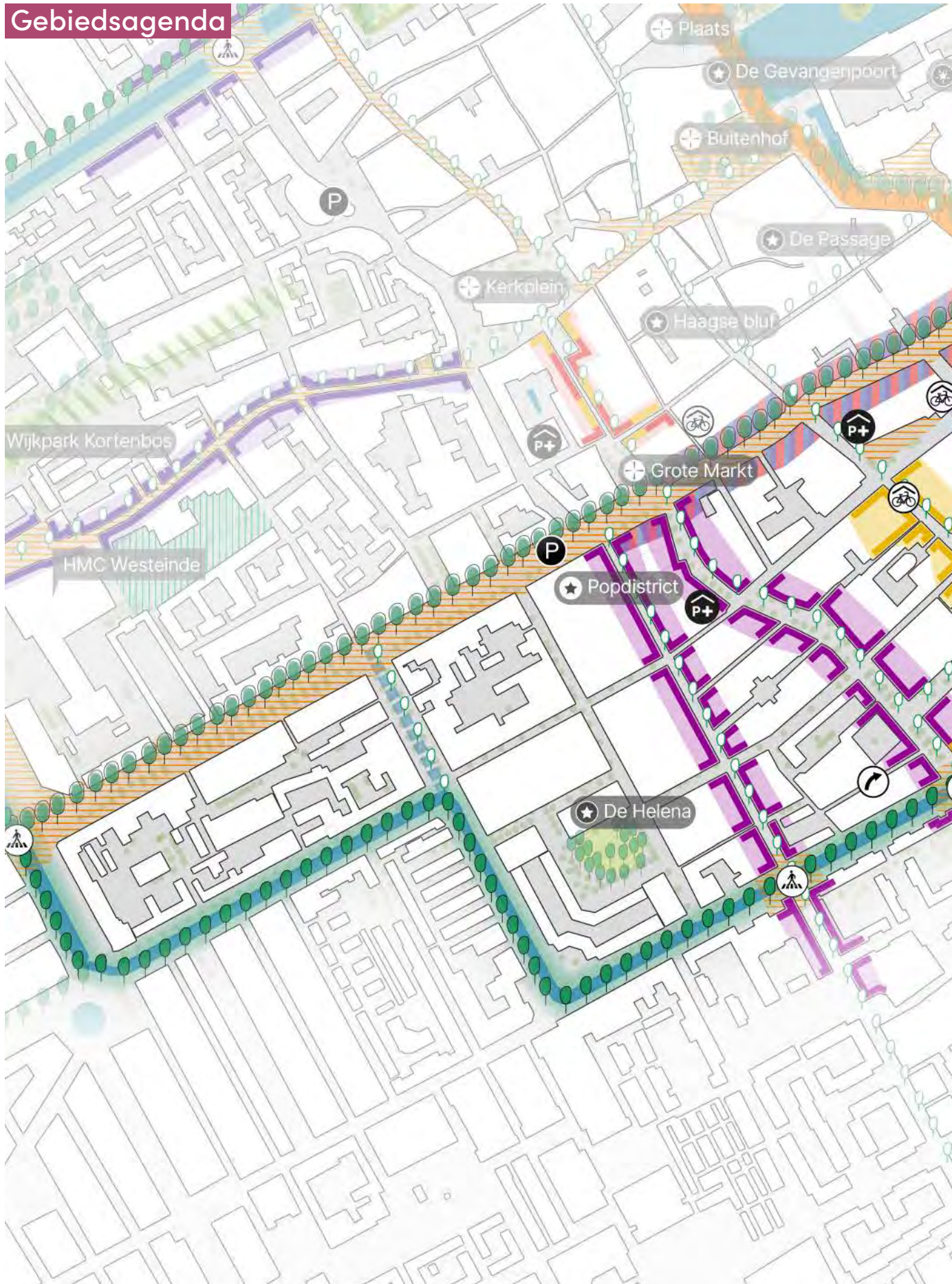
- > Verder versterken en beter profileren van de cultuurhistorische rijkdom van het Oude Centrum. Hierbij valt te denken aan de panden van de Oude Meesters, schilders van de Haagse School of het Spinozakwartier.
- > Inzetten op verdere versterking van de profilering van de Boekhorstraat en Paviljoensgracht als creatieve broedplaats: ruimte voor lokaal MKB, creativiteit, maakindustrie. Daarbij aandacht houden voor het compact houden van de sfeer en functies en het versterken van de verbinding tussen 'hofjes' en 'makers'. Ook inzetten op het vergroten van de reikwijdte van dit profiel door het leggen van de verbinding over de gracht heen, onder andere de Koningstraat.

- > Inzet op beleefbare en recreatieve gracht. Te denken valt aan het vergroten van aanlegmogelijkheden, waterrecreatie, horeca. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de Dunne Bierkade.
- > Verdere versterking van de profilering van Chinatown. Te denken valt aan het beter uitdragen van gevestigde ondernemingen en winkels, publieksfuncties, culturele functies en evenementen. Daarnaast inzetten op het versterken van het Aziatisch culinair profiel, door zowel bestaande kwaliteiten sterker uit te dragen als via samenwerking met ondernemers en eigenaren in te zetten op hoogwaardig culinair niveau.
- > Versterken karakter als dynamische studentenwijk. Hierbij valt te denken aan inzet op aantrekken studenten en starters door (op verdiepingen) passende woonruimte te bieden en door het verbeteren van de fysieke verbindingen met de stationsbuurt (Hollands Spoor, College Campus).
- > Vergroten mogelijkheden avond- en nachthoreca. Hierbij valt met name te denken aan Spui, maar ook de omgeving Wagenstraat.
- > Op passende locaties wonen op de begane grond mogelijk maken.
- > Aandacht voor goede leefbaarheid voor bewoners. Daarbij op orde brengen van 'schoon, heel en veilig'. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar het op termijn komen tot sluiting van het raamsekswerk in de Doubletstraat.

Ruimte

- > Voor voetgangers en fietsers inzetten op sterke hoofdroutes die de Haagse signatuur ademen – in uitstraling en functies – door passende programmering en een uitnodigende stadsentree. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de continuïteit van de Hartlijn (Spui) en de Verlengde Hartlijn (doortrekken route Spui/Pletterijkade naar Binckhorst/CID) en het ontwikkelen van ontbrekende schakels in het wandelnetwerk, zoals de Voldersgracht, Wagenstraat en Paviljoensgracht.
- > Inzet op groene wandelroutes langs de grachten.
- > Versterken verblijfskwaliteit en ontmoetingsfunctie openbare ruimte door meer ruimte te geven aan voetganger en groen. Voorzieningen en woningen in het Oude Centrum blijven voor bestemmingsverkeer bereikbaar, maar (doorgaand) autoverkeer dat geen bestemming heeft in het Oude Centrum wordt ontmoedigd. Dit vraagt keuzes in de ruimte voor (parkeerplaatsen in de openbare ruimte voor) de auto. Voor bewoners er hun bezoekers blijft het mogelijk om met de auto dicht bij hun woning te komen. Parkeren op straat zal niet overal mogelijk zijn, maar daar waar op straat minder parkeerplaatsen zijn, zal ingezet worden op alternatieve parkeermogelijkheden in voorzieningen. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de Prinsegracht, Gedempte Burgwal en Gedempte Gracht. Daarnaast valt voor de Brouwersgracht te denken aan verblauwing (verkennen terugbrengen water) en liggen er voor de omgeving Helena van Doeverenplantsoen kansen in vergroening en versterking van het (woon)programma.
- > Inzet op aantrekkelijke pleinen. Daarbij valt te denken aan herinrichting en vergroening, met het oog op het verbeteren van de verblijfskwaliteit. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de pleinruimte Wagenstraat/Gedempte Gracht (Parkeerplaats Bijenkorf).
- > Inzet op verbreden gebruiksmogelijkheden parkeergarages, bijvoorbeeld door meer ruimte te bieden aan bewoners-parkeren, fietsparkeren, deelmobiliteit en .hubs (mobiliteit, logistiek) en sport (in de parkeergarages en op de daken). Hierbij valt te denken aan de parkeergarages aan de Lutherse Burgwal en de Amsterdamse Veerkade.
- > Verbeteren entrees naar de binnenstad (uitstraling en oversteekbaarheid), zoals de entrees aan de Koningstraat en Spinozabrug.
- > Inzet op een aantrekkelijkere verbinding voor voetgangers in De Voldersgracht en in de Wagenstraat (tussen de Gedempte Gracht en de Grote Marktstraat) via vergroening en het toevoegen van inbandige fietsparkeervoorzieningen.

Legenda gebiedsagenda

- Versterken verblijfskwaliteit openbare ruimte
- Doortrekken en versterken verlengde hartlijn
- Vergroenen en beleefbaar maken gracht
- Versterken hoofdgroenstructuur
- Versterken groen netwerk

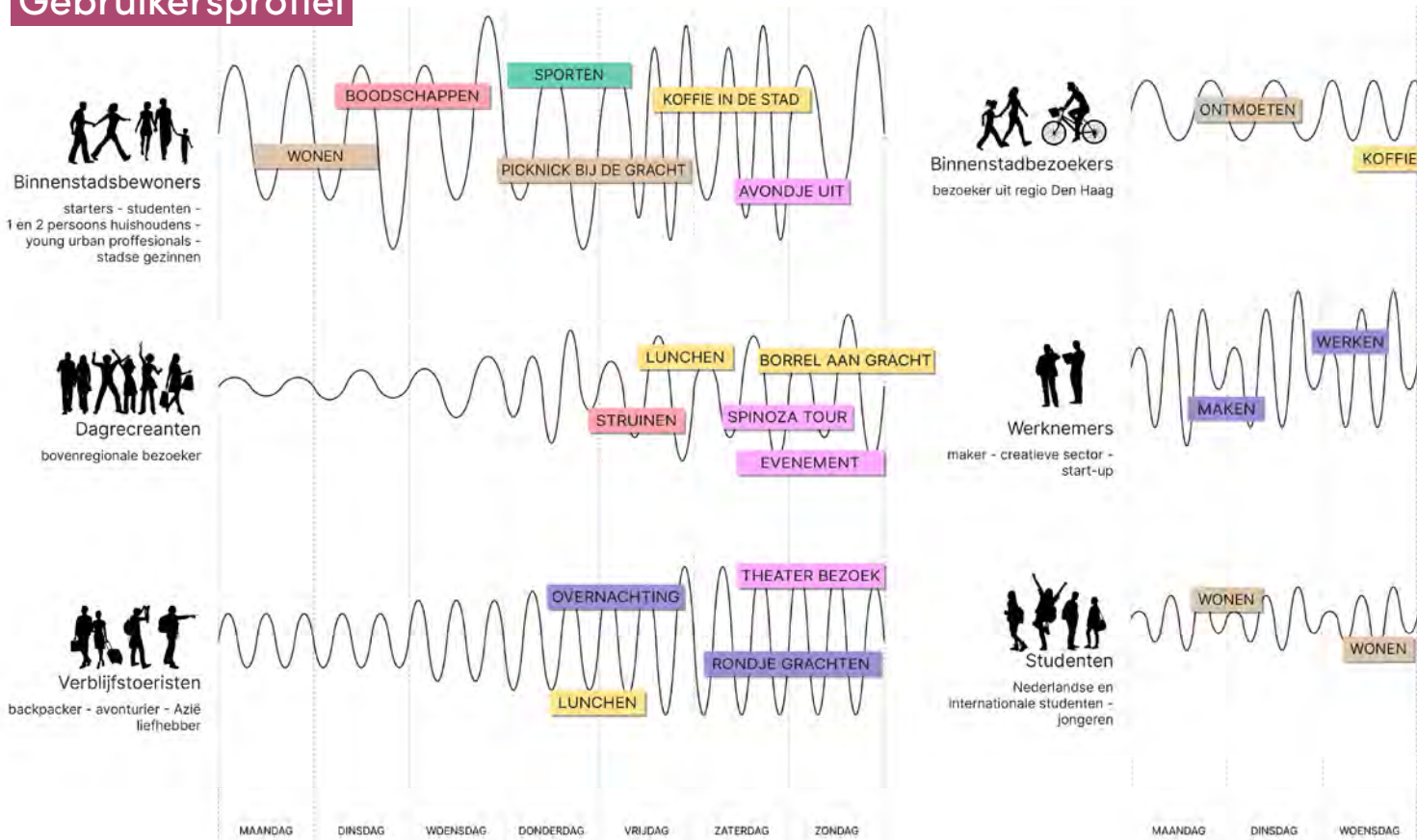
De Haagse binnenstad kent een brede mix aan functies, zowel in de plinten als op de verdiepingen. Op veel plekken functioneert het programma in de plint al goed. Op een aantal plekken kan dit beter en zetten we in op het activeren en/of versterken hiervan. De kleur geeft een indicatie van het programma in de plint, deze is niet limitatief, maar geeft aan waar het accent ligt.

- Activeren/versterken plint: accent op werken en publieksfuncties
- Activeren/versterken plint: accent op horeca
- Activeren/versterken plint: accent op ambacht en maakindustrie
- Verbreden programma
- Toevoegen (in pandige) fietsenstalling
- Bestendigen huidige parkeergarage
- Verbreden gebruiksmogelijkheden parkeergarage
- Kwaliteitsverbetering stadsentrees
- Uitplaatsen prostitutie

Legenda gebiedsprofiel

- Wonen
- Horeca
- Detailhandel
- Cultuur
- Ambacht en maakindustrie
- Onderwijs
- Werken en publieksfuncties
- Zorg

Gebruikersprofiel

Gebiedsprofiel

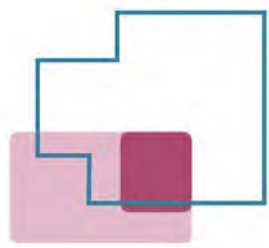
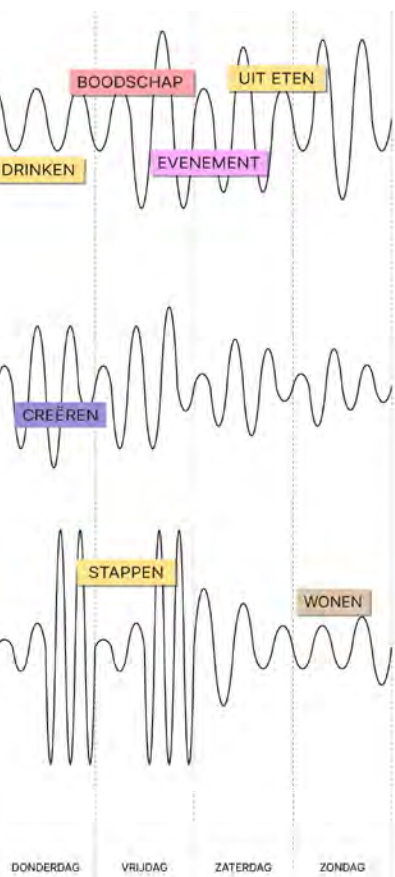
Sterke hoofdroute voor
langzaam verkeer
met Haagse signatuur

Beleefbare
en recreatieve
gracht

Versterking
profilering
Chinatown

GEBIEDSPROFIEL OUDE CENTRUM

Programmatische lijnen

Detailhandel, recreatie en cultuur

Een sterke (bezoekers)economie

Onderwijs en bedrijvigheid

Leren en innoveren verbonden met bestuur politiek en beleid

Creativiteit en ambacht

De maakeconomie hoog in het vaandel

Boekhorststraat als creatieve broedplaats met ruimte voor lokaal MKB, creativiteit en de maakindustrie

GEBIEDSPROFIEL STADSCAMPUS

> STADSCAMPUS

Kenschets

Het sfeergebied Stadscampus is een samenvoeging van de voormalige sfeergebieden Nieuwe Kern en Uilebomen. Het gebied is gelegen tussen de Herengracht, Spui, Uilenbomen en Zwarteweg. Het sfeergebied Stadscampus heeft twee gezichten. Het noordelijke deel kenmerkt zich door de hoogstedelijke sfeer met hedendaagse architectuur, kantoren en de clustering van ministeries, waaronder Justitie, Binnenlandse Zaken, Infrastructuur en Waterstaat en Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Maar ook de Leidse Universiteit is duidelijk herkenbaar in dit gebied. De bouwvolumes zijn hier groter en grover dan in de historische delen van de binnenstad zoals het Museumkwartier of Hofkwartier. In het zuidelijke deel van de Stadscampus heerst een veel meer laagstedelijke sfeer, met lagere dichtheden. Hier heeft de woonfunctie de overhand en is een mengmoes te vinden van verschillende bouwjaren en bouwstijlen. Zo is er historische bebouwing aanwezig langs de grachten, maar ook zijn er de typerende woongebouwen uit de jaren tachtig te vinden evenals enkele - kleine - nieuwbouwontwikkelingen. Het sfeergebied Stadscampus maakt in rap tempo een grote ontwikkeling door. Met name in het gebied rondom de Turfmarkt is

veel nieuwbouw en herontwikkeling te vinden, een van de successen van het vorige binnenstadsplan. Daarnaast kent het sfeergebied ook iconen als het Stadhuis en Amare. Het gehele sfeergebied is nauw verbonden met de ontwikkelingen in CID en Binckhorst. Mede daardoor zal de relevantie van de Stadscampus de komende jaren alleen maar toenemen, zowel voor de binnenstad als voor de metropoolregio Den Haag-Rotterdam. De Stadscampus heeft een sterke internationale oriëntatie; veel internationale bedrijven en ondernemingen hebben hier hun plek gevonden. Daarnaast is het de plek waar kennis- en onderwijsinstellingen hun positie hebben verworven en hun kennis verbinden aan de stad.

Inzet richting 2033

Door de ontwikkelingen in CID en Binckhorst verandert de positie van de Stadscampus de komende jaren. De inzet is om het sfeergebied tot een volwaardige schakel te maken, die de binnenstad verbindt met het Centraal Station, Station Hollands Spoor, CID en Binckhorst. De wens is om de Stadscampus straks een waardige stadsentree te laten zijn voor binnenstadsbezoekers vanuit CID en Binckhorst. De Stadscampus zal de komende jaren sterk verlevendigen, met een hoge dynamiek waar het ook 's avonds levendig is, en daarbij vertrekken vanuit het (internationale) kennis- en beleidsprofiel dat reeds in het sfeergebied geworteld is.

Gebiedsagenda 2033

Funcities en programma

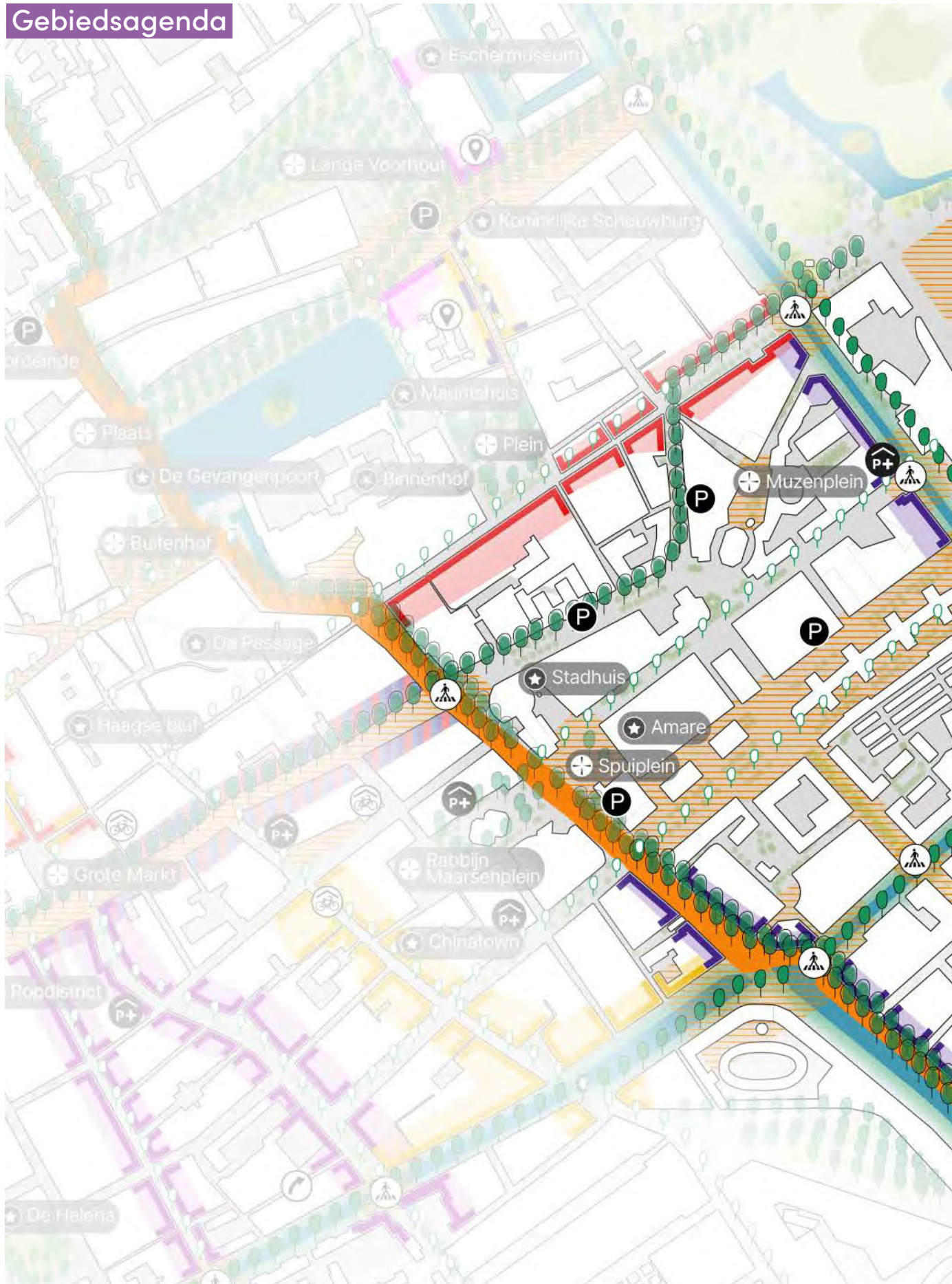
- > Versterken en anticiperen op programmatische verbindingen met omgeving Centraal Station, Station Hollands Spoor en CID, om de invloedssfeer van de binnenstad ook buiten de grachten door te trekken. Daarnaast is ook de inzet op voldoende aanbod van betaalbare werkruimten en dagelijkse publieke voorzieningen van belang.
  - > Versterken cultureel gezicht. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar inzet op ontwikkeling Spuiplein, inclusief Amare, als nieuw cultureel hart van de binnenstad. Daarnaast valt te denken aan aantrekkelijke programmering in de buitenruimte.
  - > Inzet op versterking avondstad. Hierbij valt te denken het toevoegen van publieksfuncties en horeca in de plinten. Dit biedt kansen om al vanaf het station een bruisende binnenstad te ervaren en om de binnenstad meer een plek van en voor studenten te laten zijn.
  - > Inzet op het verder versterken van de ruimte voor en betekenis van onderwijs voor de Stadscampus en de hele Haagse binnenstad. Hierbij valt ook te denken aan het inzetten op een programmatische verbinding met Koninklijke Bibliotheek en onderwijslocaties.
- signatuur ademen – in uitstraling en functies – door in te zetten op vergroening, passende programmering en een uitnodigende stadsentree. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de route Bezuidenhoutseweg/Lange Poten en de langzaamverkeersroute langs de Verlengde Hartlijn (route Trekvlief/Binckhorst/CID). Ook wordt ingezet op het verbeteren van de voetgangersverbinding via de Pletterijstraat naar de Binckhorst
- > Verbeteren entrees naar de binnenstad (uitstraling, vergroening en overstekbaarheid), zoals de stadsentree bij Centraal Station.
  - > Versterken verblijfskwaliteit, sfeer en ontmoetingsfunctie van de openbare ruimte, door meer ruimte te geven aan voetganger en groen. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de omgeving Turfmarkt/Wijnhaven. Daarnaast liggen er kansen in het doortrekken van de groene ader via het Prins Bernhardviaduct.
  - > Verbeteren looproute vanaf de tweede entree van Den Haag Centraal Station langs het Prins Bernhardviaduct en Schedeldoekshaven.
  - > Aandacht voor de leefbaarheid door inzet op een zorgvuldige overgangszone tussen hoogstedelijk, dynamisch binnenstadsmilieu (Uilenbomen) en rustig woongebied (Rivierenbuurt).
  - > Inzet op aantrekkelijke pleinen. Daarbij valt te denken aan herinrichting en vergroening, met het oog op het verbeteren van de verblijfskwaliteit. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar het Muzenplein.

Ruimte

- > Voor voetgangers en fietsers inzetten op sterke hoofdroutes die de Haagse

Gebiedsagenda

Legenda gebiedsagenda

- Versterken verblijfskwaliteit openbare ruimte
- Doortrekken en versterken verlengde hartlijn
- Vergroenen en beleefbaar maken gracht
- Versterken hoofdgroenstructuur
- Versterken groen netwerk

De Haagse binnenstad kent een brede mix aan functies, zowel in de plinten als op de verdiepingen. Op veel plekken functioneert het programma in de plint al goed. Op een aantal plekken kan dit beter en zetten we in op het activeren en/of versterken hiervan. De kleur geeft een indicatie van het programma in de plint, deze is niet limitatief, maar geeft aan waar het accent ligt.

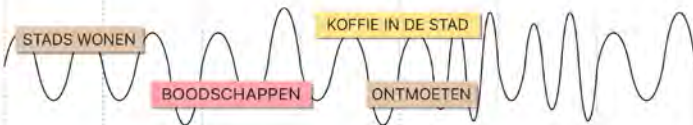
- Activeren/versterken plint: accent op detailhandel
- Activeren/versterken plint: accent op werken en publieksfuncties
- Bestendigen huidige parkeergarage
- Verbreden gebruiksmogelijkheden parkeergarage
- Kwaliteitsverbetering stadsentrees

Legenda gebiedsprofiel

- Wonen
- Horeca
- Detailhandel
- Cultuur
- Ambacht en maakindustrie
- Onderwijs
- Werken en publieksfuncties
- Zorg

Gebruikersprofiel

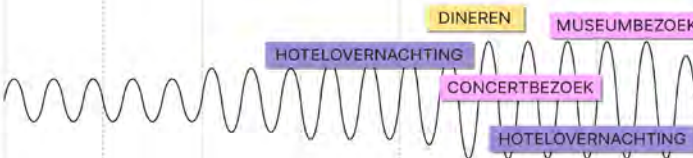
Binnenstadsbewoners
 young urban professionals -
 stedelijke gezinnen - expats -
 studenten

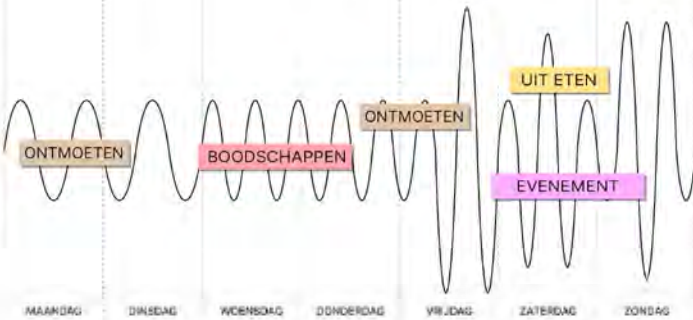
Dagcreanten
 bovenregionale bezoeker

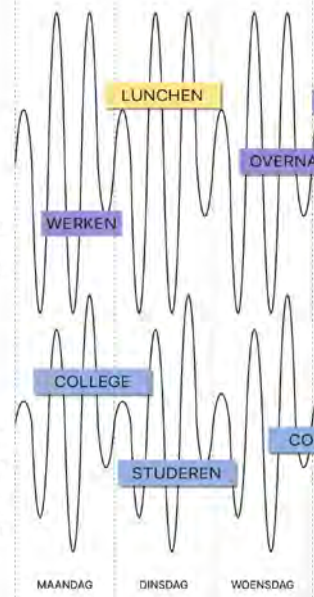
Verblijfsstoeristen
 architectuurliefhebber -
 zakelijke reiziger -
 internationale reiziger

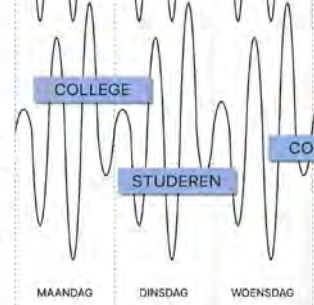
Binnenstadbezoekers
 bezoekers uit regio Den Haag

Werknemers
 kenniswerker - ambtenaren -
 (internationale) ondernemers

Studenten
 Nederlandse en
 internationale studenten -
 jongeren

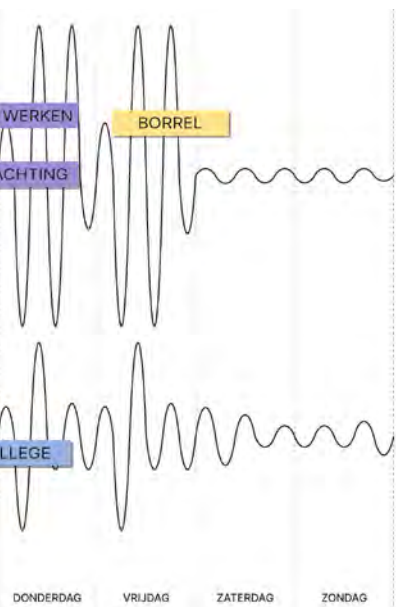

Ruimte voor
 onderwijs-
 functies

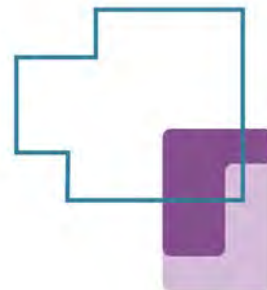
Gebiedsprofiel

Vergroten mogelijkheden
 avond- en nachthoreca

GEBIEDSPROFIEL STADSCAMPUS

Programmatische lijnen

Detailhandel, recreatie en cultuur

Een sterke (bezoekers)economie

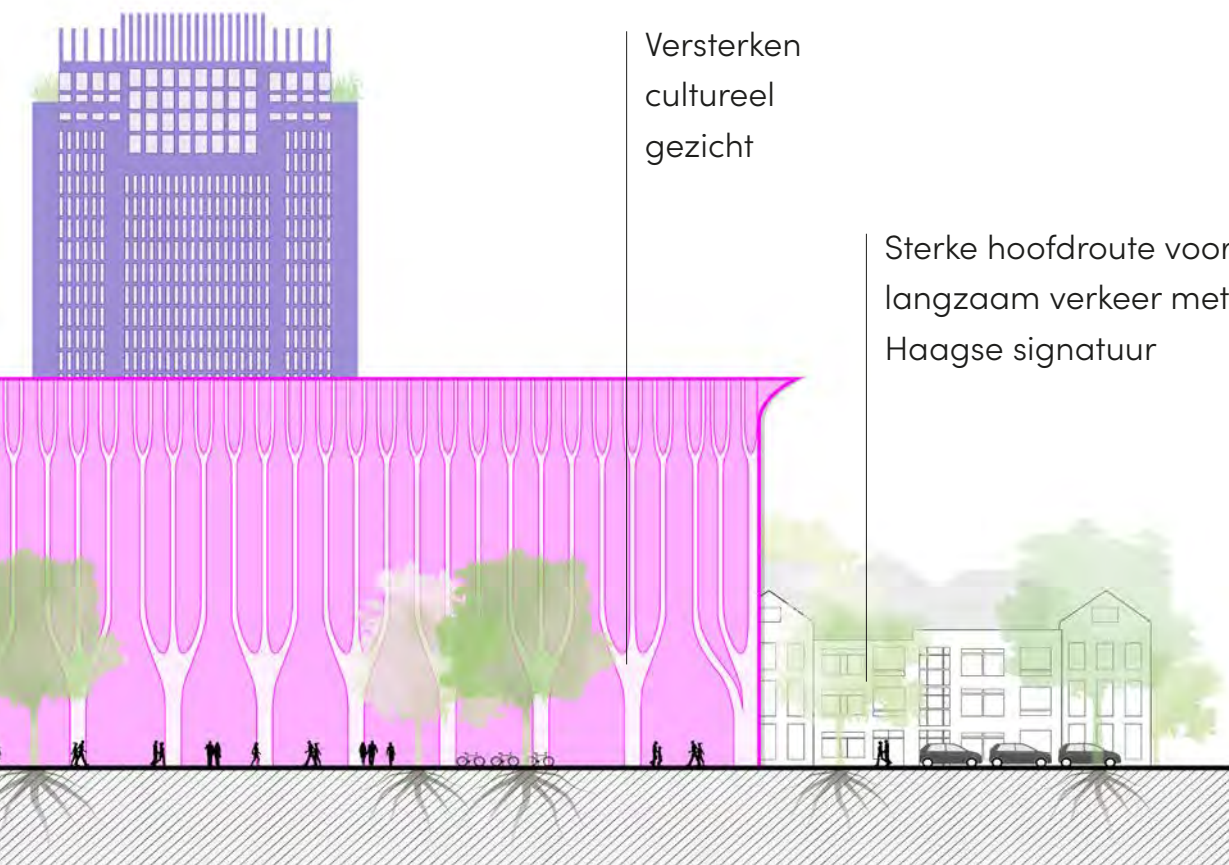
Onderwijs en bedrijvigheid

Leren en innoveren verbonden met bestuur politiek en beleid

Creativiteit en ambacht

De maakeconomie hoog in het vaandel

Versterken
cultureel
gezicht

Sterke hoofdroute voor
langzaam verkeer met
Haagse signatuur

SYQ

MCH Westende
Lijn: 100
Stations: 10

V755

MCH
MCH Westende
Lijn: 100
Stations: 10

GEBIEDSPROFIEL WESTEINDE

> WESTEINDE

Kenschets

Het sfeergebied Westeinde is gelegen tussen de Torenstraat, Veenkade, Prinsegracht en Lijnbaan. De straat Westeinde is een van de oudste invalswegen van Den Haag. Westeinde is een sfeergebied met een unieke positie in de Haagse binnenstad. Dat is niet verwonderlijk, gezien de geschiedenis. Tot in de 17e eeuw had dit gebied een landelijk karakter en waren er enkele kloosters gevestigd. Het gebied binnen de grachten ontwikkelde zich langzaam, er werden korenmolens gebouwd en er ontstonden meer stedelijke voorzieningen, waaronder een armenhuis, het burgerweeshuis en het ziekenhuis. In de 18e en 19e eeuw groeide er een levendige volkswijk. In de naoorlogse periode maakte Westeinde grote veranderingen door. Grotere bedrijven en instanties verdwenen en een deel van dit sfeergebied werd gesloopt om ruimte te

maken voor nieuwe naoorlogse woningbouw. Dit naoorlogse karakter is wat het huidige sfeergebied Westeinde kenmerkt. Ook het groene Wijkpark Kortenbos ontstond in deze periode. Het ziekenhuis is uitgegroeid tot het Haaglanden Medisch Centrum, het grootste binnenstedelijke ziekenhuis van Nederland. Door al deze ontwikkelingen is in Westeinde een diversiteit aan bouwperiodes en -stijlen te vinden. Bijzonder genoeg voert de woonfunctie nog altijd de boventoon: het is er betaalbaar wonen binnen de grachten.

Inzet richting 2033

Richting de toekomst is het versterken van de gezonde leefomgeving in Westeinde van belang zodat het een plek blijft waar je goed en betaalbaar woont. Doel is wel om het sfeergebied verder te vergroenen en hierbij de positie van Wijkpark Kortenbos beter te benutten. Daarnaast is er de wens om het profiel en de positie van de straat Westeinde te versterken tot een dynamische binnenstadsstraat en daarbij in te zetten op een opwaardering in verblijfskwaliteit, zodat er een volwaardige en aantrekkelijke entree aan de westkant van de binnenstad kan groeien.

Gebiedsagenda 2033

Functies en programma

- > Inzet op meer ruimte voor kleinschalige en betaalbare werkruimtes (begane grond en verdiepingen) voor ambacht en startups, waarbij ook te denken valt aan een verbinding met zorg. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de straat Westeinde. Daarnaast is er de inzet om het programmatisch profiel van de straat te versterken en daarbij voldoende aandacht houden voor dagelijkse publieke voorzieningen.
  - > Inzet op het verbeteren van de bereikbaarheid en vindbaarheid van Wijkpark Kortzenbos. Ook is er inzet op het vergroten van het aantal 'ogen op het park', in het kader van de sociale veiligheid, en het bieden van meer ruimte voor sport en recreatie in een groene omgeving. Hierbij valt te denken aan een koppeling met zorg.
  - > Versterken profilering van Westeinde als plek voor onderwijs en werk(ervarings)plekken in de zorg.
  - > Inzet op het behoud van betaalbaar wonen in Westeinde en op passende locaties inzetten op wonen op de begane grond.
- signatuur ademen – in uitstraling en functies – door in te zetten op vergroening, passende programmering en een uitnodigende stadsentree. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar de route Westeinde/Buitenhof en de route Prinsegracht – Grote Marktstraat.
- > Versterken verblijfskwaliteit, sfeer en ontmoetingsfunctie van de openbare ruimte, door meer ruimte te geven aan voetganger, fiets en groen. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar het Westeinde. Meer ruimte voor voetgangers, de fietser en groen betekent dat parkeren op straat niet overal mogelijk zal zijn, maar daar waar op straat minder parkeerplaatsen zijn, zal ingezet worden op alternatieve parkeermogelijkheden. Voorzieningen en woningen in het sfeergebied Westeinde blijven voor bestemmingsverkeer bereikbaar, maar (doorgaand) autoverkeer dat geen bestemming heeft in dit sfeergebied wordt ontmoedigd. Voor bewoners er hun bezoekers blijft het mogelijk om met de auto dicht bij hun woning te komen.
  - > Inzet op groene wandelroutes langs de grachten.
  - > Verbeteren wandelverbindingen met Energiekwartier.
  - > Verbeteren entrees naar de binnenstad (uitstraling en oversteekbaarheid), zoals de entrees aan de Noordwal/Veenkade, Westeinde en Prinsegracht.

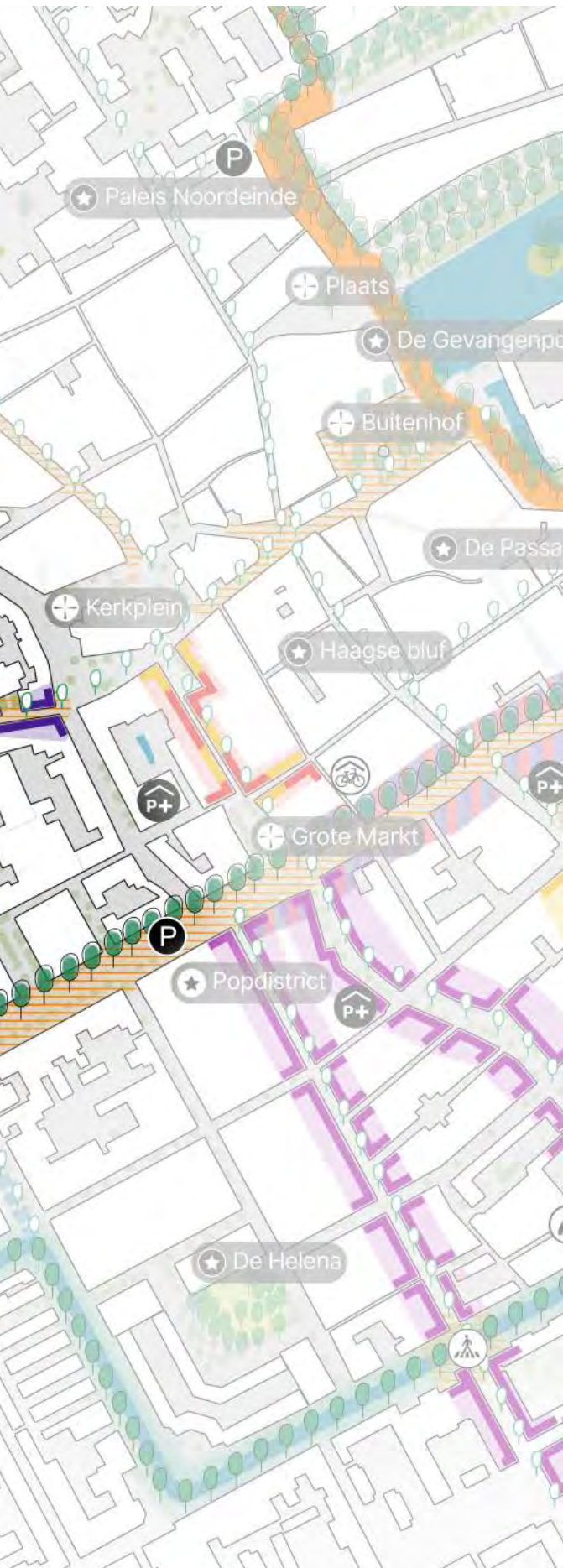
Ruimte

- > Voor voetgangers en fietsers inzetten op sterke hoofdroutes die de Haagse

Gebiedsagenda

Legenda gebiedsagenda

- Versterken verblijfskwaliteit openbare ruimte
- Vergroenen en beleefbaar maken gracht
- Versterken hoofdgroenstructuur
- Versterken groen netwerk

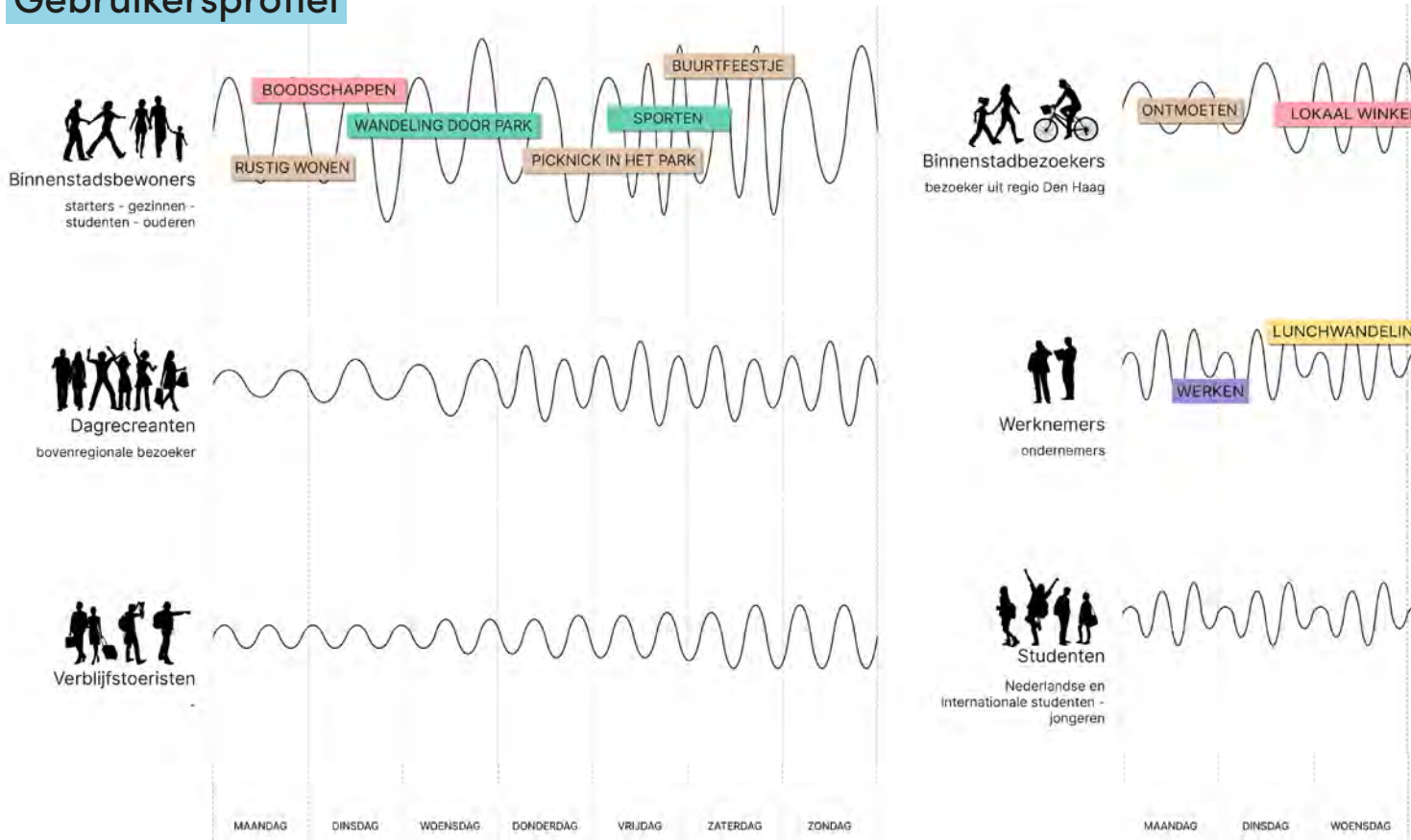
De Haagse binnenstad kent een brede mix aan functies, zowel in de plinten als op de verdiepingen. Op veel plekken functioneert het programma in de plint al goed. Op een aantal plekken kan dit beter en zetten we in op het activeren en/of versterken hiervan. De kleur geeft een indicatie van het programma in de plint, deze is niet limitatief, maar geeft aan waar het accent ligt.

- Activeren/versterken plint: accent op werken en publieksfuncties
- Bestendigen huidige parkeergarage
- Kwaliteitsverbetering stadsentrees
- Verbeteren vindbaarheid wijkpark Kortenbos
- Verkennen kansen voor vergroening

Legenda gebiedsprofiel

- Wonen
- Horeca
- Detailhandel
- Cultuur
- Ambacht en maakindustrie
- Onderwijs
- Werken en publieksfuncties
- Zorg

Gebruikersprofiel

Gebiedsprofiel

GEBIEDSPROFIEL WESTEINDE

Programmatische lijnen

Detailhandel, recreatie en cultuur

Een sterke (bezoekers)economie

Onderwijs en bedrijvigheid

Leren en innoveren verbonden met bestuur politiek en beleid

Creativiteit en ambacht

De maakeconomie hoog in het vaandel

Sterke hoofdroute
voor langzaam
verkeer met
Haagse signatuur

5

BRUG NAAR DE UITVOERING

HOE WERKEN WE TOE NAAR HET
GESCHETSTE TOEKOMSTBEELD
RICHTING 2033? WAT IS ER NODIG OM
GEZAMENLIJK RESULTATEN TE BOEKEN
EN WIE STAAT DE KOMENDE JAREN
WAARVOOR AAN DE LAT?

Het Binnenstadsplan 2033 zet voor iedereen die bij de binnenstad is betrokken, een nieuwe stip op de horizon. Het maakt duidelijk wat Den Haag op de lange termijn wil bereiken met de binnenstad én het scheidt een stevig kader voor het omgaan met dynamieken en vraagstukken die zich onderweg zullen voordoen.

In dit hoofdstuk slaan we de brug tussen het toekomstbeeld en de essentiële ingrediënten en instrumenten om het richting 2033 concreet gestalte te geven. We starten met de hoofdlijnen van de eerste gemeentelijke uitvoeringsagenda waarin we onze aanpak concreet uiteenzetten. Daarna gaan we in op de samenwerkingsrelatie tussen de gemeente en de private binnenstadspartners. We lichten toe hoe we deze verder gaan ontwikkelen en organisatorisch nog beter verankeren. We beschrijven vervolgens de voornaamste uitvoeringsinstrumenten van het Binnenstadsplan 2033: het uitvoeringsconvenant en de gezamenlijke financiële afspraken. Tot slot geven we weer hoe we de ontwikkelingen gaan monitoren en dat we successen met de stad willen vieren!

5.1 Uitvoerings- agenda 2023 – 2026

Uitvoeringsagenda 2023 - 2026

Het Binnenstadsplan 2033 is een door de gemeenteraad vastgesteld kaderstellend document en dé leidraad voor de integrale ontwikkeling van de Haagse binnenstad richting 2033. Het Binnenstadsplan vormt daardoor ook de basis voor alle relevante investeringen in het gebied in de komende jaren, en voor onze samenwerking. Bij elk nieuw college van burgemeester en wethouders wordt bepaald welke concrete activiteiten er in die periode worden uitgevoerd. Deze worden vastgelegd in een – apart vast te stellen – gemeentelijke uitvoeringsagenda. In de eerste uitvoeringsagenda nemen we naast het Binnenstadsplan 2033 en het Coalitieakkoord als uitgangspunt ook het ingediende raadsinitiatief voor het Oude Centrum mee. Deze agenda bevat in ieder geval de volgende impulsen:

> Integraal plan openbare ruimte binnenstad

De gemeente stelt op basis van het Binnenstadsplan 2033 een 'Integraal plan openbare ruimte binnenstad' op. Dit continueert enerzijds de koers van het vorige mobiliteitsplan (waaronder vergroting van het voetgangersgebied) én het is een voortzetting van de Kern Gezond/De Kern Bijzonder. Dit integrale plan herdefinieert de herinrichting en gebruik van de openbare ruimte en bevat stevige keuzes om de binnenstad klimaatbestendig te maken. Het plan bevat in ieder geval de volgende onderwerpen: de positie en ruimte voor voetgangers, uitwerking rol en positie van fietsers, betere regionale bereikbaarheid, ov-routes en snelheid, de Schaalsprong OV, vergroening, klimaatadaptieve maatregelen, de eisen van de ondergrond, de noodzaak voor extra ondergrondse/inpandige/openbare ruimte stallingen voor fietsen en scooters (en de handhaving), de ruimte voor terrassen, markten en evenementen, de omvang van het verkeersluwe gebied en de handhaving daarvan (pollers/camera's). Dit integrale plan openbare ruimte binnenstad wordt ook voorzien van een Investeringsprogramma.

> Strategisch locatiebeleid

We continueren, versterken en verrijken de identiteit en de programmering van de sfeergebieden. Hiervoor ontwikkelen we strategisch locatiebeleid waarmee we kunnen sturen en bevorderen dat de juiste programma's op de juiste plek(ken) landen in de binnenstad.

> Beheer, onderhoud en veiligheid

We zetten de komende jaren stevig in op een binnenstad die schoon, heel en veilig is. Immers de 'waardering' van het gebied hangt niet alleen af van aanpassingen zoals meer groen of betere voetgangersroutes. Ze hangt ook sterk samen met de uitstraling van de openbare ruimte. Onderhoud, schoonmaak en handhaving spelen hierin een grote rol, denk maar aan uitstallingen en zwerf fietsen.

5.2 Samenwerking en organisatie

Het Binnenstadsplan 2033 is een gezamenlijke productie van alle binnenstadspartners en is in samenspraak met de hele (binnen)stad ontwikkeld. Ook de uitvoering van de plannen doen we gezamenlijk. We koesteren onze al jarenlang bestaande publiek-private samenwerking en zijn trots op onze sterke basis. Richting 2033 bouwen we hier graag verder op voort.

Onze gebiedsgerichte, integrale en consequente wijze van samenwerken aan de binnenstad stoelt op drie randvoorwaarden. Dit zijn:

- > 1. Integraal aansturen van ontwikkelingen en opgaven;
- > 2. Publiek-privaat samenwerken;
- > 3. Versterken van het binnenstadsmanagement.

1. Integraal aansturen van ontwikkelingen en opgaven

Integraal, gebiedsgericht werken is een belangrijke randvoorwaarde voor een vitale binnenstad. Nergens anders in de stad komen zoveel verschillende gebruikers en functies zo intensief samen als in de binnenstad. Dat betekent dat iedere ingreep en elke beleidsmatige beslissing direct van invloed is op meerdere gemeentelijke afdelingen, diensten en bestuurdersportefeuilles.

Het Binnenstadsplan 2033 is het resultaat van een nauwe samenwerking tussen alle relevante stakeholders van de binnenstad. Vrijwel alle partijen werkten ook in de voorgaande decennia al intensief samen, wat de basis van dit plan nog verder verstevigt. De private binnenstadspartners hebben de gemeente verzocht de uitvoering integraal aan te sturen. Dit zou kunnen door de aanstelling van een integraal eindverantwoordelijke programmamanager Binnenstad binnen de gemeente die de programma's en projecten die voortkomen uit het Binnenstadsplan 2033 en de Uitvoeringsagenda 2023-2026 coördineert en uitvoert.

2. Publiek-privaat samenwerken

Vormgeven van een levendige, aantrekkelijke en toekomstbestendige binnenstad vraagt om een sterke publiek-private samenwerking. Den Haag kan hierin op een lange geschiedenis bogen: al sinds 1992 werken de gemeente Den Haag en Stichting Binnenstad Den Haag succesvol samen in de binnenstad.

Een belangrijke succesfactor is dat we allemaal opereren vanuit één gezamenlijke visie. Deze herijken en vernieuwen we - in de vorm van een nieuw binnenstadsplan - iedere tien jaar. Fundamenteel uitgangspunt in ieder binnenstadsplan is: gedeeld eigenaarschap. Ook de ontwikkeling van het Binnenstadsplan 2033 was een gemeenschappelijk initiatief.

3. Versterken van het binnenstadsmanagement

Onze jarenlange en beproefde ervaring met publiek-privaat samenwerken, de tijdgeest en veranderende functie van de binnenstad én het nieuwe binnenstadsplan verhogen het ambitieniveau van het Haagse binnenstadsmanagement richting 2033. We vinden het belangrijk om onze samenwerkingsrelatie nog verder te verdiepen en het binnenstadsmanagement op een nog krachtiger leest te zetten. De bestaande samenwerking is hiervoor een inspirerend vertrekpunt. Onze eenstemmigheid over de uitgangspunten voor de publiek-private samenwerking en de nieuwe organisatiestructuur (zie kader Advies Binnenstadsmanagement) benadrukt dit.

ONZE UITGANGSPUNTEN ZIJN:

- > *Eén professioneel publiek-privaat samenwerkingsplatform.* Oftewel: professionaliseren van de samenwerking in één integraal platform, waarin voortaan alle initiatieven voor de binnenstad samenkomen;
- > *Iedereen draagt structureel (financieel) bij.* Oftewel: stimuleren van professionele ondernemers- en vastgoedcollectieven en structurele collectieve investeringen;
- > *Zichtbaarheid en communicatie (online en offline).* Oftewel: optimaal positioneren van de binnenstad en de stakeholders en goede onderlinge uitwisseling van informatie en communicatie;
- > *Vergroten betrokkenheid.* Oftewel: verder versterken van de betrokkenheid van individuele ondernemers en organisaties bij de binnenstad.

ADVIES BINNENSTADS- MANAGEMENT

Binnenstadsmanagement speelt een cruciale rol bij een succesvolle publiek-private samenwerking. De gemeente Den Haag en Stichting Binnenstad Den Haag hebben zich daarom uitvoerig laten adviseren over het functioneren van de *Publiek Private Samenwerking Binnenstad Den Haag*, op zoek naar ruimte en mogelijkheden voor verdere verbetering. In 2021 en in het voorjaar van 2022 vonden gesprekken en bijeenkomsten plaats met alle private binnenstadspartners en de gemeente. Op basis hiervan is een concreet en onafhankelijk advies opgesteld, met aanbevelingen voor:

- > een toekomstbestendige, effectieve en efficiënte organisatie en werkwijze van de samenwerkende publieke en private partijen in de binnenstad;
- > een structurele financiering van de gezamenlijke projecten.

Alle betrokken binnenstadspartners hebben zich (in juli 2022) unaniem voor dit *Advies Binnenstadsmanagement* uitgesproken. Het advies wordt in gezamenlijkheid uitgewerkt en geïmplementeerd. In de loop van 2023 wordt de nieuwe organisatiestructuur samen met de binnenstadspartners verder vormgegeven.

Stichting Binnenstadsmanagement Den Haag

In lijn met het Advies Binnenstadsmanagement wordt een nieuwe stichting opgericht: *Stichting Binnenstadsmanagement Den Haag*. De functie van de stichting is ‘één loket voor de binnenstad’ vormen. De stichting fungeert op strategisch niveau als samenwerkingsplatform, en tactisch-operationeel als

uitvoeringsorganisatie. De ‘bemensing’ van het loket werkt op beide niveaus integraal, efficiënt en overzichtelijk samen. In de nieuwe stichting smelten Stichting Binnenstad Den Haag, Stichting Bureau Binnenstad en Stichting Marketing Haagse Binnenstad samen. Marketing Haagse Binnenstad wordt een onderdeel van de uitvoeringsorganisatie van de nieuwe stichting.

> STRATEGISCH

BINNENSTADSMANAGEMENT DEN HAAG
Samenvoeging Stichting Binnenstad, Bureau Binnenstad en Marketing Haagse Binnenstad

- > Bestuur
- > Agendaleden

Raad van Advies

Vaste kern en flexibele schil

Strategisch Beraad Binnenstad

Overleg tussen vertegenwoordiging private partijen en vertegenwoordiging B&W

Gemeentelijk verbindingsofficier

> TACTISCH: OPERATIONEEL

UITVOERINGSORGANISATIE

- > Binnenstadsmanagement
- > Samenwerkingspartners

Tactisch Beraad Binnenstad

Overleg tussen uitvoeringsorganisatie, gemeentelijke diensten (ambtelijk niveau) en evt. private partijen

STICHTING BINNENSTADSMANAGEMENT DEN HAAG

De ambitie van de gemeente en de samenwerkende private partijen in het bestuur van de nieuwe Stichting Binnenstadsmanagement Den Haag, is om elkaar richting 2033 zoveel mogelijk te versterken en over de hele linie samen te werken. Belangrijke aandachtsvelden van de nieuwe

stichting zijn onderwerpen als marketing en promotie, evenementen, bezoekerseconomie, stedelijke transformatie, verblijfskwaliteit, schoon-heel-veilig en bereikbaar, digitalisering en professionalisering van de samenwerking.

IDEEËN EN INITIATIEVEN GEZOCHT!

De binnenstad is van en voor iedereen! Daarom nodigen we bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, vastgoedeigenaren, cultuurmakers, dienstverleners, ontwikkelaars, kortom: iederéén die zich bij de binnenstad betrokken voelt, uit om bij te dragen aan de toekomst van de binnenstad. Binnenstadsplan 2033 is daarvoor het speelbord. Ook ondersteunen we, vooruitlopend op de eerste structurele veranderingen, vanaf dag 1 zoveel mogelijk 'beweging' richting 2033. Dus: heb je een idee of ben je enthousiast over een initiatief in jouw omgeving, trek dan aan de bel!

Haagse placemaking

De Haagse placemaking-aanpak, is erop gericht om mensen te helpen hun eigen woon- en leefomgeving te verbeteren. De doelgroep bestaat uit mensen en partijen die aan de slag willen in de publieke ruimte, waaronder bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, marktpartijen, corporaties en ambtenaren. Placemaking kan op de korte én lange termijn van meerwaarde zijn voor de binnenstad. Denk bijvoorbeeld aan experimenten met een tijdelijke inrichting van een straat of plein, die bruikbare inzichten kunnen opleveren voor een structurele nieuwe invulling. De gemeente kan initiatieven stimuleren door bijvoorbeeld *challenges* uit te schrijven.

Transformatie stimuleren

Publieke middelen kunnen helpen om eigenaren en ondernemers te stimuleren mee te werken aan een transformatie. Denk aan een gevelsubsidie en verplaatsingssubsidie. Of de financiering van een trapopgang om een bovenverdieping geschikt te maken voor bewoning. Ook kunnen publieke middelen de winkelfunctie van bepaalde panden versterken, zoals subsidies voor het samenvoegen van panden, verbetering en uitstraling van een winkelpand en verfraaiing van de buitenruimte. In de Spuistraat wordt bijvoorbeeld al gewerkt met een gevelaanpak en gebiedstransformatie. Daarnaast continueren we de Vastgoedaanpak Binnenstad, die bestaat uit:

- > Strategisch locatiebeleid;
- > Leegstandsmanagement;
- > Gebiedsgerichte aanpak winkelgebieden.

5.3 Uitvoeringsconvenant

Gedurende de looptijd van het Binnenstadsplan 2033 stellen we, in lijn met de Haagse traditie, elke vier jaar een nieuw uitvoeringsconvenant op. Hierin leggen we afspraken vast over de uitvoering van onze gezamenlijke ambities op het vlak van: activiteiten, samenwerking, financiering, planning en verwachte inzet. In het convenant staan per uitvoeringsperiode doelstellingen, concrete projecten en trekkers genoemd (gemeente Den Haag of Stichting Binnenstadsmanagement Den Haag). Het eerste convenant beslaat de periode 2023 – 2026 en stellen we op nadat de gemeenteraad het Binnenstadsplan 2033 heeft vastgesteld. Ook wordt er een (tienjarige) samenwerkingsovereenkomst afgesloten tussen het bestuur van de Stichting Binnenstadsmanagement Den Haag en het college van B&W.

5.4 Financiering

De financiering van het Binnenstadsplan 2033 is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle binnenstadspartners. Ze kan voor een deel worden gedekt uit de reguliere programmabegroting van de gemeente. De gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders besluiten welke gemeentelijke financiering aanvullend beschikbaar is voor initiatieven die bijdragen aan de beoogde ontwikkeling van de binnenstad. De financiële gemeentelijke dekking van de reeds lopende of nieuwe projecten wordt conform programmasturing gevonden. De bestaande projecten worden binnen de reeds gereserveerde budgetten gerealiseerd. Voor nieuwe projecten volgen nader uitgewerkte dekkingsvoorstellen conform de financiële spelregels. In de uitvoeringsagenda wordt dit nader uitgewerkt. Daarnaast zijn er de volgende financieringsbronnen:

> Investerings door private partijen

De private partijen hebben de afgelopen jaren veel in de Haagse binnenstad geïnvesteerd. Naast investeringen in nieuwe concepten en aanpassingen in en aan panden, hebben ondernemers en vastgoedeigenaren, door middel van bedrijveninvesteringszones (BIZ) geïnvesteerd in de marketing, evenementen en aankleding van de binnenstad. Onze ambitie is om naar een situatie te groeien waarin alle vastgoedeigenaren en alle ondernemers financieel bijdragen aan voor hen profijtelijke collectieve activiteiten en investeringen in de binnenstad. We onderzoeken hiervoor een passende financieringsvorm. Omdat het introduceren van een nieuw financieringsmodel tijd kost, zullen de bestaande ondernemers- en eigenarencollectieven in de binnenstad bij aanvang van deze uitvoeringsperiode hun krachten en financiële middelen eerst bundelen via Stichting Binnenstadsmanagement Den Haag. Dit zorgt voorlopig en op korte termijn al voor meer slagkracht.

> Subsidies en fondsen

Nadat de gemeenteraad het Binnenstadsplan 2033 heeft vastgesteld, doen we een subsidiescan (gemeentelijk, provinciaal, nationaal, Europees) om zoveel mogelijk extra financiële middelen te identificeren. De gevonden subsidies en fondsen nemen we op in de uitvoeringsprogramma's.

5.5 Monitoring

We gebruiken de doelstellingen uit hoofdstuk 2 voor de ontwikkeling van een Binnenstadsmonitor 2033. Dit dashboard geeft integraal weer hoe de Haagse binnenstad zich de komende jaren ontwikkelt. Het maakt gebruik van een combinatie van metingen. De bevindingen helpen te evalueren in hoeverre we doelstellingen halen, om zo nodig bij te sturen of te intensiveren en om successen te delen. Ook biedt de Binnenstadsmonitor 2033 de gelegenheid om te reflecteren op nieuwe ontwikkelingen in Den Haag en daarbuiten en de eventuele impact daarvan op onze ambities. Hierna doen we een aanzet voor de monitoring; in 2023 wordt dit nader uitgewerkt in samenwerking met de private partijen.

Wat gaan we monitoren en hoe?

Om te kunnen monitoren, hebben we geschikte indicatoren nodig. We kiezen een breed palet onderwerpen en perspectieven. Gedurende de looptijd van het Binnenstadsplan 2033 houden we hier zoveel mo-

gelijk aan vast, om goed te kunnen vergelijken. Voortschrijdend inzicht kan ertoe leiden dat we wél indicatoren toevoegen.

Objectief en subjectief

We monitoren met een mix van objectieve en subjectieve indicatoren: én welke feitelijke ontwikkelingen er plaatsvinden in de binnenstad, én hoe de binnenstad wordt ervaren. Bijvoorbeeld in het geval van fietsbereikbaarheid, kunnen we kiezen voor het meten van het aantal extra inpandige fietsenstallingen (objectief) in combinatie met de mate van fietsvriendelijkheid volgens gebruikers van de binnenstad (subjectief).

Indien mogelijk en relevant, combineren we per onderwerp objectieve met subjectieve indicatoren. Dit geeft een indruk in hoeverre feitelijke veranderingen ook als zodanig door de binnenstadgebruikers worden ervaren. Voor sommige onderwerpen vinden we objectiviteit belangrijker dan beleving.

Onderwerp	Objectief	Subjectief
Aantrekkelijkheid binnenstad	Aantal bezoekers	Waardering van de binnenstad door bezoekers en bewoners
'Leesbaarheid' binnenstad	Bezoekersstromen	Ervaren vindbaarheid van bezienswaardigheden volgens bezoekers
Diversiteit aanbod	Feitelijke verdeling van winkels, horeca, cultuur, etc.	Ervaren diversiteit van het aanbod
Evenementenaanbod	Frequentie, aard en spreiding van evenementen	Waardering van het evenementenaanbod
Vergroening	% Groen dakoppervlak en kroonoppervlak bomen	Groenbeleving
Fietsbereikbaarheid	Aantal fietsenstallingen	Ervaren fietsvriendelijkheid

ONDERWERPEN MET MOGELIJKE OBJECTIEVE EN SUBJECTIEVE INDICATOREN

Slim combineren

We maken slim gebruik van bestaande metingen. Er zijn al veel data beschikbaar over de Haagse (binnen)stad, waaronder de vorige Binnenstadsmonitor. Waar nodig en mogelijk, voegen we extra vragen toe aan bestaande onderzoeken (zoals enquêtes voor bewoners en bezoekers).

We koppelen gegevens, zodat we in voorkomende gevallen causale verbanden kunnen leggen. Hierdoor kunnen we bijvoorbeeld vaststellen of de aanleg van

extra fietspaden tot andere gedragspatronen van fietsers leidt. Of dat het verplaatsen van activiteiten of evenementen leidt tot een andere spreiding van bezoekers in tijd en ruimte.

We hebben de ambitie één overkoepelend digitaal dashboard (zoals een Digital Twin) te bouwen, dat alle informatie over de (binnen)stad overzichtelijk presenteert. Alle stakeholders kunnen hiermee op ieder moment (real time) inzage krijgen in relevante ontwikkelingen.

Digital Twin

De gemeente Den Haag ontwikkelt aan de kust van Scheveningen een Living Lab om te leren hoe digitalisering en technologische oplossingen kunnen bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke, economische en sociale opgaven van de stad. Een van deze technologische toepassingen is een *Digital Twin* dashboard waarin (live) data wordt gevisualiseerd en kan worden geanalyseerd. Als eerste stap wordt gekeken naar voetgangersdata en fietsdata om bijvoorbeeld te ondersteunen bij de beheersing van piekdrukke. In deze Digital Twin is onder andere informatie samengebracht uit 1600 telpunten voor fietsers, real-time locatie van bussen, tram en treinen, het fietsnetwerk, fietspaden, fietsenstallingen en de bereikbaarheid van hotspots.

Reflecteren op bevindingen

De Raad van Advies van de Stichting Binnenstadsmanagement bespreekt met een bepaalde regelmaat de voortgang van de ontwikkelingen in de binnenstad en reflecteert op de resultaten uit de Binnenstadsmonitor 2033. De Raad van Advies vertegenwoordigt verschillende belangen uit de (binnen)stad.

5.6 Successen vieren

Mijlpalen, resultaten en successen vieren we als ze zich voordoen. Groot en publiekelijk als het past, klein en ingetogen als dat beter is. Stilstaan bij succes zien we als een katalysator van het Binnenstadsplan 2033. Het vergroot de kennis over wat we aan het doen zijn en het versterkt de beleving dat de Haagse binnenstad van iedereen is. Ook voedt het delen van behaalde doelen het enthousiasme van de binnenstadspartners. We kiezen voor storytelling via onze eigen en de collectieve *social media*, en voor *free publicity* in de vorm van persberichten en -events. De Binnenstadsborrel, die een paar keer per jaar plaatsvindt, kan zich hier bijvoorbeeld goed voor lenen. En...als we het goed doen, kan de hele stad ervan leren.

BIJLAGEN

- BIJLAGE 1** - OVERZICHT GERAADPLEEGDE EXPERTS
- BIJLAGE 2** - OVERZICHT PARTICIPATIETRAJECT
- BIJLAGE 3** - RESULTATEN BINNENSTADSLAB ONLINE
- BIJLAGE 4** - BRONVERMELDINGEN

BIJLAGE 1:

OVERZICHT

GERAADPLEEGDE

EXPERTS

Ter voorbereiding op de ontwikkeling van het Binnenstadsplan: zijn er door Stichting Binnenstad en de gemeente Den Haag gesprekken gevoerd met onderstaande experts over onderwerpen die van belang zijn voor de (Haagse) binnenstad. De inzichten uit deze gesprekken zijn gebruikt tijdens het participatietraject en bij het schrijven van Binnenstadsplan 2033.

Lot Frijling

Eigenaar Yellow Concepts

Marcel Goossens

Directeur DST experience agency

Emilie Gordenker

Voormalig directeur Mauritshuis

Sascha Hoogendoorn

o.a. Directeur Mobility Innovation Centre Delft

Pieter Hooimeijer

Hoogleraar sociale geografie en planologie Universiteit Utrecht

Jan Latten

Bijzonder hoogleraar Demografie Universiteit van Amsterdam

Arjan Luiten

Urban Strategist Betacity

Tracy Metz

Journalist voor o.a. NRC Handelsblad en Architectural Record over o.a. ruimtelijke vraagstukken

Loulia Ossokina

Urban economist and assistant professor of housing research and modelling at the department of Built environment TU Eindhoven

Rupert Parker Brady

Columnist bij RetailTrends en senior concept strateeg

Anne-Marie Rakhorst

Ondernemer en publicist

Otto Raspe

Hoofd RaboResearch Nederland

Lotte Vermeij en Jeanet Kullberg

Sociaal Cultureel Planbureau

Ries van der Wouden

Senior onderzoeker Planbureau voor de Leefomgeving

Friso de Zeeuw

o.a. Voormalig praktijkhoogleraar Gebiedsontwikkeling TU Delft

BIJLAGE 2

OVERZICHT

PARTICIPATIETRAJECT

Het Binnenstadsplan 2033 is van iedereen. Daarom hebben de gemeente en Stichting Binnenstad het samen met de (binnen)stad gemaakt. Hiervoor zijn Kennislab en Binnenstadslab opgericht. In het overzicht is te zien wie er in deze labs meedeed en op welke manier.

Binnenstadslab

Binnenstadslab bestaat uit 4 onderdelen: Kern, 1-op-1, Online en Presentatie. In elk onderdeel dachten verschillende gebruikers van de binnenstad op verschillende momenten mee over het Binnenstadsplan 2033.

Binnenstadslab Kern

Binnenstadslab Kern bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende gebruikers van de binnenstad. Denk aan bewoners, ondernemers, vastgoedeigenaren en maatschappelijke organisaties. Zij zijn van begin tot eind betrokken. Sinds maart 2021 hebben zij in online en offline bijeenkomsten meegedacht en meegepraat over de opgaven, toekomst en keuzes voor de binnenstad. Zie hiernaast het complete overzicht van alle deelnemers.

Binnenstadslab 1-op-1

De gemeente en Stichting Binnenstad hebben met 2 organisaties 1-op-1 gesprekken gevoerd om zo goed mogelijk gebruik te maken van hun kennis. Het gaat om de Vastgoedtafel en de Economic Board. De Vastgoedtafel is een verband van vastgoedeigenaren in het kernwinkelgebied. De Economic Board bestaat uit grote bedrijven (zoals KPN) en lokale ondernemers en organisaties. Zij geven gevraagd en ongevraagd advies over het economisch beleid van de gemeente. Ook bedenken ze projecten die de Haagse economie sterker maken.

Binnenstadslab Online

Van 1 november t/m 6 december 2021 konden bewoners, bezoekers, ondernemers en andere belanghebbenden meepraten over de toekomst van de Haagse binnenstad via een website. Op basis van output van Binnenstadslab Kern, Binnenstadslab 1-op-1 en Kennislab zijn er online acht stellingen en een aantal aanvullende vragen aan mensen voorgelegd over de toekomst van de binnenstad en de daarbij horende keuzes. Zie Bijlage 3 voor meer informatie over de opzet en uitkomsten van deze online participatie.

Binnenstadslab Presentatie

Voorafgaand aan de vaststelling door de gemeenteraad, is het voorlopige binnenstadsplan gepresenteerd aan een brede groep betrokkenen. Hun reacties zijn verwerkt in een bijlage voor de gemeenteraad.

DEELNEMERS BINNENSTADSLAB KERN

- > Stichting Binnenstad
- > Bureau Binnenstad
- > Binnenstad in Bedrijf
- > Koninklijke Horeca Nederland, afdeling Den Haag
- > Midden- en Kleinbedrijf Den Haag
- > Stichting Den Haag Nieuw Centrum
- > Nederlandse Spoorwegen
- > HTM
- > Q-Park
- > Evofenedex
- > Vastgoedeigenaren
- > Stichting Voorall
- > Prodemos
- > The Hague & Partners
- > Marketing Haagse Binnenstad
- > Culturele sector
- > Creatieve sector
- > Evenementensector
- > Uitgaanssector
- > Bewonersverenigingen
- > Onderwijssector
- > Studenten
- > Haagse Jongerenambassadeurs

Kennislab

Kennislab bestaat uit experts van de gemeente: specialisten op het gebied van mobiliteit, wonen, economie, duurzaamheid, toerisme, onderwijs en cultuur. In Kennislab bespraken ze gezamenlijk welke onderwerpen en ontwikkelingen de komende 10 jaar extra aandacht nodig

hebben. Daarnaast had Kennislab ook aandacht voor andere ontwikkelingen in de (binnen)stad, zoals het CID en de renovatie van het Binnenhof, en hoe deze zich verhouden tot het Binnenstadsplan 2033. Tot slot is een externe expert geraadpleegd over ontwikkelingen in en rondom binnensteden: Dr. Cees-Jan Pen, Lector De Ondernemende Regio, Fontys Hogescholen.

BIJLAGE 3

BEVINDINGEN

BINNENSTADSLAB ONLINE

Aanpak

Via Binnenstadslab Online hebben 1.028 respondenten hun mening gegeven over de toekomst van de binnenstad. Tussen 1 november t/m 6 december 2021 kon iedereen dit dat wilde, zijn of haar mening geven via een online enquête. De inhoud van de enquête was gebaseerd op input vanuit het participatietraject tot dan toe (zie Bijlage 2 voor een verdere toelichting hierop). Doel van het onderzoek was om de eerste hoofdkeuzes van het nieuwe binnenstadsplan stadsbreed te peilen. Deelnemers konden via een schuifbalk aangeven in hoeverre ze het (on)eens waren met 8 stellingen, en kregen per stelling de ruimte om hun antwoord toe te lichten. Veel respondenten maakten gebruik van de mogelijkheid om een toelichting te geven. Ook beantwoordden ze de vraag aan welke 3 (van de 8) onderwerpen ze vonden dat de gemeente geld zou moeten besteden, om op die manier een indruk te krijgen van prioritering van onderwerpen. Tot slot beantwoordden de respondenten een aantal vragen over hun achtergrond, en kregen ze via een afsluitende open vraag de gelegenheid om aanvullende input te geven.

De enquête is onder de aandacht gebracht via een grootschalige online- en offline campagne. De uiteindelijke respondenten bestaan uit zowel bewoners, ondernemers als bezoekers van de binnenstad van Den Haag. De antwoorden op de meerkeuzevragen en stellingen zijn kwantitatief geanalyseerd en worden hierna in figuren weergegeven. De inzichten uit de toelichtingen van de respondenten zijn verkregen door een kwalitatieve analyse (open codering). Op deze manier zijn de terugkerende thema's en bevindingen uit het Binnenstadslab Online naar voren gekomen.

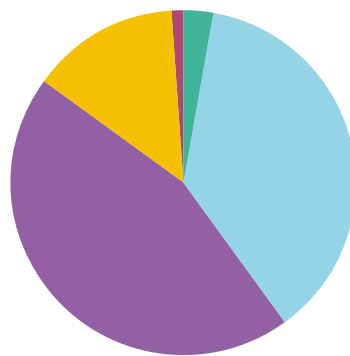
Deze bundeling aan meningen biedt waardevol advies namens ruim duizend stadsbewoners en bezoekers. Mensen die zichzelf grotendeels dagelijks door de stad bewegen en ervaring opdoen met alles wat zij daar zien/horen/voelen, ofwel ervaren. De respondenten vormen echter niet vanzelfsprekend een representatieve afspiegeling van de gehele populatie aan stadsbezoekers en bewoners.

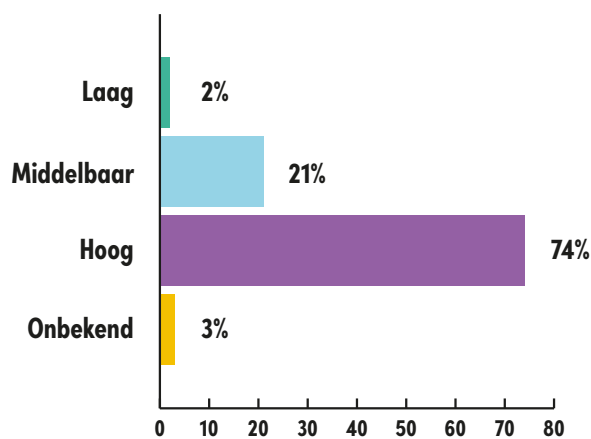
Bevindingen

Achtergrond respondenten

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 45 jaar, er is een bijna 50/50 verdeling van man/vrouw. Wat opvalt is dat een grote meerderheid (71%) hoger beroeps- of wetenschappelijk onderwijsniveau heeft afgerond.

- jonger dan 20 jaar (3%)
- 20 tot 40 (37%)
- 40 tot 65 (45%)
- 65 - 80 (14%)
- 80 of ouder (1%)

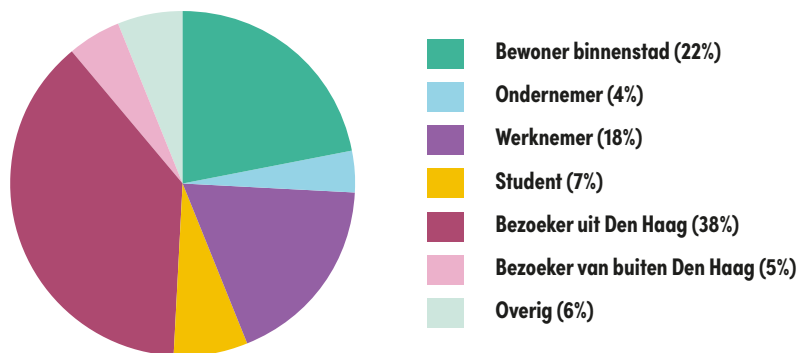

WAT IS HET HOOGSTE ONDERWIJSNIVEAU DAT JE HEBT AFGEROND?

LEEFTIJD VAN DE RESPONDENTEN

Om een indruk te krijgen van de relatie die de respondenten hebben met de binnenstad van Den Haag, is gevraagd welke 'rol' op hen van toepassing is. Wat opvalt is dat een aanzienlijk deel (38%) van de respondenten bezoeker is van de binnenstad maar er niet woonachtig is. De andere twee meest voorkomende achtergronden zijn: bewoner van de binnenstad (22%) en werkend in de binnenstad (18%).

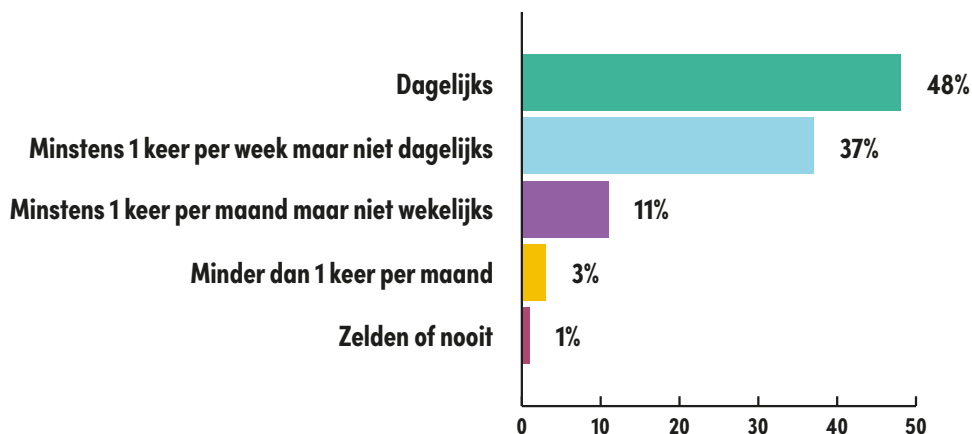
WELKE SITUATIE GELDT
(VOORAL) VOOR JOU?

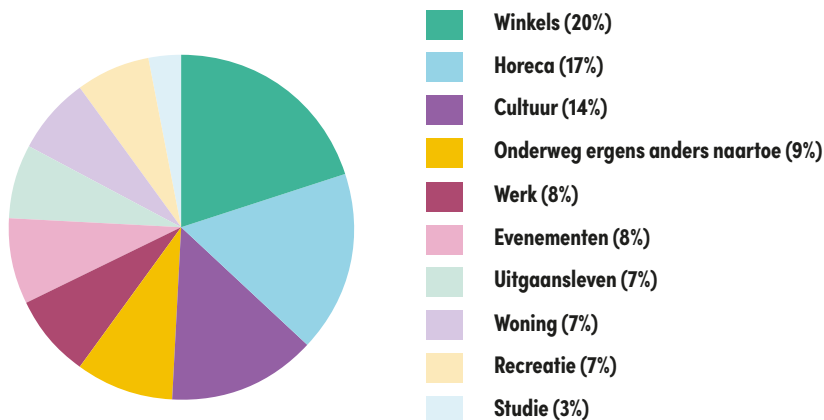

De grote meerderheid van de respondenten (85%) bevindt zich minstens één keer per week tot dagelijks in de binnenstad.

Dit betekent dat ze bekend zijn met het gebied waarover ze vragen beantwoorden.

HOE VAAK KOM JE
IN DE BINNENSTAD?

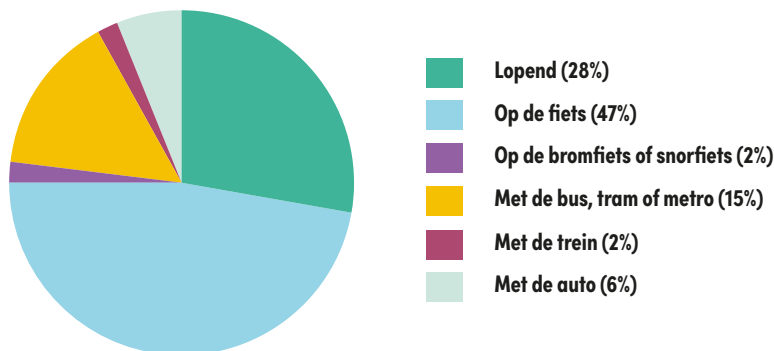

WAAROM GA JE MEESTAL NAAR DE BINNENSTAD?

De meest genoemde redenen om de binnenstad te bezoeken zijn de winkels (20%), horeca (17%) en cultuur (14%).

Bijna de helft van de respondenten (47%) geeft aan dat zij de binnenstad met de fiets bereikt. Daarnaast gaat een groot deel van de respondenten te voet (28%) en met de bus, tram en/of metro (15%).

HOE GA JE MEESTAL NAAR DE BINNENSTAD TOE?

Meningen van de respondenten

De bevindingen van de enquête worden hierna per stelling uiteengezet. Eerst volgt een weergave van in hoeverre de respondenten het oneens of eens zijn met een stelling. Vervolgens een prioritering van de thema's. Daarna volgt een toelichting.

De stellingen zijn als volgt:

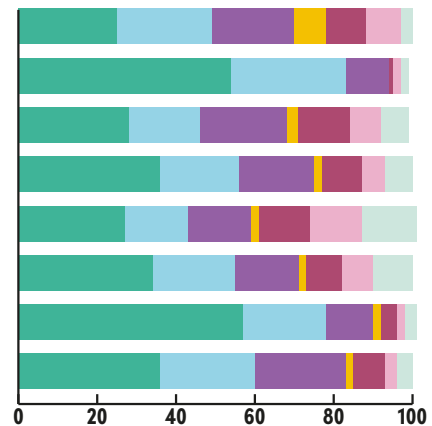
- > 1. De bezienswaardigheden in de binnenstad moeten zichtbaarder en gemakkelijker vindbaar worden.
- > 2. Leegstaande verdiepingen boven winkels moeten ruimte maken voor wonen, werken en studeren.
- > 3. Het aanbod van cultuur, uitgaan en evenementen in de binnenstad moet worden uitgebreid.
- > 4. De voetganger moet op 1 staan in de Haagse binnenstad.
- > 5. De drukke plekken in de binnenstad moeten fietsvrij worden.
- > 6. Bezoekers moeten hun auto parkeren aan de rand van de stad.
- > 7. Den Haag moet de groenste binnenstad van Nederland worden.
- > 8. De grachten moeten dé ontmoetingsplekken van Den Haag worden.

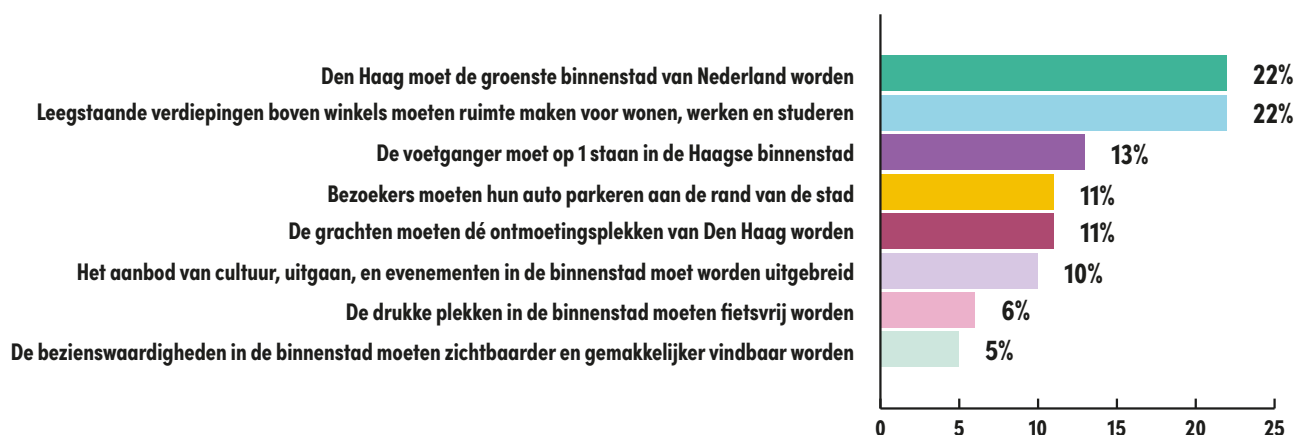
De respondenten konden ook een prioritering geven welke van de thema's (en bijbehorende stellingen) zij het belangrijkste achten. Hierbij komt er naar voren dat de meeste prioriteit wordt gegeven aan het vergroenen van de binnenstad (22%) en het invullen van leegstaande verdiepingen boven winkels (22%). De minste prioriteit, in de vorm van uitgaven door de gemeente, dient volgens de respondenten te worden gegeven aan het fietsvrij maken van drukke plekken in de binnenstad (6%) en het beter zichtbaar maken van bezienswaardigheden in de binnenstad (5%).

■ volledig eens
 ■ eens
 ■ enigszins eens
 ■ neutraal
 ■ enigszins oneens
 ■ oneens
 ■ volledig oneens

- De bezienswaardigheden in de binnenstad moeten zichtbaarder en gemakkelijker vindbaar worden.
- Leegstaande verdiepingen boven winkels moeten ruimte maken voor wonen, werken en studeren.
- Het aanbod van cultuur, uitgaan, en evenementen in de binnenstad moet worden uitgebreid.
- De voetganger moet op 1 staan in de Haagse binnenstad.
- De drukke plekken in de binnenstad moeten fietsvrij worden.
- Bezoekers moeten hun auto parkeren aan de rand van de stad.
- De binnenstad van Den Haag moet de groenste binnenstad van Nederland worden.
- De grachten moeten dé ontmoetingsplekken van Den Haag worden.

OVERZICHT ONEENS-EENS VOOR ELK VAN DE 8 STELLINGEN

PRIORITERING VAN THEMA'S WAAR GEMEENTE OP ZOU MOETEN INZETTEN

Stelling 1

De bezienswaardigheden in de binnenstad moeten zichtbaarder en gemakkelijker vindbaar worden.

Uit de toelichting van de respondenten blijkt dat de meningen verdeeld zijn over deze stelling. Een groot deel van de respondenten geeft aan dat zij de bezienswaardigheden in de Haagse binnenstad voldoende zichtbaar vindt. Een vaak terugkerend argument hiervoor is de angst dat het te druk wordt in de stad. De vergelijking wordt meerdere malen gemaakt met Amsterdam. Men geeft aan dat Den Haag zich gaat bewegen in de richting van Amsterdam, wanneer er nóg meer aandacht op bezienswaardigheden en bezoekers wordt gericht. De negatieve aspecten die zij noemen zijn laagwaardige toeristen, massatoerisme en een binnenstad die er niet meer voor de Hagenaren en Hagenen zelf is. Verder speelt ook de zorg om het wooncomfort en de inbreuk op de privacy van bijvoorbeeld hofjesbewoners een grote rol bij meerdere respondenten. Daarnaast benoemen meerdere respondenten dat het ook leuk is om als bezoeker zelf plekken te ontdekken zonder dat deze worden uitgelicht. Zo is de verborgenheid van bepaalde bezienswaardigheden nu juist een kwaliteit van de stad. Tot slot, gaven enkele respondenten aan dat niet alles 'vermarkt' dient te worden.

Aan de andere kant geven ook meerdere respondenten aan dat de bezienswaardigheden juist meer zichtbaar en bekender zouden mogen worden. Zij geven aan dat Den Haag veel te bieden heeft en dat de verhalen van de stad uitgedragen mogen worden. Dat er meer te delen valt over Den Haag dan alleen de bekende plekken. Hierbij wordt aangegeven dat een goede bewegwijzering en een spreiding van bezoekers belangrijk is.

In de grafiek is de verdeling minder duidelijk, hier lijken de respondenten het grotendeels eens te zijn met deze stelling. De reden hiervoor kan zijn dat zij het ermee eens zijn onder bepaalde voorwaarden, bijvoorbeeld met betrekking tot het zichtbaarder maken van de bezienswaardigheden.

“Bezoekers moeten ook zelfstandig deze locaties kunnen vinden; bewegwijzering geeft ook het belang aan dat wij eraan hechten. We zijn er trots op, dus kom kijken wat voor moois onze stad biedt!”

Stelling 2

Leegstaande verdiepingen boven winkels moeten ruimte maken voor wonen, werken en studeren.

De respondenten zijn het erover eens: leegstand is zonde, de ruimte moet optimaal gebruikt worden. Leegstand leidt tot verloedering geeft een aantal respondenten daarbij aan. Hoe die ruimte dan optimaal gebruikt dient te worden? Daar bestaan meerdere opvattingen over. Een grote meerderheid van de respondenten heeft dezelfde opvatting: wonen boven winkels is een goed idee. Vrijwel allen refereren hierbij naar de woningnood. Positieve aspecten die benoemd worden bij het toevoegen van woningen zijn: een veiligere en levendigere binnenstad (met name in de avonduren); verbetering van de leefbaarheid; meer reuring in de stad. Enkele uitdagingen die genoemd worden

door respondenten: panden zijn privaat; brandveiligheid; behoud uitstraling monumentale panden; bovenverdiepingen zijn vaak opslagruimten van winkels en er is vaak maar één ingang voor het pand. Voor wie de woningen bedoeld zijn? Veelal worden jongeren en studenten als doelgroep genoemd voor wie de woningen geschikt zijn. Een enkeling geeft aan dat de nadruk moet liggen op lange termijn wonen en niet op short stay, omdat er dan meer binding is met de leefomgeving. Door een aantal respondenten wordt genoemd dat een toevoeging van woningen en bewoners niet moet leiden tot klachten over (geluidsoverlast van) horecazaken. Verder benoemen meerdere respondenten dat het voorzieningenniveau en de bereikbaarheid op orde moeten zijn om het wonen in de binnenstad aantrekkelijker te maken. Een aantal respondenten geeft aan dat huisjesmelkers moeten worden geweerd.

“Gezien de woningnood moet leegstand van/boven winkelpanden veel actiever tegengegaan worden door daar woningen of werkplekken van te maken. Dat zorgt ook voor meer levendigheid over de hele dag heen en maakt van de binnenstad ook veel meer een woongebied.”

“Daar moet fors in geïnvesteerd worden. Met een gemeente die durft. Te veel evenementen zijn door de gemeenten verplaatst of afgelast vanwege onbekende veiligheidsredenen. De gemeenten moet ook investeren in kwalitatieve evenementen, gericht op cultuur en jongeren. Den Haag bruist, daar is nog veel werk aan de winkel!”

Een aandachtspunt bij het onderwerp ‘wonen boven winkels’ is het verwachtingsmanagement. Er zijn namelijk meerdere respondenten die aangeven dat dit onderwerp vaker is aangekaart door de gemeenteraad. Zij geven aan dat dit een herhaling is van eerdere plannen en beloftes, die niet zijn uitgevoerd, en vragen zich af of dat het nu dan wel uitgevoerd gaat worden.

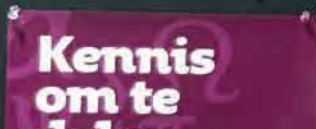
Een aantal respondenten benoemt ook het toevoegen van kantoorruimte aan de binnenstad. Hierover zijn de meningen echter verdeeld omdat de meerderheid het toevoegen van woningen verkiest boven kantoorruimte. Een argument daarbij is dat woningen de levendigheid in de avonden ten goede komen en kantoorruimte niet. Enkele respondenten zijn daarnaast positief over het toevoegen van studeerruimte, zij geven daarbij aan dat hier momenteel een tekort aan is.

Stelling 3

Het aanbod van cultuur, uitgaan en evenementen in de binnenstad moet worden uitgebreid.

Een groot aantal respondenten geeft aan tevreden te zijn met het huidige aanbod cultuur, uitgaan en evenementen in de binnenstad. Desondanks lijkt er nog ruimte te zijn voor verbetering. Zo geven meerdere respondenten aan een meer divers aanbod te willen zien, bestaande uit unieke concepten. Verder is een uitbreiding van het culturele aanbod door een aanzienlijk aantal respondenten aangewezen als een prioriteit. Aan de andere kant zijn er ook zorgen. Zo leeft de vrees dat een uitbreiding van het aanbod kan leiden tot meer drukte in de binnenstad. Bij een eventuele intensivering van het aanbod zou er volgens hen rekening moeten worden gehouden met de leefbaarheid voor bewoners. Een mogelijke oplossing die naar voren is gebracht door meerdere respondenten is de spreiding van het aanbod over andere delen van de stad. Op die manier wordt de druk op de binnenstad verminderd en ontstaan er kansen voor omliggende gebieden.

“Voetgangers meer ruimte en voorrang: ja graag! Maar ook in samenhang met goede en logische paden voor fietsers - OOK in de binnenstad. Voetgangers lopen vanzelf wel, het is juist de fietser die meer aandacht en faciliteiten verdient. Schoner vervoer is er niet, dan moet je ze niet gaan weren. Dirigeren: prima. Omleiden not so much.”

Stelling 4

De voetganger moet op 1 staan in de Haagse binnenstad.

Een groot deel van de respondenten benadrukt, naast voetgangers, ook het belang van bereikbaarheid voor fietsers. Zij zijn van mening dat beide vormen van langzaam/niet gemotoriseerd vervoer op 1 moeten staan. ‘Den Haag is een fietsstad’ wordt door een aantal respondenten benadrukt. Meerdere respondenten geven aan dat de huidige situatie voor voetgangers én fietsers niet in orde is; er zijn geen duidelijk gescheiden paden en er is een wirwar aan verkeersborden. De Grote Marktstraat wordt specifiek meerdere malen genoemd door respondenten als voorbeeld waar de situatie nu onduidelijk is voor zowel fietsers als voetgangers. Meningen zijn verdeeld over wie hier voorrang dient te krijgen en of de twee modaliteiten wel of niet goed samen kunnen gaan op deze locatie. Een aantal respondenten noemt betere handhaving als oplossing voor fietsverkeer in de binnenstad. Daar-

naast zal er gefaciliteerd moeten worden in goede parkeervoorzieningen voor fietsen. Een enkeling geeft aan dat dat niet alleen grote fietsenstallingen moeten zijn, maar ook kleinere clusters op straat. Een groot deel van de respondenten geeft aan dat de auto geen plek behoeft in de binnenstad; ze zijn voorstander van een autovrije dan wel autoluwe binnenstad. Meerdere respondenten geven aan dat de binnenstad wel beter bereikbaar moet worden voor alle vervoersmodaliteiten (dus ook auto) voor bewoners en voor bevoorradings, dus voor bestemmingsverkeer. Meerdere malen wordt parkeren buiten het centrum genoemd voor met name bezoekers, hierbij refereert men naar parkeergarages. Door meerdere respondenten wordt het belang benadrukt van bereikbaarheid voor mensen met een beperking, een scootmobiel of kinderwagen. Men refereert hierbij naar het onderhoud van de trottoirs. Door een aantal wordt ook specifiek gerefereerd naar blokkades op de stoepen door bijvoorbeeld uitgebreide horecaterrassen en door deelscooters.

Stelling 5**De drukke plekken in de binnenstad moeten fietsvrij worden.**

De meerderheid van de respondenten geeft aan dat de fiets gezien moet worden als hoofdvervoersmiddel in Den Haag. Ook geeft een meerderheid aan dat er meer aandacht moet komen voor fietsparkeerplaatsen in pandig, ondergronds en in de openbare ruimte. Het huidige tekort of afwezigheid hiervan wordt aangekaart als een groot probleem door het merendeel van de respondenten. In lijn met reacties op de voorgaande stelling, geeft een groot deel van de respondenten aan ervan overtuigd te zijn dat de fiets absoluut niet geweerd mag worden uit de binnenstad, maar juist begeleid moet worden om de meest drukke plekken heen door middel van duidelijke bewegwijzering en routing. Velen geven daaropvolgend aan dat het fietsvrij maken van gebieden daar nu eenmaal bij hoort. Enkele respondenten gaan hier nog specifieker op in. Evenals bij de vorige stelling, wordt ook hier de Grote Markstraat meermaals genoemd als hoofdverkeersader die toegankelijk, veilig en overzichtelijk zou moeten zijn. Ook geven enkele respondenten aan dat fietsers

en voetgangers van elkaar gescheiden zouden moeten worden. Het terugkerend argument daarvoor is dat shared spaces zorgen voor een veelvoud aan minuscule ergernissen en onveilige situaties in de openbare ruimte. Daarnaast zijn er enkele respondenten die aangeven geen heil te zien in het fietsvrij maken van gebieden om vervolgens alleen te focussen op voetgangers. Een van de motieven hiervoor is dat fietsen de meest duurzame, milieuvriendelijke en gezonde manier van (snelle) mobiliteit is voor in Den Haag. Als oplossing refereren enkele respondenten naar de volgende slogans/oplossingsrichtingen: 'Winkels Open, Fietsers Lopen' of 'Fietsers te gast' (i.p.v. auto). Een aantal respondenten ziet een grote rol weggelegd voor het handhaven op fietsen die fout geparkeerd staan in bijvoorbeeld fietsvrije zones. Maar, daarbij wordt benadrukt dat het wel essentieel is dat er duidelijk moet worden aangegeven of en waar er dan wel gefietst mag worden in de binnenstad. Tot slot geven enkele respondenten aan het van groot belang te vinden dat er alternatieven worden geboden als er bepaalde gebieden niet meer toegankelijk zijn voor bepaalde vervoersmiddelen (auto- of fietsvrije straten bijvoorbeeld).

“Ik zou zeggen dat de binnenstad minder aantrekkelijk moet worden om doorheen te racen. We hebben nu racebanen gecreëerd waar je als voetganger doorheen moet rennen. Maar om het fietsen te verbieden gaat mij te ver. In de binnenstad hoor je gewoon niet snel te fietsen. Een fiets is daar comfort of noodzakelijk als je slecht ter been bent. Ik zou zelf ook het openbaar vervoer in Den Haag gratis maken zodat mensen met de bus en tram naar de stad gaan. Als dat te duur is dan in ieder geval voor 60-plussers.”

Stelling 6

Bezoekers moeten hun auto parkeren aan de rand van de stad.

Een meerderheid van de respondenten is het eens met deze stelling en benoemt het belang van minder autoverkeer in de binnenstad ten behoeve van de veiligheid, leefbaarheid en luchtkwaliteit. Zij geven hierbij aan dat parkeren in de stad ontmoedigend moet worden en parkeren buiten de stad gestimuleerd moet worden. De gegeven voorbeelden om dit te doen zijn: het werken met verschillende parkeertarieven, inzetten op een goede bereikbaarheid met het OV en het stimuleren en faciliteren van fietsverkeer. Kortom, er moet gefaciliteerd worden in goede, duurzame en/of betaalbare alternatieven.

Respondenten hebben wel een aantal kanttekeningen bij deze stelling. Zo moeten parkeerplekken voor mensen met een fysieke beperking in de binnenstad worden gewaarborgd om de bereikbaarheid voor deze groep te kunnen garanderen. Verder stelt een aantal respondenten dat dienstenleveranciers, zoals pakketbezorgers en loodgieters, voldoende parkeerruimte moeten krijgen om hun werkzaamheden uit te kunnen voeren. Als laatste kanttekening geven meerdere respondenten aan dat parkeren voor bewoners en bezoekers de familieleden mogelijk moet blijven. Een minderheid, maar toch aanzienlijk deel van de respondenten is tegen het limiteren van parkeerplekken voor bezoekers in de binnenstad omdat dit mogelijk zou leiden tot een vermindering van het aantal klanten van winkels.

“Goed plan, mits goed uitgevoerd. Parkeren buiten de stad moet hiervoor zeer aantrekkelijk worden gemaakt door lage prijzen. Wel moet er voldoende plek zijn voor mensen die slecht ter been zijn en niet met het ov naar de stad kunnen komen.”

“Ja, ik wil (meer) groen in de stad. De groenste stad van Nederland is overdreven. Den Haag is al behoorlijk groen, maar dat is erg wijkgericht (hoe duurder de wijk hoe groener). Dat i.i.g. beter verdelen. Omdat het ook steeds drukker wordt en warmer zeker inzetten op behoud (zeer dringend!), uitbreiding waar mogelijk (groenstroken, groene daken, steenbreek, tuintjes, etc.) vanwege luchtkwaliteit en oververhitting.”

Stelling 7

Den Haag moet de groenste binnenstad van Nederland worden.

De binnenstad van Den Haag is volgens vele respondenten te versteend, er moet volgens hen nodig meer groen worden toegevoegd. Respondenten benoemen de voordelen die dit biedt voor het welzijn van bewoners, leefbaarheid, aantrekkelijkheid en omgaan met klimaatverandering. Volgens meerdere respondenten mogen de winkelstraten een stuk groener door onder andere het toevoegen van geschikte bomen. Daarnaast noemen verschillende respondenten ook het toevoegen van verticaal groen op panden of het vergroenen van daken. De uitbreiding van groene ruimtes mag volgens sommige respondenten ten koste gaan van parkeerplaatsen in

de binnenstad. Ten slotte ziet een aantal respondenten graag dat het nieuwe groen gebruikt kan worden voor recreatie, wat nu nog te weinig mogelijk zou zijn in de binnenstad. Ook wordt door sommigen aangehaald dat groen niet per se ten koste hoeft te gaan van parkeerruimte voor auto's of fietsen, omdat er bijvoorbeeld kan worden gewerkt met bestrating waar groen doorheen kan groeien (half-verharding).

Deze nieuwe groene ruimtes moeten dan wel goed worden onderhouden, een aantal respondenten benoemt namelijk dat het huidige groenonderhoud te kort schiet. Een aantal respondenten geeft aan dat het niet nodig is om de groenste binnenstad van Nederland te worden, maar dat meer groen toevoegen wel noodzakelijk is. Een enkeling geeft aan dat meer groen niet nodig is in de binnenstad.

Stelling 8

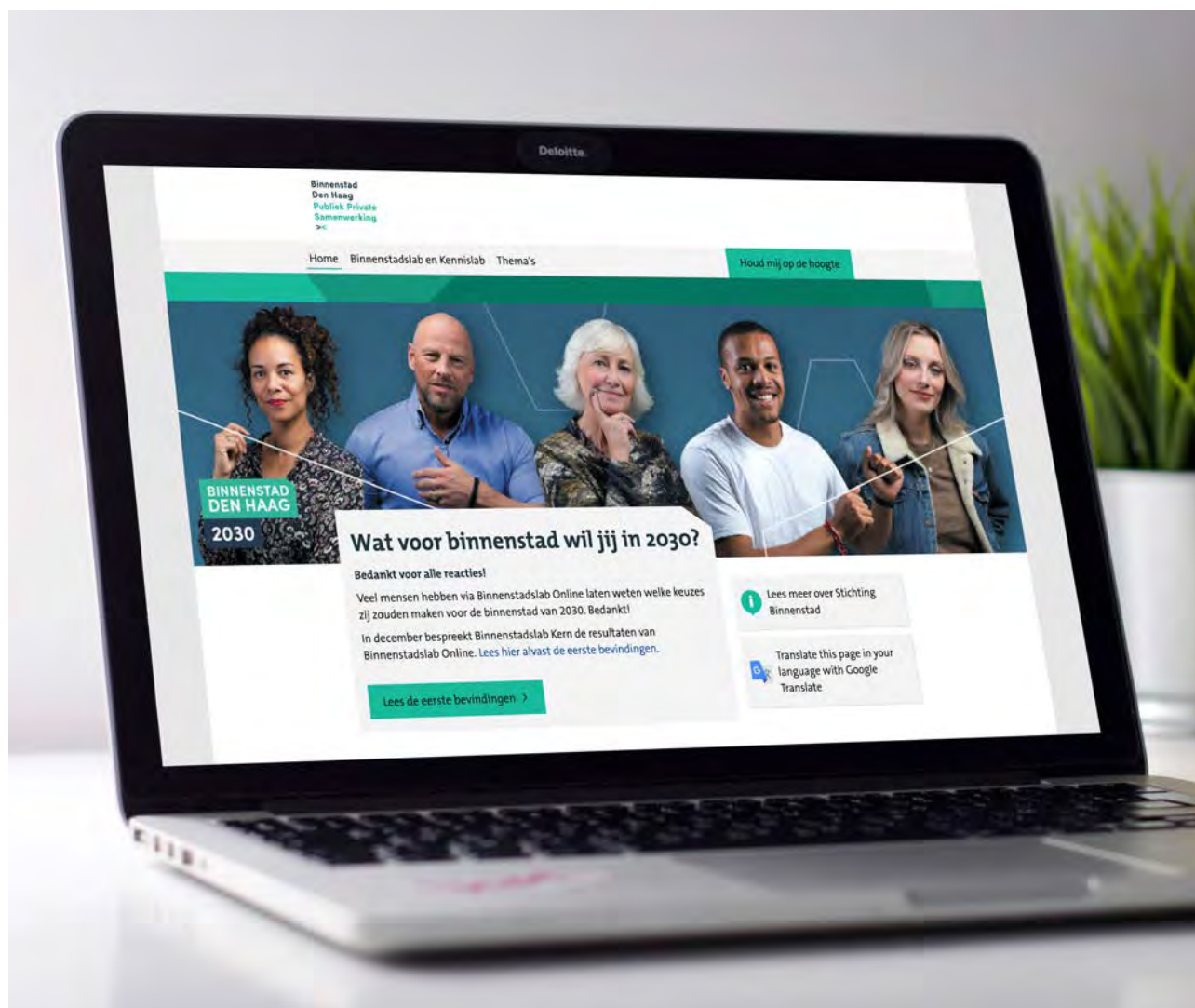
De grachten moeten dé ontmoetingsplekken van Den Haag worden.

De grachten worden door velen genoemd als ontmoetings- en verblijfsplek bij uitstek. Een aantal refereert naar de grachten als onderscheidende kracht van Den Haag. De meerderheid van de respondenten geeft aan graag meer grachten ‘opengebrouwen’ te zien worden en het historisch karakter terug te brengen. Verder geven enkele respondenten aan het (her)openen van de (gedempte) grachten te zien als een klimaatadaptieve maatregel, om zo verkoeling te creëren. Een respondent benadrukt het feit dat er al een plan ligt hiervoor: ‘Grachten Open Plan’.

Meerdere respondenten geven aan potentie te zien in waterrecreatie op de grachten (zoals bootjes, suppen, zwemmen en kanoën). Enkele respondenten maken daarbij de kanttekening dat de grachten bij uitstek publieke ruimte moet zijn en dat het niet alleen gecommmercialiseerd moet worden. Een enkeling is verder van mening dat de vervoersmiddelen op de grachten alleen elektrisch van aard mogen zijn. Verder uiten sommige respondenten hun zorgen over het wooncomfort van de omwonenden, en refereren daarbij naar geluidsoverlast, met name in de nacht. Tegenover de meerderheid geeft een aantal respondenten aan dat ze de grachten niet als prioriteit zien; maar wil dat er eerst aandacht wordt besteed aan een auto-vrije, groene binnenstad.

“Ik vind de stelling te extreem. Voor mij is het meer: Grachten worden onderdeel van de Haagse beleving zodanig dat Den Haag ook bekend staat om zijn grachten net als A’dam en Utrecht. Je kan ook van een gracht genieten zonder er te ontmoeten. ‘De’ ontmoetingsplekken zijn voor mij meer het groen dat extra komt. En dat stijgend gebruik van grachten mag niet ten koste gaan van de waterkwaliteit en de flora en fauna. Plus geluidsoverlast van alcohol-drinkende sloepbestuurders waar je in Amsterdam gek van wordt.”

Eindopmerkingen

Tot slot kregen de respondenten de gelegenheid om een 'uitsmijter' toe te voegen. Daar maakte bijna de helft van de respondenten gebruik van. De thema's die hierin worden aangehaald lopen nogal uiteen, maar enkele thema's keren regelmatig terug. Zoals dat het essentieel is om de menselijke maat niet te vergeten in het gehele proces naar het Binnenstadspan 2033 toe en in de uitvoer ervan. Den Haag is bij uitstek een woonstad volgens velen, een grote stad waar 'oud & nieuw' bij elkaar komt als in geen enkele stad. Daarnaast delen velen hun zorg over het gegeven dat

economische winst geen drijfveer mag zijn in de te maken keuzes over de binnenstad. Ook benadrukken meerdere respondenten dat het thema duurzaamheid – van klimaatadaptie tot vergroening – zwaarder dan ooit moet meewegen in dit Binnenstadspan. Tevens wordt door enkele respondenten het belang van evenwicht tussen verschillende functies in de Haagse binnenstad aangehaald. Doelend op inclusiviteit en toegankelijkheid van de voorzieningen, maar ook op balans in de woon-, werk- en recreatiefunctie in de binnenstad. Tot slot, een aantal respondenten geeft aan dankbaar te zijn voor de mogelijkheid voor burgers om actief mee te denken en van zich te laten horen.

BIJLAGE 4

BRONVERMELDINGEN

Fotocredits

omslag	Wouter de Wolf	67	Nicole Baster
5	Fer Troulik	70	www.DenHaag.com
7	Nel van Kuijeren-Doorn	71	Shutterstock
8	Minou Spliet	75	www.ruimtevoorlopen.nl
10	Shutterstock	78	Mary Berkhout
11	Graphy Archy Wikipedia	79	www.wehague.nl
12	Jazz in de gracht	80	Conchitta Bottse
13	Shutterstock	81	Shutterstock
14	Milou Spliet	82	Ruud Onos
16	www.DenHaag.com	83	Wouter de Wolf
17	Ruddy Media	84	www.woneninDenHaag.nl
18	Shutterstock	86	Wouter de Wolf
20	Minou Spliet	87	Wouter de Wolf
22	Prometheus Design	89	Gerben of the Lake
23	Minou Splitt	90-91	Grotevriendelijkereus
24	Joe Smith (tram)	94	Pieter Musterd
24	Dustin Bowdige	95	Gerald Stolk
25	Shutterstock (fiets)	98-99	Pieter Musterd
25	www.Parkbee.com (deelmobiliteit)	104	Minou Spliet
26	www.DenHaag.com	105	Shutterstock
27	Shutterstock	106-107	Tom Jutte (www.tomjutte.tk)
28-29	Minou Spliet	111	www.spinozadenhaag.nl
30	Grotevriendelijkereus	112	Michiel Verbeek
31	Shutterstock	120	Minou Spliet
36	Jeroen Maas	121	Pieter Musterd
37	Tripadvisor	122-123	Vincent van Zeist
38	Karin Smid	128	Albert Koch
39	Shutterstock	129	Gerald Stolk
40	Shutterstock	130	Gerard Stolk
41	Rafael Ishkhanayan	136	www.stadsoasespinozahof.nl
42	Shutterstock	137	Shutterstock
43	Valerie Kuypers	138	Shutterstock
45	Pieter Musters	139	Shutterstock
50	Wouter de Wolf	141	Leendert van der Heijden
52	www.ipvDelft.com	142	Shutterstock
53	Parcifal Werkman	144	Patrick van den Hurk
57	Nanda Sluijsmans	145	Shutterstock
58	Sasha Grootjans	148	Shutterstock
59	www.dedrc.nl	149	Graphy Archy Wikipedia
61	Wouter de Wolf	150	Rafael Ishkhanayan
62/63	Shutterstock	153	RUIMTEVOLK
64	Wouter de Wolf (voetganger)	154	campagnebeeld designGenerator
64	Shutterstock (fiets)	155	Stad & Co
65	Michael Fousert (tram)	156-157	Vyacheslav Koval
65	Ruben Snuverink (auto)	158	Stad & Co
66	www.escofet.com	160	The Hague & Partners
		161	campagnebeeld designGenerator
		162	Stad & Co
		163	campagnebeeld designGenerator
		164	Stad & Co
		165	Stad & Co
		166	Richard Andhika
		167	campagnebeeld designGenerator
		170	Jurjen Drenth

Voetnoten

- 1 Gemeente Den Haag (juli 2021). *Structuurvisie CID Den Haag*.
- 2 Gemeente Den Haag (2021). *Bevolkingsprognose Den Haag*.
- 3 Stec Groep (2022). *Wonen in centrumgebieden: nog veel kansen te benutten*.
- 4 Stec Groep (2020). *Naar vitale (winkel)centra – toekomstperspectief in crisistijd*.
- 5 Stec Groep (2022). *Wonen in centrumgebieden: nog veel kansen te benutten*.
- 6 INretail (februari 2022). *De maatschappelijke waarde van retail*.
- 7 Bij 'blurring' vervaagt de strikte scheiding tussen functies en branches, zoals een wijnproeverij in een winkel. Met 'omnichannel' wordt een klantreis bedoeld waarin verschillende verkoopkanalen op elkaar aansluiten, zoals online bestellen en ophalen in de fysieke winkel. Bron: www.inretail.nl.
- 8 Den Haag (2022). *De Staat van de Stad – Den Haag 2022*.
- 9 Gemeente Den Haag (2021). *Strategie Mobiliteitstransitie 2022 – 2040 (RIS310664)*.
- 10 Met stadsvriendelijke vervoerswijzen wordt bedoeld op mobiliteitsoplossingen die zo min mogelijk schade brengen aan mens en milieu, en die ten dienste staan van het verbeteren van de openbare ruimte.
- 11 Lelieveld, M. et al (2018). *Verkenning effecten van investeren in lopen*. CROW.
- 12 Gemeente Den Haag (2019). *Ruim baan voor de fiets. Fietsstrategie Den Haag 2040 (RIS 302960)*.
- 13 I&O Research (2022). *Koopstromenonderzoek 2021. Winkelen in veranderende tijden*.
- 14 Gemeente Den Haag (2018). *Schaalsprong Openbaar Vervoer Den Haag en Regio*
- 15 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2022). *Sein op groen voor verkenning naar hoogwaardig ov*.
- 16 Gemeente Den Haag (2021). *Strategie Mobiliteitstransitie 2022 – 2040 (RIS310664)*.
- 17 CROW (2021). Dashboard autodelen (<https://www.crow.nl/dashboard-autodelen/home/monitor-1/top-10-van-het-jaar>).
- 18 Gemeente Den Haag (2021). *Strategie Mobiliteitstransitie 2022 – 2040 (RIS310664)*.
- 19 Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid. (2022). *Het wijdverbreide autobezit in Nederland*.
- 20 Convenant Stedelijke distributie Den Haag (ondertekend in maart 2018).
- 21 Gemeente Den Haag (2021). *Wegwijzer Den Haag Klimaatbestendig*.
- 22 Gemeente Den Haag (2020). *Nota Stadsnatuur. Voor een leefbaar en biodivers Den Haag (RIS305824)*.
- 23 Gemeente Den Haag (2021). *Wegwijzer Den Haag Klimaatbestendig*.
- 24 Thissen, M. & J. Content (2022). *Brede welvaart in Nederlandse gemeenten: het belang van regionale samenhang*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- 25 Aalders et al. (2021). *Laat herstel brede welvaart niet weer tien jaar duren*. RaboResearch, Rabobank en Universiteit Utrecht.
- 26 Den Haag (2022). *De Staat van de Stad – Den Haag 2022*.
- 27 Gemeente Den Haag (2021). *Strategie Mobiliteitstransitie 2022 – 2040 (RIS310664)*.
- 28 www.rotterdamarchitectuurprijs.nl.
- 29 ROmagazine (september 2021). Leids Singelpark omarmt de binnenstad en binnenstad omarmt Singelpark..

COLOFON

BINNENSTADSPLAN 2033 – Een levendige, groene en verbonden Haagse binnenstad is een uitgave van de **Publiek Private Samenwerking Binnenstad Den Haag**, waarin de **gemeente Den Haag** en **Stichting Binnenstad Den Haag** samenwerken.

Dankwoord

De gemeente Den Haag en Stichting Binnenstad Den Haag zijn de betrokkenen uit de binnenstad zeer dankbaar voor de tijd en energie die zij hebben gestoken in de totstandkoming van het binnenstadsplan. Dankzij hun bijdragen via de bijeenkomsten, online enquête en schriftelijke feedback is het Binnenstadsplan 2033 een plan geworden voor én door de (binnen)stad.

Ontwikkeling en begeleiding totstandkoming Binnenstadsplan 2033

Stad & Co in samenwerking met RUIMTEVOLK

Auteurs

Nicole Haas, Farzad Ghaus en Eveline van der Vliet (Stad & Co);
Anne Seghers en Maaïke Postma (RUIMTEVOLK)

Online participatietraject (Binnenstadslab Online)

Stad & Co en Haags Samenspel (gemeente Den Haag)

Kaartmateriaal, schema's en diagrammen

RUIMTEVOLK

Ontwerp en vormgeving

designGenerator

April 2023

© Publiek Private Samenwerking Binnenstad Den Haag

**Binnenstad
Den Haag**
**Publiek Private
Samenwerking**
><

**RUI
MTE
VOLK**

BINNENSTADSPAN 2033

Een levendige, groene en verbonden Haagse binnenstad

De Haagse binnenstad transformeert de komende jaren nog sterker naar een bruisende ontmoetingsplek. Door haar palet aan functies te verbreden, krijgt de binnenstad meer relevantie, betekenis en balans. Een binnenstad waar je niet alleen winkelt, maar ook studeert, recreëert, woont, werkt of onderneemt. Een gebied waar mensen met verschillende sociale, culturele en professionele achtergronden elkaar ontmoeten en zich thuis voelen. En waar het typische Haagse karakter overal voelbaar en zichtbaar is. Een binnenstedelijke kern met een historische binnenstad en een hoogstedelijk CID die elkaar versterken. Ontmoeting en verblijf worden ook centraal gesteld in de inrichting en uitstraling van de openbare ruimte. De Haagse binnenstad als aangename en levendige plek waar de voetganger op één staat. Een toegankelijk en gastvrij gebied, met veel groen en levendige grachten.

**Binnenstad
Den Haag
Publiek Private
Samenwerking**

